

การจัดการที่ดินป่าไม้ : กรณีศึกษา ตำบลจ.ป.ร. อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง

นายสุรียา คงดำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

**Forest Land Utilization : A Case Study in Joporo Sub-District,
Kraburi District,Ranong Province**

Mr. Suriya Khongdum

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

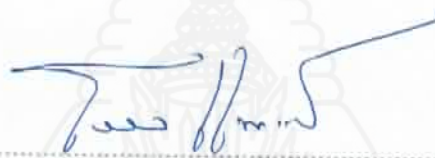
School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจัดการที่ดินป่าไม้ : กรณีศึกษาตำบล จ.ป.ร อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง
ชื่อและนามสกุล นายสุรียา คงคำ
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
2. รองศาสตราจารย์ ดร. เบลูจมาศ อยู่ประเสริฐ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

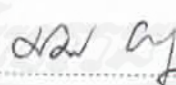
..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. โกมล แพรกทอง)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เบลูจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. เบนจามาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ รวมถึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. โกมล แพรกทอง ประธานกรรมการในการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง รองศาสตราจารย์ ดร. ธรณี ต่างวิวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร. สินีสุข ครุฑเมืองแสนเสริม และอาจารย์ในภาควิชาส่งเสริม การเกษตรและสหกรณ์ทุกท่าน ที่ได้ใช้จรรยาบรรณความเป็นครู อาจารย์ถ่ายทอดความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันต่อไป นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากคุณนริศ ขำนุรักษ์ ในฐานะประธานกรรมการที่คิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณพงศา ชูแนม และก้านันประวิทย์ ภูมิระวิ (ก้านันเควี๊ด) จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณมณีนรัตน์ ทาทอง ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยความดี ความมีคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

สุริยา คงคำ

พฤษภาคม 2555

ชื่อวิทยานิพนธ์ การจัดการที่ดินป่าไม้ กรณีศึกษาตำบล.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง

ผู้วิจัย นายสุริยา คงคำ รหัสนักศึกษา 2539001541 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน (2) รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ดินในเขตป่า และความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ (2) วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนและลักษณะการดำรงชีพในปัจจุบันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือที่มีที่ทำกินในเขตป่า (3) ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาพื้นที่ป่าไม้ลดลงของชาวบ้าน

ประชากรในการวิจัยเป็นประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 6,7 และ 8 ของตำบล.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง จำนวน 362 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 185 ครัวเรือน และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงที่เป็นผู้รู้และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ 16 คน และ การสนทนากลุ่ม 8 คน เพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การพูดคุย และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าร้อยละและการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า (1) ป่าไม้ยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าฯ โดยร้อยละ 71.89 ของประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากป่า เช่น การใช้น้ำจากป่า การใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านเรือน เก็บของป่า ล่าสัตว์ เพื่อเป็นอาหารและขายเป็นรายได้ (2) ประชาชนได้รับประโยชน์จากป่าลดลงจากอดีตเนื่องจากป่าไม้มีความเสื่อมโทรมลงมากเมื่อเทียบกับ 10 ปีที่ผ่านมา (3) สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการที่ดินป่าไม้ พบว่าเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะหลัก คือ การลักลอบตัดไม้และการบุกรุกเพื่อครอบครองพื้นที่ แต่ประเด็นสำคัญคือ การทับซ้อนของที่ดินป่าไม้และที่ดินทำกินอันเป็นผลสืบเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ในอดีตและการดำเนินงานของภาครัฐที่ยังไม่สามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและขาดประสิทธิผล ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ความยากจนและการขาดแคลนที่ดินของประชาชน การแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มนายทุน การเพิ่มขึ้นของประชากร และการขาดจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ป่าไม้

คำสำคัญ ความคิดเห็น การจัดการที่ดินป่าไม้ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดระนอง

Thesis title: Forest Land Utilization : A Case Study in Joporo Sub-District, Kra Buri District, Ranong Province

Researcher: Mr. Suriya Khongdam; **ID:** 2539001541 ; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development); **Thesis advisors:** (1) Mr. Bumpen Keowan Associate Professor; (2) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

The objectives of this study were to study (1) utilization of forest resources and forest land, and their opinions on the loss of the forest land in Joporo Sub-District; (2) the evolution of their pioneering in the forest land, and their living at present; and (3) opinions and needs of people for the solution to the decrease of the forest land.

The population in this study were people in 362 families who lived in Moo 6,7 and 8 under Joporo Sub-District, Kra Buri District, Ranong Province. The samples were selected by using simple random sampling methodology, accounting of 185 families. Hence, there were 16 persons who were selected by using specific random sampling methodology as the ones who could give in-depth information, and 8 persons for group discussion. The instruments used to collect the data were a questionnaire, an interview form, group discussion, informal conversation, and participatory observation. The statistical methodology used to analyze the data were percentage, and descriptive analysis.

The findings of this study were as follows: (1) Forest was still related to the living of people who lived in the forest land, 71.89% of the samples had utilized the forest land, such as water supply, wood for house construction, wild vegetables, wild fruits, and wild animal hunted to be their food or to be sold. (2) Nevertheless, the forest land utilization was decreased because of the deterioration of the forest compared to the forest land utilization in the last 10 years. (3) Considering their opinions on the forest land utilization, it was found that there were two main characteristics of the utilization, these were a large amount of trees were cut illegally, and the forest land was trespassed in order to be occupied. The important cause was the overlap between the forest land and their agricultural area resulting from the trespass in the past, and these problems had not been solved tangibly and efficiently. The important reason of the trespass was their poverty and their lack of agricultural area, seeking to gain profit illegally of capitalists, the population increase, and the lack of awareness of the forest conservation.

Keywords: Opinion, Forest land utilization, Forest resource utilization, Ranong Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร	7
แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า	11
แนวคิดการจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมการเกษตร	13
การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	17
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	21
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	22
การทดสอบแบบสอบถาม	23
การเก็บรวบรวมข้อมูล	23
การวิเคราะห์ข้อมูล	23
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	24
ตอนที่ 1 บริบทชุมชน สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม	24
ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า หรือมีที่ทำกินในเขตป่า	52
ตอนที่ 3 วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า เกี่ยวกับการสูญเสีย พื้นที่ป่าไม้ และการแก้ปัญหาที่ดินป่าไม้ของประชาชน	69
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	77
สรุปผลการวิจัย	77
อภิปรายผล	81
ข้อเสนอแนะ	84
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก	94
แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย	95
ประวัติผู้วิจัย	102

สารบัญตาราง

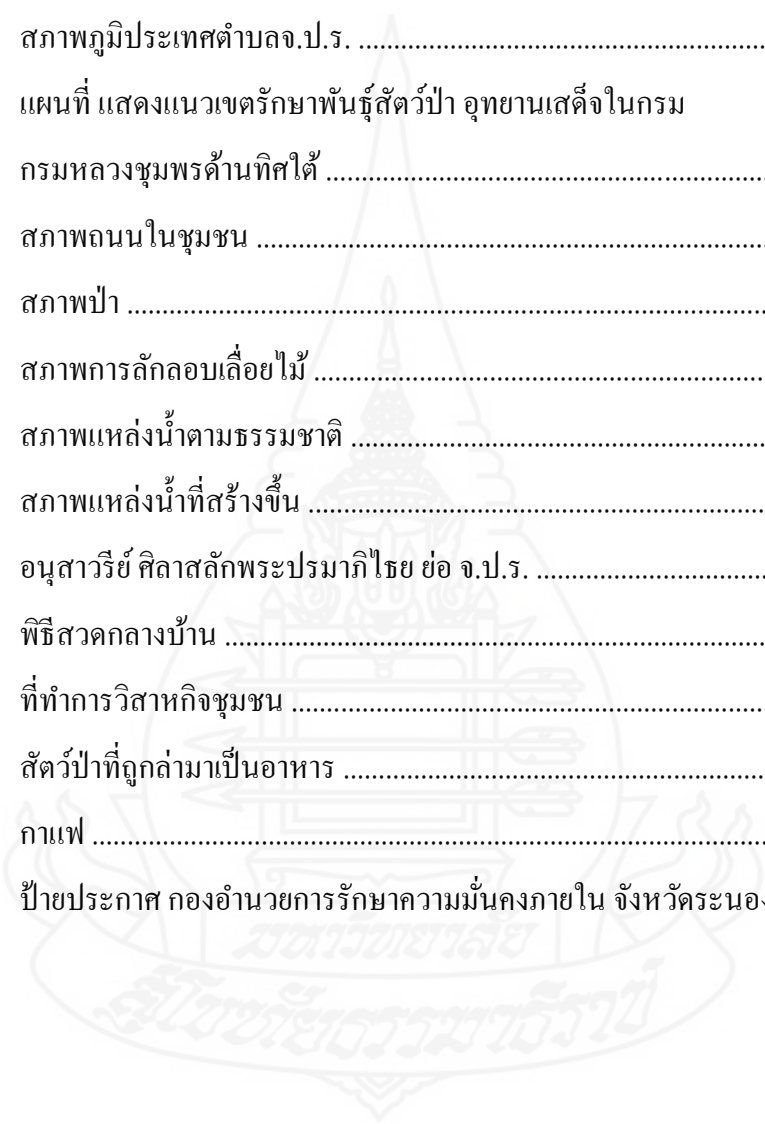
	หน้า
ตารางที่ 2.1 ประเภทสินค้า	16
ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนที่ทำการศึกษ	22
ตารางที่ 4.1 สรุปการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของประชาชน	49
ตารางที่ 4.2 สรุปการวิเคราะห์โอกาส และอุปสรรคของประชาชน	50
ตารางที่ 4.3 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชาชน	52
ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน	53
ตารางที่ 4.5 ข้อมูลด้านการถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์จากป่า	55
ตารางที่ 4.6 ข้อมูลด้านความคิดเห็นต่อสภาพป่าในปัจจุบัน	56

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 4.1 เต่ากระ	25
ภาพที่ 4.2 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองกระบุรี	27
ภาพที่ 4.3 สภาพภูมิประเทศตำบลจ.ป.ร.	29
ภาพที่ 4.4 แผนที่ แสดงแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพรด้านทิศใต้	30
ภาพที่ 4.5 สภาพถนนในชุมชน	31
ภาพที่ 4.6 สภาพป่า	32
ภาพที่ 4.7 สภาพการลักลอบเลี้ยงไม้	34
ภาพที่ 4.8 สภาพแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	39
ภาพที่ 4.9 สภาพแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	40
ภาพที่ 4.10 อนุสาวรีย์ ศิลาสถักพระปรมาภิไธย ย่อ จ.ป.ร.	43
ภาพที่ 4.11 พิธีสวดกลางบ้าน	44
ภาพที่ 4.12 ที่ทำการวิสาหกิจชุมชน	46
ภาพที่ 4.13 สัตว์ป่าที่ถูกล่ามาเป็นอาหาร	58
ภาพที่ 4.14 กาแฟ	61
ภาพที่ 4.15 ป้ายประกาศ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัดระนอง	68

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2534 : คำนำ) กล่าวไว้ว่า ป่ามิได้เป็นเพียงแถวแนวของต้นไม้ หากคือศูนย์รวมของวงจรชีวิตอันหลากหลาย ซึ่งเชื่อมร้อยกันอย่างใกล้ชิด ชีวิตหนึ่งในป่าไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ ย่อมมีส่วนเกี่ยวเนื่องการดำรงอยู่ของอีกชีวิตหนึ่ง และส่งทอดการเกี่ยวเนื่องดังกล่าวต่อไป จนกลายเป็นวงวัฏที่แยกกันไม่ออก

การก่อเกิด การเคลื่อนไหว และการสิ้นสุดของสรรพสิ่งในป่า ล้วนดำเนินไปภายใต้กติกาเคร่งครัด ไม่มีสิ่งใดดับสูญเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับไม่มีสิ่งใดอุบัติขึ้นมาอย่างไร้ความหมาย

ชีวิตในป่าอาจมีความขัดแย้งหรือกระทั่งกลืนกินซึ่งกันและกัน แต่ ณ ที่นั้น ไม่มีการแก่งแย่งที่สิ้นเกินและการทำลายที่ไร้เหตุผล

กฎเกณฑ์ของป่า คือกฎเหล็กแห่งธรรมชาติ ซึ่งมีปมเงื่อนอยู่ที่ความสมดุล

นอกจากนี้ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2534 : คำนำ) ยังกล่าวไว้ว่า สำหรับป่าเมืองร้อนอย่างที่มีอยู่ในประเทศไทยเรานั้น เป็นหลายสิ่งหลายอย่างที่มากกว่าแหล่งอาหาร และโรงงานผลิตวัสดุก่อสร้าง โดย ป่าเป็นทั้งแหล่งพันธุกรรมอันทรงคุณค่าทางการศึกษา เป็นเขื่อนสีเขียวที่คอยยับยั้งการเดินทางของสายน้ำเชี่ยวกราก เป็นเครื่องปรับอากาศขนาดยักษ์ที่คอยควบคุมอุณหภูมิของโลกให้อยู่ในสภาพเหมาะสม และเป็นกลไกธรรมชาติที่คอยดูดซับรังสีของแสงอาทิตย์ตลอดจนก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ไม่ให้สะสมในชั้นบรรยากาศมากเกินไป

ประเทศไทยในปัจจุบันที่ต้องประสบกับภัยธรรมชาติต่างๆ ทั้งภัยแล้ง ภาวะร้อนวิปริต เกิดวาตภัยพายุฝนตกหนัก น้ำท่วม แผ่นดินถล่ม ตลอดจนไปถึงการโจมตีพืชรื้อโดยแมลงบางชนิด จนความเสียหายเกิดขึ้นไปทั่ว ก็ล้วนแล้วแต่เกิดจาก การเสียสมดุลทางธรรมชาติในประเทศไทยทั้งสิ้น ซึ่งสร้างความเสียหายให้พืชผลทางการเกษตรเป็นอย่างมาก เป็นการซ้ำเติมเกษตรกรทั้งหลาย จากราคาสินค้าเกษตรที่ไม่มีเสถียรภาพอยู่แล้ว ยิ่งทำให้ภาคการเกษตรต้องมีหนี้สินเพิ่มขึ้นมากมาย และนั่นเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่บางคนจึงต้องนำที่ดินไปจำนองกับนายทุนนอกระบบ หรือธนาคารเพื่อ

นำเงินมาใช้หนี้หรือขายที่ดินทำกินปลดหนี้ เมื่อไรที่ดินทำกินก็ต้องบุกรุกป่าหรือที่
สาธารณประโยชน์กันต่อไป

กล่าวโดยสรุปแล้วประเทศไทยที่ผ่านมา มีปัญหาเรื่องการทำลายทรัพยากรป่าไม้กัน
มาก และมีการกล่าวโทษกันไปมาระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งไม่มีฝ่ายใดออกมารับผิดชอบ แต่ต้องการ
รับชอบ กันทั้งสิ้น แต่ถ้าย้อนกลับไปดูจะพบว่า สาเหตุหลักเกิดจากการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจ
แบบทุนนิยมในประเทศไทย เป็นการพัฒนาทุนนิยม ที่มีการผูกขาด การแข่งขันไม่เป็นธรรม ฟังการ
ลงทุน การสั่งเข้าเทคโนโลยีจากประเทศร่ำรวย ไม่ได้พัฒนาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจภายในประเทศ
ให้เข้มแข็ง การเติบโตทางเศรษฐกิจให้ประโยชน์กับทุนต่างชาติ และนายทุนใหญ่ในประเทศ
มากกว่าที่จะกระจายสู่คนส่วนใหญ่ ยิ่งพัฒนาก็ยิ่งเกิดความเหลื่อมล้ำค่าสูง เกิดคนจนมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2536: 321-322) กล่าวว่า เมื่อรัฐเริ่มตระหนัก และเริ่ม
เอาใจจริงเอาใจกับการรักษาพื้นที่ป่าโดยเฉพาะพื้นที่ที่รัฐได้ประกาศเป็นเขตอนุรักษ์ (เขตอุทยานและ
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) ได้มีความพยายามที่จะผลักดันโยกย้ายประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์
เหล่านั้นออกจากพื้นที่ในเกือบทุกกรณี แต่เมื่อจำนวนของประชาชนที่เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของ
รัฐมีมากขึ้น การอพยพโยกย้ายก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายในการโยกย้ายและ
ภาระในการจัดหาพื้นที่รองรับอาชีพ และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนต้องกระทบกระเทือน
นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ก็จะมีปัญหาการเมืองติดตามมาและจะยิ่ง
ทำให้ปัญหาลุกลามบานปลายมากขึ้น ซึ่งเราจะได้ยินข่าวการต่อต้านและประท้วงจากประชาชนต่อ
การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ ประเด็นคำถามที่น่าคิดก็คือทำไมประชาชนจึงต่อต้านและ
ประท้วง ประชาชนไม่เห็นประโยชน์ของการมีป่าหรือ และประชาชนมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการ
อนุรักษ์ป่าของรัฐ การทราบมุมมองของประชาชนในประเด็นปัญหาเหล่านี้น่าจะเป็นประโยชน์
อย่างมากต่อการวางแผนนโยบายและการดำเนินการอนุรักษ์ป่าในอนาคต

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะหาคำตอบเกี่ยวกับการจัดการป่าของผู้ที่
มีส่วนและหน้าที่รับทั้งผิดและชอบ และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในเขตป่าเพื่อ
ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาระหว่างคนกับป่าบนพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน ก่อนที่จะลุกลาม
ไปเป็นปัญหาระหว่างคนกับคนต่อไป

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของ
ประชาชนในตำบล จ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง

2.2 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า

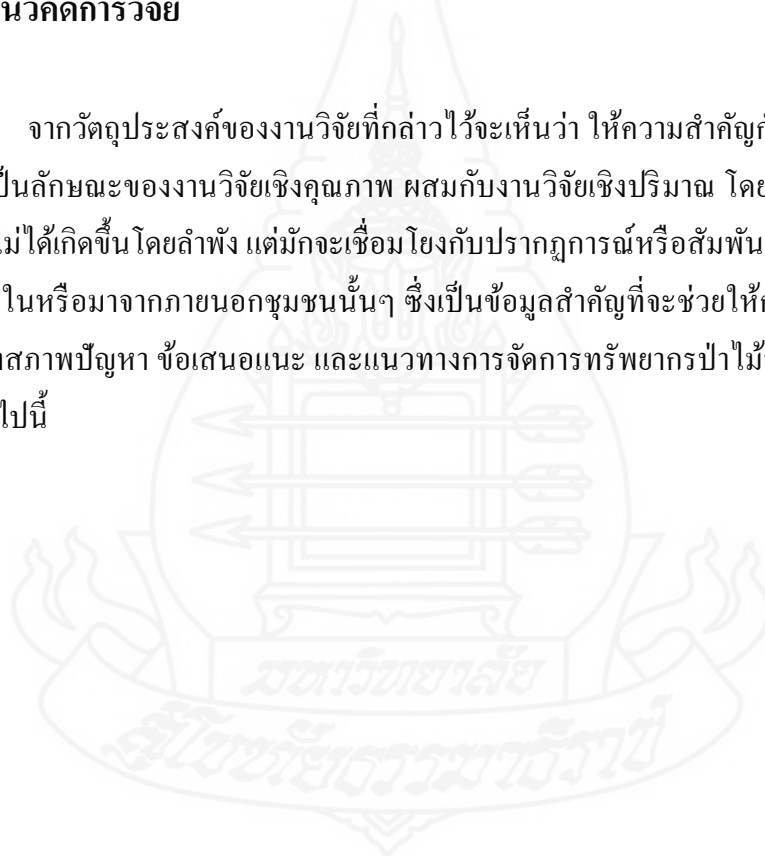
2.3 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ดินในเขตป่า และความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในตำบล จ.ป.ร.

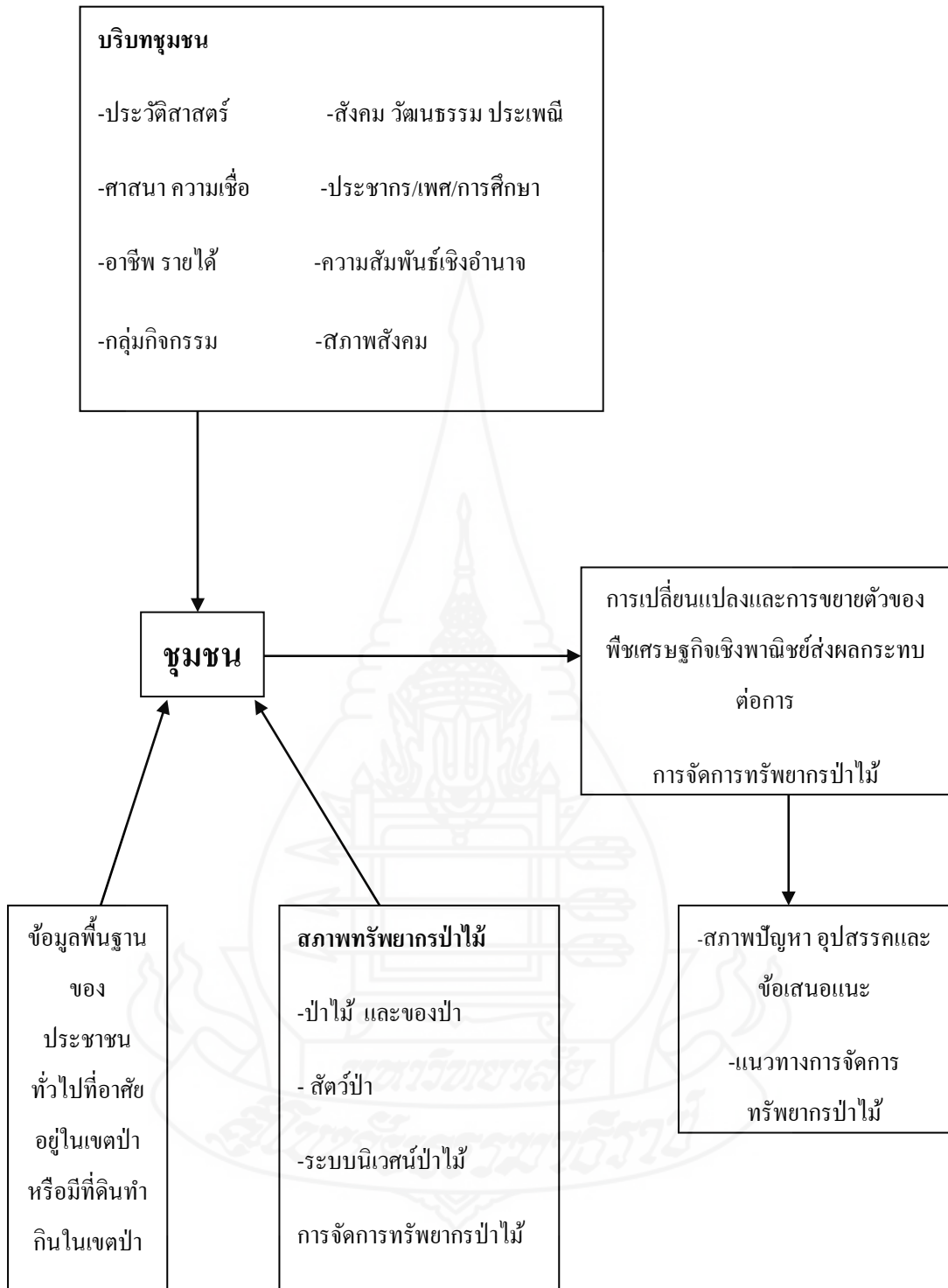
2.4 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการรบกวนเบียดที่ดินทำกินของประชาชนและลักษณะการดำรงชีพในปัจจุบันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า

2.5 เพื่อศึกษาความคิดเห็น และความต้องการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาพื้นที่ป่าไม้ลดลงของชาวบ้าน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่กล่าวไว้จะเห็นว่า ให้ความสำคัญกับบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งเป็นลักษณะของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมกับงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าปรากฏการณ์ทางสังคมไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่มักจะเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์หรือสัมพันธ์กับปัจจัยเงื่อนไขที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกชุมชนนั้นๆ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่จะช่วยให้การศึกษาได้ข้อมูลที่แท้จริงของสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ดังกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

4.1 **ขอบเขตเชิงเนื้อหา** ได้แก่ การศึกษารวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและสังคมการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของภาคประชาชน ผู้นำชุมชนผู้นำองค์กรประชาชนว่ามีความคิดเห็นต่อมาตรการของรัฐอย่างไรในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการป่าอย่างยั่งยืนต่อไป

4.2 **ขอบเขตเชิงพื้นที่** ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านทิศใต้ ครอบคลุมพื้นที่ที่อยู่ในเขต หมู่ที่ 6,7 และ 8 ในตำบล จ.ป.ร. อำเภอ กระบุรี จังหวัดระนอง

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **การจัดการที่ดินป่าไม้** หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการ ปลูก ดูแล บำรุงรักษาป่า และการป้องกัน ตลอดจนการใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างยั่งยืน

5.2 **ทรัพยากรป่าไม้** หมายถึง สังคมของต้นไม้ และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมนั้น ที่มีผลทำให้ป่าไม้สามารถอำนวยประโยชน์ในทุกๆด้าน แก่สังคมมนุษย์

5.3 **ชุมชนท้องถิ่น** หมายถึงชุมชนท้องถิ่นที่อยู่อาศัยมาก่อนการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยาน เสด็จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านทิศใต้

5.4 **ประชาชน หรือราษฎร** หมายถึงชาวบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการใช้นโยบายต่างๆในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของรัฐโดยตรง และเป็นบุคคลที่เสียงไม่ดัง สังคมไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร และไม่สามารถปกป้องตนเองได้

5.5 **วิถีชีวิตและบทบาทในการใช้ทรัพยากรป่าไม้** หมายถึง การแสดงพฤติกรรมในสิทธิและหน้าที่ ตามสถานภาพของคนในชุมชน ที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน จนเป็นกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

5.6 **กระบวนการจัดการทรัพยากรป่าไม้** หมายถึง การคิด ตัดสินใจใช้ และการเอาทรัพยากรป่าไม้จากระบบนิเวศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างคุ้มค่า บนพื้นฐานของความถูกต้องและสอดคล้องกับระบบนิเวศท้องถิ่น ผ่านการเรียนรู้และการปรับตัว แล้วถ่ายทอดความรู้สู่ลูกหลานในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน

5.7 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หมายถึงหมายถึงข้าราชการทุกหน่วยงาน ทั้งข้าราชการทหาร ตำรวจ ข้าราชการพลเรือนทุกฝ่าย รวมถึงข้าราชการการเมืองทุกระดับ

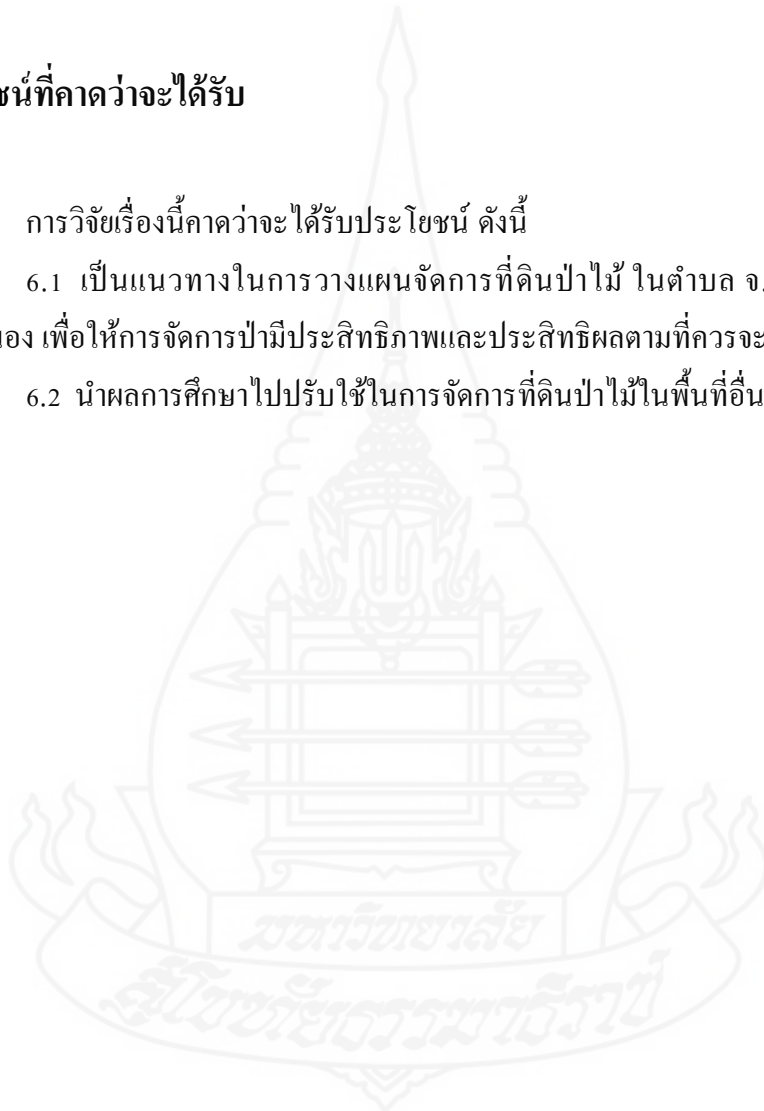
5.8 นายทุน หมายถึง ผู้ที่เป็นเจ้าของทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้า, ผู้ลงทุนประกอบกิจการหรือออกทุนให้ผู้อื่นประกอบกิจการ แต่ในที่นี้หมายถึงผู้ลงทุนในการบุกเบิกป่า (มีอิทธิพลอำนาจ หน้าที่ เงินและข้อมูลข่าวสารที่ชาวบ้านไม่มี)

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

6.1 เป็นแนวทางในการวางแผนจัดการที่ดินป่าไม้ ในตำบล จ.ป.ร. อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง เพื่อให้การจัดการป่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ควรจะเป็นต่อไป

6.2 นำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการจัดการที่ดินป่าไม้ในพื้นที่อื่นๆ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การจัดการที่ดินป่าไม้: กรณีศึกษา ตำบล จ.ป.ร. อำเภอ กระบุรี จังหวัด ระนอง” จะศึกษาเน้นหนักเกี่ยวกับแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร
2. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า
3. แนวคิดการจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมการเกษตร
4. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร

1.1 การจัดการทรัพยากรป่าไม้

1.1.1 ความหมายการจัดการ ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายที่เกี่ยวกับการจัดการ มีดังนี้

ธนู แนนเนียน(2550: 10) อ้างถึง คอร์ทแลนด์ แอล โบวีและคนอื่นๆ Courtland L.Bovee and other,(1993 : 5) ให้คำจำกัดความของการจัดการว่า หมายถึง กระบวนการที่ทำให้องค์การประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยผ่านกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสื่อสาร และการควบคุมคนงาน การเงินสภาพแวดล้อม และข้อมูลสารสนเทศขององค์การเพื่อให้มีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ

ทรงศักดิ์ พิริยะกฤติ (2543:5) กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยอาศัยทรัพยากรทางการจัดการที่มีอยู่ จัดสรร จัดลำดับ มอบหมายให้ผู้อื่นทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ จึงมองได้ว่าการจัดการจะต้องมีขั้นตอน มีกระบวนการ มีความต่อเนื่อง มีการติดตามประเมินผล เพื่อให้รู้ว่าได้ผลหรือไม่ได้ผล

แอนดรูว์ เจ ดูบริน (Andrew J. Dubrin, 1994:5) ว่าได้ให้ความหมายของการจัดการว่า หมายถึงกระบวนการใช้ทรัพยากรขององค์การให้องค์การมีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ โดยผ่านโครงสร้างของการวางแผนและการตัดสินใจ การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม

เกษม จันทร์แก้ว (2536:255) ให้ความหมายว่า “การจัดการ” หมายถึง ขบวนการจัดรูปแบบที่มีขนาดและทิศทาง การใช้ แก้วใจ ปรับปรุง ซ่อมแซม บำบัด ทำลาย และควบคุมทรัพยากรในระบบสิ่งแวดล้อมให้สามารถเอื้อประโยชน์ของมนุษย์อย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2539:222) ให้ความหมายคำว่า “การจัดการ” หมายถึง ตั้งงาน ควบคุมงาน และดำเนินการ

สรุป การจัดการทรัพยากร หมายถึง การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยอาศัยทรัพยากรทางการจัดการที่มีอยู่ จัดสรร จัดลำดับ มอบหมายให้ผู้อื่นทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ จึงมองได้ว่าการจัดการจะต้องมีขั้นตอน มีกระบวนการ มีความต่อเนื่อง มีการติดตามประเมินผล เพื่อให้รู้ว่าได้ผลหรือไม่ได้ผล

1.1.2 จุดมุ่งหมายในการจัดการทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้หมายถึง พื้นที่ดินที่มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปะปนรวมกันเป็นหมู่ใหญ่ มีองค์ประกอบ เช่น ภูเขา ลำห้วย สัตว์ป่าใหญ่ น้อย แมลง และพืชพันธุ์อื่น ๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ทำให้ป่าไม้มีสภาพแตกต่างไปจากสภาพภูมิประเทศธรรมดา เฉพาะต้นไม้ใหญ่น้อยที่รวมตัวกันขึ้นเป็นป่านั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่ง เพราะต้นไม้ทุกชนิดมีการกินอาหาร มีการแพร่พันธุ์สืบต่อกันออกไป มีการเจริญเติบโต และมีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนมนุษย์ นอกจากนั้นป่าไม้หรือต้นไม้ยังมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยหน้าที่ ซึ่งจำแนกออกได้เป็นหลักใหญ่ๆ อยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก ป่าไม้ทำหน้าที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่จำเป็นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ ได้แก่ ช่วยส่งเสริมให้ฝนตก ขบวนการปรุงอาหารและสังเคราะห์แสงของต้นไม้ ช่วยให้อากาศออกซิเจนหมุนเวียนอยู่ในอากาศสำหรับมนุษย์และสัตว์ได้ใช้ในการหายใจ รวมทั้งป่าไม้ยังช่วยควบคุมมิให้ดินพังทลายเพราะน้ำฝนและลม อันเป็นเหตุของน้ำท่วม ฝนแล้ง และภัยพิบัติอื่น ๆ เป็นต้น หน้าที่ของป่าไม้ประการที่สอง คือ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจให้แก่มวลมนุษย์ ให้มนุษย์ได้มีไม้ไว้ใช้ในการก่อสร้าง ทำเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน ทำยานพาหนะไว้ใช้ในการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งให้มนุษย์ได้มีอาหารเพื่อใช้ในการบริโภคและนำไปจำหน่ายได้มีงานทำ ได้ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ และอื่นๆ หน้าที่สำคัญประการที่สาม

ของป่าไม้ คือ ก่อประโยชน์ทางด้านสังคมให้แก่มนุษย์ เช่น ให้นมนุษย์ได้ใช้ป่าไม้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด หรือให้นมนุษย์ได้ใช้ป่าไม้เป็นห้องสมุดขนาดใหญ่ สำหรับศึกษาหาความรู้ต่างๆ เป็นต้น (อำนาจ คอวนิช, 2539ก)

1.1.3 สถานการณ์การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย

ปัญหาสำคัญและน่าเป็นห่วงในปัจจุบันคือการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ทั้งในเชิงปริมาณพื้นที่และเชิงคุณภาพซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศและประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ขาดแหล่งปัจจัยสี่ที่จะสนองต่อความต้องการของประชาชนในประเทศ ระบบนิเวศขาดความสมดุล ซึ่งเท่ากับว่าร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ที่รัฐผูกขาดอำนาจในการจัดการป่าไม้ไว้แต่เพียงผู้เดียวนั้น ถึงปัจจุบันพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถรักษาและฟื้นฟูสภาพป่าได้ แม้กรมป่าไม้ได้ใช้งบประมาณในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไปอย่างมหาศาล แต่ก็ไม่สามารถรักษาพื้นที่ป่าไว้ได้ดังเดิม โดยผลจากการสำรวจของกรมป่าไม้ได้พบว่าพื้นที่ป่าไม้ในปี พ.ศ.2504 ซึ่งเป็นปีที่มีการประกาศเริ่มใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 นั้น ประเทศไทยมีพื้นที่ป่า 273,629 ตร.กม.และจากข้อมูลล่าสุดปี พ.ศ. 2547 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ของไทยเหลืออยู่ 167,590.98 ตร.กม. ดังนั้นจึงเท่ากับว่าในระยะเวลาประมาณ 43 ปี พื้นที่ป่าไม้ของไทยหายไปเป็นจำนวน 106,038.02 ตร.กม. ซึ่งหากคิดโดยเฉลี่ยเราสูญเสียพื้นที่ป่าประมาณปีละ 2,466 ตร.กม. ในขณะที่งบประมาณตามแผนงานบริหารจัดการป่ามีลักษณะเพิ่มขึ้น เช่น ปี พ.ศ. 2546 มีรายจ่ายตามแผนงานเท่ากับ 708,220,300 บาท ปี พ.ศ.2547 เท่ากับ 921,057,500 และปี พ.ศ. 2548 เท่ากับ 1,631,871,936 บาท เป็นต้น หากคิดเฉลี่ยรายจ่ายที่ใช้ไปกับแผนงานเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 461,768,818 บาท แต่พื้นที่ป่าลดลง 2,466 ตร.กม. ธีรัฐภูมิ พิมพ์ลัดดา (2551:2)

1.1.4 แนวทางการจัดการป่าไม้ในอนาคต

มาตรการหรือยุทธศาสตร์การจัดการป่าไม้แบบยั่งยืน รวมทั้งให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ของชาติเพื่อให้บริการและสนองความต้องการของมหาชนในชาตินั้นได้ จำเป็นต้องพิจารณาแนวทาง การจัดการป่าไม้ของประเทศไทย ทั้งที่เป็นแผนรับและแผนรุก ดังที่ นิวัติ เรืองพานิช (2536) สรุปไว้ดังนี้

1) การอนุรักษ์และการจัดการพื้นที่ป่าธรรมชาติเพื่อรักษาระบบนิเวศ โดยเน้นการจัดการป่าไม้ในรูปของอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร โดยจะไม่มีการผลิตไม้ออกจากป่าธรรมชาติอีกต่อไป จัดได้ว่าเป็นแผนรับ เพื่อป้องกัน และฟื้นฟูป่าธรรมชาติที่เหลืออยู่ ให้คงอยู่ตลอดไปให้ได้

2) **พื้นที่พระบรมนิเวศป่าไม้** ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สุดท้ายของระบบธรรมชาติของประเทศไทย โดยมีหน่วยงานดูแลเป็นการเฉพาะ และมีผู้รับผิดชอบพื้นที่ป่าทุกแห่ง โดยอาศัยความเข้าใจและการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่

3) **รณรงค์และสร้างแนวร่วมในด้านการอนุรักษ์ และพื้นที่พระบรมนิเวศป่าไม้** โดยการเข้าถึงประชาชนและองค์กรพัฒนาภาคเอกชนอย่างกว้างขวาง

4) **สนองความต้องการใช้ไม้และลดการตัดไม้จากต่างประเทศ** โดยส่งเสริมให้มีการปลูกป่า ทั้งในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ถูกบุกรุกและในที่ดินกรรมสิทธิ์ เพื่อผลิตไม้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การปลูกสร้างสวนป่า การปลูกป่าโดยใช้ระบบวนเกษตร หรือแบบผสมผสาน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมในด้านวนศาสตร์ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้มีป่าของชุมชนเกิดขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ไม้ที่ใช้สอยในอนาคตจะต้องได้มาจากป่าปลูกเท่านั้น จึงจัดได้ว่าเป็นแผนรุกเข้าไปเพิ่มเนื้อที่ป่าในเขตป่าที่ถูกบุกรุก โดยร่วมมือกับราษฎรที่อาศัยอยู่ในป่า รวมทั้งรุกเข้าไปในที่ดินกรรมสิทธิ์ปลูกป่าเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

5) **ส่งเสริมพัฒนาอาชีพ เพิ่มรายได้ให้ประชาชนผู้ยากไร้** โดยอาศัยทรัพยากรป่าไม้ การใช้ระบบวนเกษตร การผลิตไม้จากการสวนป่า และส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดป่าของชุมชน ตลอดจนช่วยปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนภาพพจน์ของป่าไม้ จากด้านลบมาเป็นด้านบวกให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องเน้นการประชาสัมพันธ์ และการทำความเข้าใจกับประชาชนเป็นสำคัญ

6) **ร่วมมือกับประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน** เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอาชีพของราษฎร จากการลักลอบตัดไม้และการล่าสัตว์มาเป็นการปลูกต้นไม้ และการเพาะเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้สอยและเพิ่มพูนรายได้

กล่าวได้ว่า การป้องกันรักษาป่าโดยวิธีการปราบปรามและจับกุมเพียงอย่างเดียว นั้น ไม่ประสบความสำเร็จแน่ เพราะทั้งระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่บีบรัดและกดดันคนในชนบท ทำให้คนในชนบทจำนวนหนึ่ง ต้องเบียดเบียนป่าธรรมชาติซึ่งมิได้เกิดจากการขาดจิตสำนึกเท่านั้น แต่แรงกดดันที่กล่าวมาทำให้ไม่มีทางเลือก

1.2 นิเวศวิทยาการเมือง

สิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกย่อมมีความสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่อยู่อาศัยไม่ทางตรงกับทางอ้อม สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทยถือได้ว่าอยู่ได้สภาวะวิกฤติ

“นิเวศวิทยาการเมือง” เป็นกรอบความคิดในการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม สนิท สมสร้าง (2544: 5)

Bryant (1992) ได้นิยามนิเวศวิทยาการเมืองไว้ว่า คือ ความพยายามทำความเข้าใจ ต้นตอเงื่อนไข และกระบวนการทางการเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม โดยการผสมผสาน การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมและเศรษฐศาสตร์การเมืองเข้าด้วยกัน นิเวศวิทยาการเมืองเป็นการวิเคราะห์ ในเชิงพลวัต ที่อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการและพลังผลักดันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง นิเวศวิทยา โดยนำเอาข้อพิจารณาทางเศรษฐศาสตร์การเมืองผนวกเข้ากับหลักการทางนิเวศวิทยา กล่าวได้ว่าแนวคิดทางนิเวศวิทยาการเมืองเป็นวิภาษวิธีที่ปรับเปลี่ยนไปมาระหว่างสังคมมนุษย์และ ทรัพยากรธรรมชาติภายในกลุ่มชั้นทางสังคม และภาวะในสังคมส่วนใหญ่ด้วย

ปัญหาการลดลงของป่าไม้อย่างรุนแรงไม่ได้เกิดมาจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งแต่เกิด จากหลายสาเหตุประกอบกันเป็นแบบหลากหลายมิติความซับซ้อน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ทำให้การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา ยังมองมิติด้านสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจเพียงด้านใด ด้านหนึ่งจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และยังพบว่ายังเกิดจากบุกรุกเรื่อยมา

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบัน ข้อเสนอของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน ยังคงระบุว่าจุดอ่อนที่สำคัญของปัญหา ด้านทรัพยากรของประเทศไทย คือ การบริหารจัดการแบบแยกส่วน กลไกของรัฐยังแยกชุมชนออกจากทรัพยากร ละเลยรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างวิถีการผลิตดำรงชีวิตของชุมชน กับการ จัดการทรัพยากร ในขณะที่กลไกตลาดยังมุ่งใช้ทรัพยากรเป็นสินค้าในระบบตลาด ทำให้ทรัพยากร ถูกดึงเข้าสู่ศูนย์กลาง และไม่มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ในขณะที่นโยบายของรัฐเอง ขาดการบูรณาการ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ขาดองค์ความรู้และระบบข้อมูลที่เป็น เอกภาพ ทำให้เกิดข้อขัดแย้งในเชิงนโยบาย และการปฏิบัติ เช่น นโยบายส่งเสริมการปลูกพืช เชิงเดี่ยวเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเร่งใช้ทรัพยากรการผลิตจนเกินความพอดี ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า เช่น กรณีของยางพารา ปาล์มน้ำมัน ซึ่งการเร่งรัด การผลิตโดยละเลยภาวะสมดุลทางธรรมชาติ ทำให้พื้นที่ป่าถูกบุกรุกทำลายเป็นจำนวนมาก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2550-2554)

2. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า

ท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ) กล่าวไว้ว่า “ประโยชน์ของ ดินไม้ก้อนหิน หรือของป่า ซึ่งมีอยู่มากมาย แต่คนไม่ค่อยชอบจะมานั่งกับก้อนหิน หรือมานั่งกับ

ต้นไม้ หรือมานั่งในป่า แต่พระพุทธเจ้าท่านชอบ ท่านจึงตรัสรู้ในป่า พระเยซูคริสต์ก็ตรัสรู้ในป่า พระโมหะหมัดก็ตรัสรู้ในภูเขา ในป่า ในที่เงียบ ในที่สงัด ศาสดาองค์อื่นๆอีกมากมาย ที่เรารู้จักและไม่รู้จัก หรือพอจะรู้ประวัติอยู่บ้าง ก็ล้วนแต่ตรัสรู้ในป่า ไม่เคยมีศาสดาองค์ไหนตรัสรู้ในโรงหนัง โรงละคร หรือในตลาดในบ้านในเมือง ยังไม่เคยมีในประวัติศาสตร์”

นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่าป่าเป็นผู้ผลิตปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญของคนมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งนอกจากให้ปัจจัยในการดำรงชีพแล้วยังให้ความรู้และความเป็นจริงในชีวิตคนด้วย

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2534 : คำนำ) กล่าวไว้ว่า มนุษย์ในยุคแรกเริ่มก็เช่นเดียวกับสัตว์โลกทั่วไปที่ ล้วนดำรงชีพอยู่ภายใต้กติกาอันเคร่งครัดของธรรมชาติ กิน อยู่ หลับ นอน และสืบทอดชนิดของตนเอง อยู่ภายใต้ร่มเงาของพฤษภไพโร ในครั้งกระโน้น ป่าเป็นทั้งบ้าน แหล่งอาหาร กระทั่งเป็นสถานปฐมนิเทศการอยู่รอดบนพื้นพิภพแห่งนี้ ไม่มีใครรู้ว่าเป็นเวลาช้านานปานใด ที่คนเราดำรงชีวิตอยู่ในฐานะส่วนหนึ่งของป่าคงคิบบอย แต่มันก็คงไม่ผิดความจริงมากนัก ถ้าจะกล่าวว่าป่าคือพี่เลี้ยงคนแรก ที่คอยประคับประคองมนุษยชาติในวัยเยาว์ ให้ก้าวเดินมาสู่อารยธรรม

คนกับป่า คือความผูกพันล้ำลึกที่มีมาแต่บรรพกาล

มนต์ชัย ผ่องศิริ (2543) อ้างถึงใน จิระชัย อาเคจักร (2548: 8) ได้อธิบายถึงหลักการของนิเวศวิทยามนุษย์ตามแนวคิดของ Terry Rambo ว่าจะต้องมีการศึกษาระบบย่อยสองระบบ คือระบบสังคม และระบบนิเวศ โดยที่ทั้งสองมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังเช่น การปรับเปลี่ยนรูปแบบในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และเมื่อระบบนิเวศมีการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำรงชีวิตเช่นกัน นอกจากนี้ระบบทั้งสองยังมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในรูปแบบของการเคลื่อนย้ายหรือแลกเปลี่ยน พลังงาน วัตถุ และข่าวสารไปมาระหว่างระบบสังคมและระบบนิเวศ เช่น คนไถนา พลังงานจากคนและสัตว์ในระบบสังคมจะถูกถ่ายทอดไปสู่ระบบนิเวศคือดิน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในดิน โดยทำให้ดินร่วนซุยเหมาะสำหรับการเพาะปลูก เป็นต้น

ในอดีตมนุษย์ได้เรียนรู้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพอย่างสอดคล้อง โดยเฉพาะป่าไม้ มนุษย์ได้ใช้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ ทั้งอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ส่วนในด้านสังคม ป่าไม้ก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่แสดงออกทางวัฒนธรรม คนในอดีตมองเห็นคุณค่าของป่าอย่างลึกซึ้ง โดยเข้าใจว่าป่าเป็นปัจจัยที่นำมาซึ่งความสุข ช่วยพัฒนาจิตใจให้เกิดความอ่อนโยน ความประณีต ความละมุนละไม และการเข้าใจความจริงของธรรมชาติ คนในอดีตจึงมีความรู้สึกที่ดีงามต่อป่า คนกับป่าจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นมิตร มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันดังสะท้อนให้เห็นจากวัฒนธรรม ภาษิตสำนวนที่เกี่ยวกับป่า เช่น

น้ำผึ้งเรือ เสือฟิ่งป่า หรือเสือพีเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสือยัง ดินเย็นเพราะหญ้าบัง และหญ้ายัง เพราะดินดี (พระธรรมปิฎก, 2543 อ้างถึงใน จิระชัย อาจะจักร 2548: 8)

ส่วน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2535) พบว่าชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตป่าหรือใกล้ชิดกับป่า มีอาชีพและความสัมพันธ์กับป่า ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ที่ยาวนานและถาวร ได้แก่ การทำการเกษตร เช่น การปลูกข้าวที่อาศัยเครื่องมือจากไม้ที่อยู่ในป่า การปศุสัตว์ เช่น การนำวัว ควายไปเลี้ยงในป่า การนำไม้จากป่ามาสร้างที่อยู่อาศัย รวมทั้งไม้ฟืนและถ่านในการหุงต้ม การเก็บหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ หวาย ไม้ไผ่ พืชสมุนไพร การทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ เช่น ป่าดอนปู่ตา ป่าชุมชน ป่าช้า ป่าวัด และสำนักสงฆ์

2. ความสัมพันธ์ในรูปของกิจกรรมระยะสั้น และไม่ถาวร เช่น การแปรรูปไม้เพื่อขาย

3. ความสัมพันธ์ของชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (เจ้าหน้าที่ป่าไม้) พบว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทำงานร่วมกับชาวบ้านในชุมชนค่อนข้างน้อย แต่มีบางส่วนสามารถทำงานร่วมกับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ได้มุ่งที่จะรักษาป่าเพียงการรักษาต้นไม้และที่ดิน แต่ได้คำนึงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์กับป่ามาช้านาน มีการผ่อนปรนการใช้ทรัพยากรไม้บางชนิด และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมตัดสินใจในการดำเนินการ

สรุปจากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า ทั้งด้านการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ในรูปของปัจจัยสี่ ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม กล่าวได้ว่า ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ป่า มีความจำเป็นต้องพึ่งพิง ชาวบ้านจึงรู้ว่าจะต้องทำอะไร การใช้ทรัพยากรจึงจะยั่งยืน เพราะพวกเขาต้องมีชีวิตอยู่ที่นั่น ก่อให้เกิดระบบนิเวศที่มีการเชื่อมโยงระบบธรรมชาติกับระบบสังคมอย่างแนบแน่น โดยองค์ประกอบต่างๆของระบบ จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นองค์ความรู้ที่เรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

3. แนวคิดการจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมการเกษตร

สินีนุช ครุฑเมือง (2550: 16-17) กล่าวว่าไว้ว่า แนวคิดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมีหลากหลายแนวคิด เพื่อให้สามารถเข้าใจแนวคิดในการจัดการทรัพยากร ทั้งในมิติของการอนุรักษ์ มิติของการผลิต และมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ง่ายขึ้น จึงขอนำเสนอเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

3.1 แนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรในมิติของการอนุรักษ์ ประกอบด้วย แนวคิดเรื่องหลักการอนุรักษ์ และวิธีการอนุรักษ์ กับการจัดการทรัพยากร จะเน้นการจัดการทรัพยากรโดยใช้การป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม กำจัดความเสื่อมโทรมที่มีอยู่ให้หมดไป สร้างและปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรให้ดีขึ้นนำมาใช้ และการดูแลรักษาทรัพยากรไม่ให้เสื่อมโทรมเพื่อให้สามารถมีทรัพยากรใช้อย่างยั่งยืนตลอดไป ตามหลักการอนุรักษ์

3.2 แนวคิดการจัดการทรัพยากรในมิติของการผลิต ประกอบด้วย แนวคิดสำคัญหลักๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 แนวคิด ได้แก่

3.2.1 แนวคิดเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน และวัฒนธรรมชุมชน กับการจัดการทรัพยากร

เป็นการให้ความเคารพต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีวิถีชีวิต จารีตประเพณี ระบบการผลิต และกฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่แตกต่างกันออกไป และยังเป็นการให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรี สิทธิในการเป็นมนุษย์ และสิทธิตามธรรมชาติในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกกลุ่มชาติพันธุ์

3.2.2 แนวคิดเรื่อง สิทธิ และกรรมสิทธิ์ กับการจัดการทรัพยากร

จากแนวคิดเรื่องสิทธิ และกรรมสิทธิ์ ในการจัดการทรัพยากรนี้ พอจะสรุปได้ว่าแนวคิดเหล่านี้ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรต่างๆ ได้ดังนี้

1) การมองระบบการจัดการทรัพยากรว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบกรรมสิทธิ์ของรัฐ (state property) และระบบกรรมสิทธิ์เอกชน (private property) (กิ่งกร นรินทรกุล ณ อยุธยา 2543: 32-40) เป็นการมองที่แยกทรัพยากรออกเป็นส่วนตัว หรือเป็นพื้นที่ๆ แล้วจัดสรรให้กับรัฐ หรือปัจเจกบุคคลบางส่วน ให้เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและจัดการกับทรัพยากรต่างๆ ดังเช่น การตั้งหน่วยงานเข้ามาควบคุมดูแลทรัพยากร เพื่อแสดงอำนาจรัฐที่มีอยู่เหนือทรัพยากรนั้นๆ (หนูเกณฑ์ จันทาสี และคณะ 2543: 21)

เมื่อพิจารณาการควบคุมและจัดการป่า ในแง่การดำเนินการภายใต้กฎหมาย ก็พบว่ามีความเปลี่ยนแปลงของการยอมรับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน นับจากยุคโบราณที่รัฐจะยอมรับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน โดยจะเข้าไปแทรกแซงการใช้ทรัพยากรของชุมชนไม่มากนักและ ยังมีการส่งเสริมให้ราษฎรบุกเบิกป่าซึ่งถือเป็นการ “หักล้างถางพง” อันเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่รัฐ เมื่อบุกเบิกแล้วรัฐยังได้รับรองสิทธิในการทำกิน และเข้าไปทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในกรณีที่เกิดการพิพาทเรื่องที่ทำกินระหว่างชาวบ้านอีกด้วย (โดยรัฐจะได้ประโยชน์จากการมีแรงงาน มีที่ทำการผลิต สามารถเก็บภาษีและช่วยได้มากขึ้น) แต่ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้มีการเปลี่ยนมาใช้กฎหมายตามหลักนิติศาสตร์ตะวันตกในการบริหารปกครองประเทศ กลับ

พบว่ากฎหมายป่าไม้ไม่ได้ให้การยอมรับในสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนน้อยลง โดยรัฐได้เริ่มใช้กฎหมายที่เป็นการหวงกั้นพื้นที่ป่าในรูปแบบที่สงวน มีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนเพิ่มโดยไม่สนใจว่ามีชุมชนดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ป่าหรือไม่ การประกาศพื้นที่ป่าสงวน ได้ทำให้ชาวบ้านที่ทำกินในพื้นที่ป่า ที่เป็นผู้ “บุกเบิก” ที่รัฐเคยส่งเสริมมาก่อนในอดีต กลายเป็น “ผู้บุกรุก” ป่า เป็นผู้กระทำผิดกฎหมายที่จะต้องถูกจับกุมในที่สุด การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนวิถีคิดของรัฐ ในการควบคุมและแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรและแรงงานของชาวบ้านได้อย่างชัดเจน

การวางกรอบการใช้ทรัพยากรบนพื้นฐานของแนวคิดนี้ ทำให้คนทั่วไปมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของตามกฎหมายมีสิทธิที่จะใช้ทรัพยากรนั้นๆ ได้ตามใจชอบ โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศ นอกจากนี้ยังสามารถซื้อขาย หรือยกให้ซึ่งสิทธิของตนก็ได้ ซึ่งเป็นการมองว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นเพียงสินค้าที่สามารถซื้อขายได้ การมองเช่นนี้มีส่วนทำให้คนทั่วไป มองว่าการจัดการทรัพยากรเหล่านี้เป็นเรื่องของรัฐ หรือปัจเจกบุคคลที่เป็นเจ้าของสิทธิ์ ไม่ใช่เรื่องที่ตนเองจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการได้

2) การมองระบบการจัดการทรัพยากรว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน

ชล บุนนาค (2554: บทนำ) กล่าวว่า แนวคิดว่าด้วยการจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources) เป็นแนวคิดที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกและในประเทศไทย เห็นได้จากการที่คณะกรรมการ รางวัลโนเบล สาขาเศรษฐศาสตร์ได้ เลือก Elinor Ostrom นักวิชาการชั้นแนวหน้าในประเด็นนี้ขึ้นรับ รางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ในปี 2009

ทำไมการบริหารจัดการ “ทรัพยากรร่วม” จึงล้มเหลว Elinor Ostrom เจ้าของรางวัลโนเบลเศรษฐศาสตร์ปี 2009 เรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรร่วม” (Common-pool Resources) ได้บอกให้รู้ว่า ที่ผ่านมา ทำไมสังคมส่วนใหญ่จึงล้มเหลวในการดูแลทรัพยากรของตน

Ostrom <http://setthasat.com/> คืบคิน 23/5/2555 กล่าวไว้ว่าที่ผ่านมา เราคุ้นเคยกับคำว่า “สินค้าเอกชน” (Private Goods) ซึ่งมักเรียกว่า “สินค้า” เฉยๆ และคำว่า “สินค้าสาธารณะ” (Public Goods) แต่เรากลับไม่ค่อยคุ้นกับคำว่า “สินค้ากลุ่ม” (Club Goods) และ “สินค้านร่วม” (Common Goods) อันที่จริง สินค้าที่ว่ามาทั้ง 4 ประเภทนี้มีเกณฑ์การแบ่งอยู่ 2 ด้าน คือ

- สามารถกีดกันการใช้ของผู้บริโภคคนอื่นจากการได้ประโยชน์ได้หรือไม่ (Excludable / Non-Excludable) เช่น การติดตั้งไฟริมถนนหน้าบ้านย่อมไม่สามารถกีดกันผู้ใช้งานคนอื่นได้ประโยชน์จากไฟของเราได้

- การบริโภคของคนหนึ่งส่งผลกระทบต่อระดับความพอใจของคนหนึ่งหรือไม่ (Rivalrous / Non-Rivalrous) เช่น การเปิดเพลงเพราะๆ ฟังผ่านลำโพง และให้คนอื่นฟังด้วย จะไม่ทำให้ความไพเราะของเพลงลดลง

ตารางที่ 2.1 ประเภทสินค้า

ประเภทสินค้า		
	Excludable	Non-Excludable
Rivalrous	Private Goods อาหาร เสื้อผ้า รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า	Common Goods แม่น้ำ ป่าไม้ ถ้ำ
Non-Rivalrous	Club Goods คูหนัง ที่จอดรถ เคาเบิลทีวี	Public Goods วิวทะเล ฟรีทีวี การป้องกันประเทศ

ที่มา <http://setthasat.com> ค้นคืน 23/5/2555

จากตาราง อธิบายได้ว่า

1) อาหาร เราสามารถกีดกันคนอื่นไม่ให้กินกับเราได้ (Excludable) และเมื่อเรากินแล้วคนอื่นก็พอใจน้อยลง (เพราะอดกิน) (Rivalrous) ดังนั้น อาหารเป็นสินค้าเอกชน

2) วิวทะเล เราไม่สามารถกีดกันคนอื่นให้เห็นได้ (Non-Excludable) และเมื่อเราเห็นแล้วคนอื่นก็ไม่ได้พอใจน้อยลง (วิวยังสวยเหมือนเดิม) (Non-Rivalrous) ดังนั้น วิวทะเลเป็นสินค้าสาธารณะ

3) คูหนัง เราสามารถกีดกันคนอื่นไม่ให้ดูกับเราได้ (Excludable) และเมื่อเราดูแล้วคนอื่นก็ไม่ได้พอใจน้อยลง (หนังสนุกเท่าเดิม) (Non-Rivalrous) ดังนั้น คูหนังเป็นสินค้ากลุ่ม

4) แม่น้ำ เราไม่สามารถกีดกันคนอื่นให้จับปลาได้ (Non-Excludable) และเมื่อเราจับปลาแล้วคนอื่นก็พอใจน้อยลง (เพราะจำนวนปลาน้อยลง) (Rivalrous) ดังนั้น แม่น้ำเป็นสินทรัพย์ร่วม

ถ้าลองสังเกตในตารางดีๆ จะพบว่า เรามักจำแนกสินค้าออกเป็นแค่สองประเภทคือ สินค้าเอกชน และ สินค้าสาธารณะ แล้วเราก็เหมารวมเอาทั้งหมดในแนวตั้งของตารางเป็นสินทรัพย์ประเภทนั้นๆ ไปเลย เช่น เรารวมเอาคูหนัง ที่จอดรถ เคาเบิลทีวีไปเป็นสินค้าเอกชน และเอาแม่น้ำ ป่า

ไม่ ถ้าไปเป็นสินค้าสาธารณะ เพราะเราใช้เกณฑ์ที่ว่ามันเป็นของเราหรือไม่ ง่ายกว่านั้นก็คือ เราต้องจ่ายสตางค์ใหม่ที่จะได้มันมา แน่แน่นอนว่า สินค้าส่วนมากถ้าต้องเสียสตางค์ มักเป็น Excludable และถ้าสินค้าไม่ต้องเสียสตางค์ (หรืออาจจะเสียน้อยมากๆ) ก็มักจะเป็น Non-Excludable เกณฑ์นี้จึงกลายเป็นหลักในการแบ่งประเภทสินค้าไปโดยปริยาย

ชล บุญนาค (2554 : 24-33) กล่าวว่า อย่างไรก็ตาม Ostrom ชี้ว่าสภาพความเป็นจริงแตกต่างจากองค์ความรู้ดั้งเดิมทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักอย่างมาก ทั้งนี้ ความมีเหตุมีผลเกินควรจนกลายเป็นความเห็นแก่ตัวของคนในชุมชนมักเกิดจากการที่พวกเขาที่มีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและผู้ใช้ทรัพยากรคนอื่นอย่างจำกัด แต่ที่จริง พวกเขาสามารถเรียนรู้ได้ และมักจะพยายามหาทางออกที่ดีขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีโอกาส ฉะนั้น หากผู้ใช้ทรัพยากรอยู่ในชุมชนเดียวกันและอยู่กับทรัพยากรมานานพอ ก็ย่อมมีความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่และผู้คนมากพอที่จะบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

Ostrom กล่าวไว้ว่า (อ้างถึงใน <http://setthasat.com/> ค้นคืน 23/5/2555) อย่างไรก็ตาม ปทัสฐาน (Norm) ของแต่ละสังคมยังมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของผู้ใช้ทรัพยากรด้วย ปทัสฐานเป็นมาตรการกำกับพฤติกรรมของผู้ใช้ทรัพยากรว่าสิ่งใดถูก ควรทำ หรือสิ่งใดผิด ไม่ควรทำ การมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับปทัสฐานจะทำให้เห็นว่า หากมีการตั้งกฎกติกาบางอย่างขึ้น และชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรนั้นมีปทัสฐานที่ให้ความสำคัญกับการรักษาคำพูด ปฏิบัติตามกติกา ก็มีความเป็นไปได้ว่าหากกติกาที่ร่างขึ้นมามีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร การจัดการนั้นก็จะมีโอกาสที่จะบรรลุผลเลิศได้มาก แต่หากชุมชนมีปทัสฐานในแบบที่หาประโยชน์ใส่ตัวและฉวยโอกาส ก็ยากที่การจัดการทรัพยากรจะบรรลุผลเลิศได้ อย่างไรก็ดี เจื่อนใจที่ว่ามากี่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ผู้ใช้ทรัพยากรแต่ละคนกำลังเผชิญอยู่ด้วย หากพวกเขา กำลังเผชิญสถานะวิกฤตเศรษฐกิจเป็นการส่วนตัว เขาอาจตัดสินใจไม่ดูแลทรัพยากรและเลือกที่จะใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองแทนก็ได้ ในความเป็นจริง สังคมย่อมมีทั้งคนดีและคนไม่ดี กลไกการกำกับดูแล (Monitoring) และการลงโทษทางสังคม (Social Sanction) จึงมีบทบาทมากในการทำให้การจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพ

4. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ไพโรจน์ โลกนิยม และคณะ (2551: 40) กล่าวว่า การกำหนดให้มีกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 นำไปสู่การประกาศใช้ พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ให้อำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรา 16 (24) เกี่ยวกับการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม และที่ระบุไว้ในมาตรา 17 (5) (12) โดยบัญญัติว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีหน้าที่คุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และต้องให้เกิดความชัดเจนในการบริหารจัดการเพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของภารกิจ รวมไปถึงการจัดทำแผนปฏิบัติการ การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ซึ่งได้กำหนดให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงหน่วยงานอื่นๆ ถ่ายโอนภารกิจภายใต้แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มตั้งแต่ ปี 2545 เป็นต้นมา

สำหรับการปฏิบัตินั้น ได้มีการจัดทำแผนแม่บทการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น โดยในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ถ่ายโอนอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ที่อยู่ติดกับชุมชนหรือชุมชนนั้นได้ดูแลป่าอยู่แล้ว รวมถึงเรื่องป่าชุมชน การป้องกันไฟป่า และการควบคุมไฟป่า ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดแผนการดำเนินการและสนับสนุนด้านงบประมาณ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรของรัฐที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนซึ่งควรจะมีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ เปรียบเสมือนกลไกหลักในการขับเคลื่อนพลังประชาชนให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะผลักดันไปสู่กิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งเครือข่ายในการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยการทำประชาพิจารณ์ / เวทีชาวบ้าน การให้บริการข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้ประชาชนเข้ารับฟังการประชุมสภาท้องถิ่น การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนของท้องถิ่น เป็นต้น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2548 อ้างใน วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และคณะ 2550: 11)

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุษา เขียวรอด (2537: 106-108) ได้ศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนพื้นที่โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (สปท.) จังหวัดเชียงราย พบว่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น หน่วยงานของรัฐควรสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น สถาบันการศึกษาควรสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไว้ในหลักสูตรการเรียน

ในระดับต่างๆ ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับภัยธรรมชาติที่เกิดจากป่าไม้ถูกทำลาย โดยผ่านสื่อประเภท โทรทัศน์ วิทยุ และผู้นำในหมู่บ้าน ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนที่มีการศึกษาดำรงต่ำกว่าชั้นประถม 4 และควรมีการจัดสรรที่ดินทำกินให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีที่ดินและผู้ที่มีที่ดินน้อย

เพิ่มบุญ จูฑะเดมิย์ (2547: 127) ศึกษาความคิดเห็นของราษฎรที่มีต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้สำหรับหมู่บ้านแม่คลองลาน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการป่าแบบอนุรักษ์ ได้แก่ อาชีพหลัก ขนาดพื้นที่ทำกิน ความต้องการที่ดินและการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้โดยเฉพาะไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือนและเครื่องใช้ ส่วนการจัดการป่าแบบป่าเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพหลัก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะไม้ฟืนและไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือน เครื่องใช้ ส่วนการจัดการแบบป่าเอนกประสงค์ ได้แก่ ระดับการศึกษา

สุวรรณ เอี่ยมสุขประเสริฐ (2545: 84) ได้ศึกษาความคิดเห็นของราษฎรเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้แบบชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่ป่าโรงเรียนป่าไม้ จังหวัดแพร่ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการจัดการป่าไม้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ได้แก่ ภาวะการณ์มีหนี้สิน อาชีพหลัก และความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าไม้ที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นในการจัดการป่าไม้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

สมภาร จันทะวงศ์ (2551:74) ได้ศึกษาบทบาทของชุมชนในการจัดการป่าไม้ : กรณีศึกษาป่าโสภณ ตำบลเหล่าเสือโก้ก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี ที่ระบุว่า ลักษณะการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณธรรมชาติที่ได้จากป่าไม้ของชุมชน มีลักษณะเป็นประโยชน์ทางตรง มุ่งสนองความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อยู่ในรูปของพืชอาหาร พืชสมุนไพร ไม้ท่อนหรือไม้ก่อสร้างเช่น ไม้หาอาหารป่า ไม้เป็นแหล่งรายได้เสริมให้กับครอบครัว โดยการหาของป่า เก็บเห็ด เก็บฟืน การใช้พืชพรรณบางชนิดเป็นยาสมุนไพร พืชพรรณต่างๆ ในป่าได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ราษฎรในชุมชนอย่างมาก และจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เฒ่าผู้แก่ที่สืบทอดกันมาช้านานทำให้ราษฎรในชุมชนยังยงสืบทอดและรู้จักเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากพืชพันธุ์ธรรมชาติในป่าได้เป็นอย่างดี

ณัฐยา รัศมีเลิศกุล (2548: 73) ศึกษาความคิดเห็นของราษฎรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎร ได้แก่ อาชีพหลัก ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และการรับรู้ข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สำหรับปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพรอง รายได้รวม การถือครองที่ดิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนแรงงานในครัวเรือน

วลาวัณย์ มนต์ไทรเวศย์ (2528: 77-78) ความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับสิทธิทำกิน ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณี : เขตป่าวังเพลิง- ม่วงค่อม-ลำนารายณ์ จังหวัดลพบุรี พบว่าโดยภาพรวมแล้วประชากรส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าเป็นเวลานาน ทำให้เห็นผลเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลาย อย่างไรก็ตาม ประชากรกลุ่มดังกล่าว ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับโครงการช่วยเหลือราษฎรให้มีสิทธิทำกิน สาเหตุที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการนั้นเป็นเพราะผู้ที่ได้รับสิทธิทำกินส่วนใหญ่ มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำ ประกอบกับโครงการมีผลต่อการจำกัดสิทธิต่างๆ ที่ประชากรในพื้นที่เคยได้รับ โดยประชากรส่วนใหญ่มีความคิดว่า พื้นที่ที่รัฐนำโครงการช่วยเหลือให้ราษฎรมีสิทธิทำกิน เป็นพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของคนอยู่แต่เดิม

ปัญญา ตาละลักขมณ (2548: 78-79) ความคิดเห็นของราษฎรที่ข้องใจต่อโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่ายางหัก-เขาป้อม จังหวัดเพชรบุรี พบว่าส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนพื้นที่ที่ถือครอง ความรู้เกี่ยวกับโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า

ปรมาภรณ์ บุญเชื้อ (2548: 83) ความคิดเห็นของราษฎรในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้บริเวณหนองหาร จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้บริเวณหนองหารให้เป็นป่าอนุรักษ์ ได้แก่ การได้รับข่าวสารข้อมูล จำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งนันทนาการ และความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้บริเวณหนองหารให้เป็นป่าเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ต่อปี การได้รับข่าวสารข้อมูล และจำนวนครั้งในการเข้าร่วม

กิจกรรม และ (3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้บริเวณหนองหารให้เป็นแหล่งนันทนาการ ได้แก่ การได้รับข่าวสารข้อมูล จำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรม และการได้รับประโยชน์จากหนองหาร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงพรรณนา เกี่ยวกับพัฒนาการความเป็นชุมชน สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม และผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากร รวมทั้งสภาพปัญหาการจัดการทรัพยากร โดยจะใช้แบบสัมภาษณ์ ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็น เป็นเครื่องมือในการหาและจัดเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเกี่ยวกับการจัดการที่ดินป่าไม้ของตำบลจ.ป.ร. อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านทิศใต้ ที่อยู่ในพื้นที่ ตำบลจ.ป.ร.มีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 6,7,8,9 และ11 รวมทั้งสิ้น 876 ครัวเรือน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล จะทำการเก็บข้อมูลดังนี้

1.2.1 **กลุ่มผู้รู้** โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงที่เป็นผู้รู้ สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ โดยทำการสัมภาษณ์ 16 คน และ การร่วมสนทนากลุ่ม 8 คน

1.2.2 **ประชาชนทั่วไป** ทำการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1) **สุ่มตัวอย่างหมู่บ้านแบบง่าย** ได้ 3หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว หมู่ที่ 7 บ้านรังแตน และหมู่ที่ 8 บ้านคลองจั่น โดยมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตป่าทั้งสิ้น 362 ครัวเรือน

2) **สุ่มตัวอย่างครัวเรือนประชาชนทั่วไป** จากข้อ 1) ร้อยละ 51.10 ได้จำนวนครัวเรือน 185 ครัวเรือน เพื่อทำการสัมภาษณ์ข้อมูล

ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนที่ทำการศึกษา แยกตามหมู่บ้าน มีดังนี้

หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	จำนวนตัวอย่าง (ครัวเรือน)
หมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว	72	66
หมู่ที่ 7 บ้านรังแตน	48	32
หมู่ที่ 8 บ้านคลองจั่น	242	87
รวม	362	185

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ

2.1 **แบบสัมภาษณ์** สำหรับประชาชนทั่วไปได้สร้างจากแนวคิด ทฤษฎีที่สัมพันธ์กับกรอบแนวคิด โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลบริบทชุมชนกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ชุมชน ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพ และการจัดการป่าของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า

ตอนที่ 4 ข้อมูลสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการป่าอย่างยั่งยืน

2.2 **ประเด็นการสนทนากลุ่ม** เป็นการจัดเวทีเสวนา สนทนากับผู้รู้ ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อศึกษาพฤติกรรม และความคิดเห็นของคนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าต่อการจัดการที่ดินป่าไม้ โดยมีประเด็นสนทนา เช่น

2.2.1 สภาพที่ตั้งชุมชน สภาพพื้นที่ทำการเกษตร และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2.2.2 ความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน สภาพแวดล้อมทางสังคม

2.2.3 กิจกรรมต่างๆและปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน

2.2.4 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆในชุมชน และแนวทางในการแก้ปัญหา

2.3 **แบบบันทึกการสังเกต และพูดคุย** โดยมีประเด็นการสังเกตและพูดคุย เช่น

2.3.1 พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ

2.3.2 ความคิดเห็นในการจัดการป่า

3. การทดสอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์

การหาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่สร้างจากกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการวิจัย ได้นำมาให้คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ก่อนที่จะนำไปทดสอบความถูกต้องกับประชาชน โดยเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ส่วนหนึ่งนำมาจากข้อมูลประเด็นการสนทนากลุ่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่

4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน และข้อมูลทั่วไปของประชาชน โดยเก็บรวบรวมจากเอกสารต่างๆ

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ จากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.2.1 การสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การศึกษา อาชีพหลัก รายได้ ภาวะหนี้สิน การอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชน ระยะเวลาการย้ายเข้ามาในชุมชน สาเหตุที่ย้ายถิ่นฐาน ขนาดการถือครองที่ดิน ที่มาของการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์จากป่า ความคิดเห็นต่อสภาพป่าไม้ในปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพคนออกจากป่า

4.2.2 การจัดสนทนากลุ่ม เวทีเสวนาผู้นำชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้รู้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้

4.2.3 ประเด็นการพูดคุย สังเกต และการบันทึก เพื่อศึกษาพฤติกรรมและเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนและประชาชนที่ใช้วิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ การใช้ค่าร้อยละ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการพูดคุยรายบุคคลและกลุ่ม สังเกตพฤติกรรม ทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และพัฒนาการ วิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล รวมถึงการจัดลำดับขั้นตอนและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผลเรียงลำดับเรื่องดังต่อไปนี้ คือ

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน สภาพพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ดินทำกินในเขตป่า

ตอนที่ 3 วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ และการแก้ปัญหาที่ดินป่าไม้ของประชาชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน สภาพพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ของประชาชนชาวตำบล จ.ป.ร. ที่อาศัยอยู่ในเขตป่า

บทนำ

บริบทของชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าฯ ในพื้นที่ตำบล จ.ป.ร. โดยจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมา ที่ตั้ง อาณาเขต พื้นที่ ภูมิประเทศและลักษณะพื้นที่ของชุมชน ลักษณะภูมิอากาศ ชนิดป่าและพรรณไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า สภาพพื้นที่ป่า การปกครอง ประชากร การศึกษาและการนับถือศาสนา สภาพทางเศรษฐกิจ การบริการและสาธารณูปโภค รายได้ อาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติ ความสัมพันธ์ทางสังคมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนรวมทั้งการอภิปรายถึงบริบทชุมชน เพื่อความเข้าใจในบริบทและโครงสร้างของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในบทต่อไป

1. ประวัติความเป็นมา

นายภักดี จันทวงศ์ ธนบัตร (นายจีน ธนบัตร) เขียนเรื่องนี้ขึ้นตามที่หลวงจันทร์ภักดี สิทธราชรองเมือง (ช้อย ธนบัตร) บิดาและผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟัง <http://www.ranongcities.com> ค้นคืน 14/5/2555 และคณะศิษย์พ่อตาหลวงแก้ว อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง เรียบเรียงเป็นเอกสารเก็บไว้ที่วัดสุวรรณคีรี (ปากจั่น) ดังนี้ เมื่อปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ท้องที่เมืองกะบุรี (ซึ่งผู้รู้หลายๆท่าน บอกว่าน่าจะชื่อว่าเมืองตระบุรีมากกว่า) เป็นหมู่บ้านเล็กๆที่ปลูกบ้านเรือนกระจายกันอยู่ห่างๆ ในสมัยนั้นมีชายผู้หนึ่งชื่อว่า นายแก้ว เชื่อกันว่าเป็นเชื้อสายพระยานครฯ มีเมียชื่อนางน้อย ได้พาชาวบ้านมาลงหลักปักฐานอยู่ที่หมู่บ้านนาบ้อย (ปัจจุบันตั้งอยู่ในตำบลปากจั่น) ด้วยเห็นว่าเป็นที่ลุ่มอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก จึงได้ร่วมแรงร่วมใจกันบุกเบิก หักร้างถางป่าสร้างเป็นหมู่บ้านกันขึ้น ต่อมานายแก้วและนางน้อยมีลูกด้วยกัน 2 คน เป็นชายทั้งคู่ คือนายทองและนายเทพ อยู่มาวันหนึ่งนายแก้วได้ออกหาปลาไปตามลำน้ำ นายแก้วจับตะทองได้ตัวหนึ่ง (ลักษณะคล้ายเต่า) ก็ดีใจมาก เพราะเห็นเป็นของประหลาดจึงได้นำตะทองตัวนั้นไปถวายเจ้าเมืองท่าตะเกา (ชุมพร) ทางด้านเจ้าเมืองท่าตะเกาก็ได้นำตะทองตัวนั้นไปถวายพระเจ้าแผ่นดินในสมัยนั้น เมื่อพระองค์ทรงสืบถามเรื่องราวของตะทองและทราบชื่อนายแก้วเป็นผู้จับได้ พระองค์จึงปูนบำเหน็จความดีความชอบให้นายแก้วเป็นหัวหน้าบ้าน ให้บรรดาศักดิ์แก่นายแก้วเป็น พระแก้วโกรพ มีสิทธิขาดในการปกครองหมู่บ้าน และยกหมู่บ้านนี้ขึ้นเป็นหัวเมืองจัตวาชื่อว่า เมืองตระ การปกครองให้ขึ้นตรงต่อเมืองท่าตะเกา

ภาพที่ 4.1 เต่าตระ

วันเวลาผ่านไปนายทองลูกชายคนโตของพระแก้วโกรพ โตเป็นหนุ่มจนครบเกณฑ์บวชเรียน พระแก้วโกรพก็ส่งไปเล่าเรียนศิลปวิทยากับอาจารย์ของตนที่เมืองนครศรีธรรมราช ส่วนนายเทพก็ให้ช่วยงานราชการของพ่อไป นายทองนั้นก่อนจะไปเล่าเรียนก็ได้มีคนรักอยู่คนหนึ่งชื่อนางจัน เมื่อนายทองไปได้ไม่นาน พระแก้วโกรพได้พบกับนางจันจึงได้ขอมาเป็นเมียอีกคนหนึ่ง เมื่อนายทองรำ

เรียนศิลปะวิทยาการต่างๆสำเร็จแล้วกลับบ้านเมืองมา ก็พบว่าสาวคนรักคือนางจันได้เป็นเมียพ่อไปแล้ว แต่ด้วยความรักทำให้คนทั้งสองลักลอบได้เสียกัน และความรักทำให้นายทองตาบอด เห็นกงจักรเป็นดอกบัว จึงได้วางแผนปีตุฆาต วันหนึ่งพระแก้วโอรพได้ไปเล่นสกาที่เมืองท่าตะเภา นายทองซึ่งรู้กำหนดการกลับของพระแก้วโอรพจึงได้ไปดักรออยู่บนเขาข้างกลิ้ง (สมัยก่อนการเดินทางต้องใช้ช้าง) เมื่อพระแก้วโอรพเดินทางผ่านมา ก็หมายจะกลิ้งหินลงมาทับให้ตาย แต่บริวารของพระแก้วโอรพก็ได้ล่วงรู้ถึงแผนการดังกล่าวของนายทองและนางจัน จึงได้เดินทางไปแจ้งให้พระแก้วโอรพได้ทราบ เมื่อพระแก้วโอรพทราบความดังกล่าวก็ได้หลีกไปอีกเส้นทางหนึ่ง (ปัจจุบันคือคลองหลีก) กลับถึงบ้านเมืองอย่างปลอดภัย ปล่อยให้ลูกชายที่คิดฆ่าพ่อตัวเองดักรออยู่ที่เชิงเขา แต่เมื่อรออยู่นานแล้วพ่อยังไม่กลับมาอีกก็ทนไม่ไหวจึงเดินทางกลับเมือง ไม่ต้องสงสัยว่าพระแก้วโอรพจะมีความโกรธแค้นนายทอง บุตรยอดชีวิตของท่านสักเพียงใด เพราะท่านเคยเป็นนักเลงใหญ่ฆ่าคนมา มาก จนต้องหนีจากนครศรีธรรมราชมาสงบตัวอยู่ในป่าลึกเช่นนี้ ทั้งนางจันสาวรุ่นก็เป็นที่รักใคร่เล่นหาดั่งดวงใจของท่าน แม้จะเป็นคนชราแล้วก็จริง อาศัยเหตุผลเหล่านี้ ทำให้พระแก้วโอรพเกิดความโกรธแค้นอย่างแรงกล้า สั่งให้ข้าราชการจับตัวนายทองบุตรผู้ทรยศไว้ได้ แล้วสั่งให้ใส่โซ่คาเชียนวันละสามเวลา เมื่อครบเจ็ดวันให้จัดการฆ่าเสีย แต่ปรากฏว่าผลที่นายทองได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากอาจารย์นั้น หนักไปทางไสยศาสตร์ จะเขียนตีเท่าใดก็ไม่เจ็บ ถึงกำหนดเจ็ดวันนำตัวไปฆ่า ดาบก็ฟันไม่เข้า พระแก้วโอรพจึงสั่งให้คุมตัวนายทองพาไปขึ้นเขาหยัง ซึ่งชาวพื้นเมืองเรียกกันว่าเขาหยางหรือเขาหยังไว้ในถ้ำเขาแหลมเนียงนี้ ซึ่งต่อมาเรียกว่า “เขาพยาง” หรือเขาเขาหยังขณะนี้ ทรมาณให้อดอาหารจนกว่าจะตายไปเอง โดยมีคนเป็นยามอยู่เฝ้าอย่างแข็งแรง

กล่าวถึงแม่นางน้อยมารดาของนายทอง เมื่อทราบข่าวว่าบุตรได้รับโทษเช่นนั้น ก็มีความตื่นเต้นตกใจและเศร้าใจจนเป็นลมสลบ จะเข้าพบพระแก้วโอรพผู้สามีเพื่อขอร้องอภัยโทษก็ไม่กล้า เกรงว่าตัวเองก็จะตกอยู่ในฐานะเป็นพรรคพวกของนายทองด้วย เพราะตามปกติพระแก้วโอรพก็ไม่ค่อยจะสนใจในตัวแม่นางนัก จึงไม่มีโอกาสที่จะช่วยเหลือนายทองบุตรที่รักยิ่งชีวิตของตนได้ แต่ด้วยความรักความอาลัยของแม่ซึ่งมีต่อบุตรหัวปีประกอบกับความสงสาร แม่นางจึงปรึกษาญาติพี่น้องอย่างลับๆ ตกลงให้ญาติสนิทถือหนังสือไปหาอาจารย์ของนายทองที่นครศรีธรรมราชให้รับมาช่วย ส่วนตัวแม่นางเองพร้อมด้วยญาติจัดทำโรงบรรจุศพลงรักปิดทอง นำลงเรือพร้อมด้วยเสบียงอาหารลอบเดินทางมาสู่ถ้ำอย่างเงียบ ๆ โดยมีความประสงค์ว่า ถ้านายทองยังมีชีวิตอยู่ ก็จะพยายามหาทางเล็ดลอดส่งอาหารให้กินพอประทังชีวิตอยู่จนกว่าอาจารย์ของนายทองจะมาถึง ถ้าหากนายทองถึงตายลงก็จะได้ขอรับเอาศพบรรจุโลงเอาไปทำบุญ แต่เมื่อมาถึงถ้ำนี้ คนยามที่เฝ้ารักษาถ้ำอยู่ไม่ยอมให้ส่งเสบียงอาหารและเข้าเยี่ยม จะพยายามติดต่ออ้อนวอนเท่าใด ๆ ก็ไม่สำเร็จ ด้วยยามเหล่านั้นเกรงอาญาจะเกิดแก่ตนอีก ถึงกระนั้นแม่นางก็ไม่ละความพยายาม นำเรือเข้าจอดซุ่ม

ซ่อนอยู่ในคลองใกล้ถ้ำซึ่งบัดนี้เรียกคลองลำเลียง เพื่อรอฟังข่าวบุตรของตนและหาโอกาสที่จะลอบส่งอาหารให้ จนทราบข่าวแน่ชัดว่านายทองได้ถึงแก่ความตายเสียแล้ว แม่นางสลบใจจนสลบอีก เมื่อฟื้นขึ้นก็ได้คิดต่อผู้เป็นยามจะขอเยี่ยมศพและรับศพบรรจุโลงเอาไปทำบุญ คนยามที่เฝ้าก็ไม่ยินยอมให้เยี่ยมและรับศพเอาไป ทั้งได้นำเอาศพนายทองบรรจุในโพรงหินภายในถ้ำ แล้วเอาหินปิดอัดไว้ อย่างมิดชิดแน่นหนา แม่นางน้อยหมดความสามารถที่จะเอาศพของนายทองได้ แล้วก็สั่งให้ออกเรือนำหีบศพขึ้นทิ้งไว้บนเกาะเวลานี้เรียกว่าเกาะโลงทอง ซึ่งอยู่ตรงปากคลองเขมาด้านฝั่งพม่า แล้วเดินทางกลับ ในระหว่างนี้ แม่นางเกิดเป็นไข้อย่างแรงคิดว่าจะกลับไปถึงบ้านกลัวพระแก้ว โกรทผู้สามีจะเขียนติลงโทษอีก จึงสั่งให้แะเรือเข้าพักในคลองบ้านตะเกาทรุด และแม่นางก็ได้ถึงแก่กรรมลงในคลองนี้ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อคลอง “แม่นางน้อย” แต่ต่อ ๆ มากลับเรียกเพี้ยนเป็นแม่น้ำน้อยและบัดนี้แม่น้ำน้อย อยู่ทางฝั่งพม่า

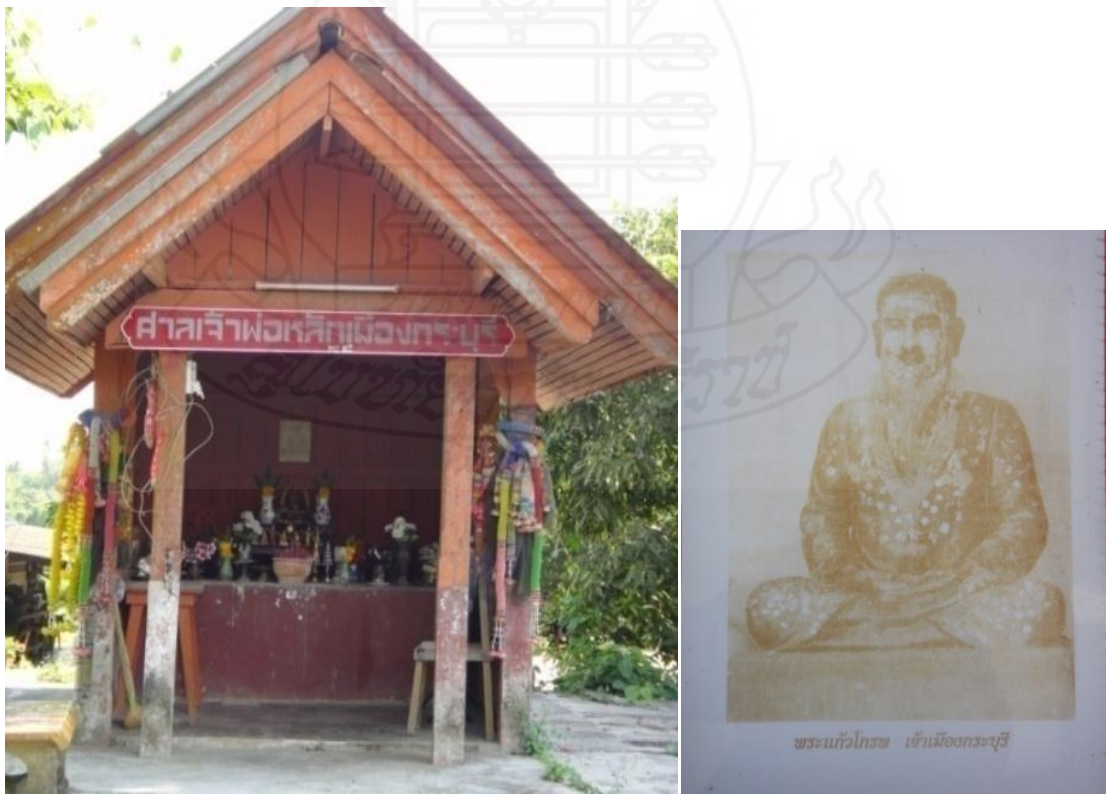
ตอนนี้จะขอกล่าวถึงอาจารย์ของนายทอง ที่นครศรีธรรมราช เมื่อได้ทราบข่าวร้ายของศิษย์รักก็ตกใจ ได้รวบรวมว่านชนิดต่าง ๆ อันล้วนแต่มีสรรพคุณสำคัญ ๆ เดินทางมาถึงที่นายทองถูกทรมาณโดยท่านอาจารย์ตั้งใจไว้ว่า จะใช้ว่านชนิดหนึ่งฝนทาตัวอาจารย์เดินเข้าไปที่นายทองถูกทรมาณอยู่ พวกผู้คนที่คอยคุมอยู่นั้นคิดว่าอาจารย์ไม่เห็น แล้วอาจารย์ก็จะได้อาว่านอีกชนิดหนึ่งบดทำผงใส่ลงในอาหาร ที่พวกผู้คุมรับประทาน เมื่อผู้คุมรับประทานเข้าไปแล้วทุกคนจะเมาหมดสติและในโอกาสต่อไปอาจารย์ก็จะเข้าถึงตัวนายทอง เอาว่านอีกชนิดหนึ่งให้นายทองรับประทาน ความหิวโหยที่นายทองกำลังมีอยู่ก็จะหายไปแล้วกลับมีกำลังแข็งแรงขึ้น แล้วอาจารย์ก็ได้แก้ไขช่วยเอาตัวนายทองออกจากข่าหยังที่ทรมาณ นำออกไปให้เป็นอิสระสภาพได้ แต่ที่ไหนได้ความหวังของอาจารย์ที่ตั้งใจไว้ต้องล้มเหลวไปหมด เพราะเมื่ออาจารย์เดินทางมาถึงถ้ำนี้ก็ปรากฏว่า นายทองศิษย์รักได้ตายไปเสียแล้วหมดหนทางที่จะช่วยได้ จึงเกิดความน้อยใจขึ้นไปบนเขาเหนือถ้ำเอาว่านต่าง ๆ ออกจากข่าหว่าน โปรงไว้บนเขานั้น แล้วก็เดินทางกลับไปยังเมืองนครศรีธรรมราช ต่อจากนั้นมาถึงบัดนี้ ก็ยังมีพระสงฆ์และฆราวาสมาหาเก็บเอาว่านบนเขานี้อยู่เสมอเกือบทุกปี

เมื่อพระแก้ว โกรทได้สั่งให้นำนายทองไปขึ้นข่าหยังไว้ที่ถ้ำเขาแหลมเนียมแล้วก็สั่งให้เอาตัวนางจันภรรยาสาว ลงแพพร้อมเสบียงอาหารลอยออกจากคลอง ซึ่งบัดนี้เรียกว่าคลองจันไปสู่แม่น้ำกระบุรี แพได้ลอยตามกระแส น้ำไปติดอยู่ที่หาด มีเรือพวกตรวจตระเวนปราบปรามโจรสลัดระหว่างเมืองตะกั่วป่ากับเมืองกระบุรีและเมืองมะลิวัลย์ ซึ่งมีคนประจำเรือหลายคนมาพบเข้าจึงนำนางจันขึ้นพักอยู่บนเกาะ ซึ่งเวลานี้เรียกว่าเกาะคนที เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านปากน้ำระนอง เมื่อเรือตระเวนตรวจกลับไปตะกั่วป่าได้พานางจันไปด้วย นางจันป่วยหนักต้องหยุดเรือพาขึ้นพยาบาลรักษาที่เกาะไศยา ปากน้ำเมืองตะกั่วป่า ครั้นถึงกำหนดต้องตรวจตระเวนมาทางเมืองกระบุรีและมะลิ

วัลย์อีก ในระหว่างทางนางจันก็ถึงแก่ความตาย พวกเรือเอาศพนางจันจันไว้บนเกาะผี ซึ่งใช้เป็นที่ตั้ง
กระโจมไฟหรือประภาคารที่ปากน้ำระนองเวลานี้

พระแก้วโกรพเมื่อได้จัดการลงโทษนายทอง บุตรและนางจันภรรยาสาวของตนแล้ว
ทราบว่ามีนางน้อยภรรยาของท่านก็ได้เสียชีวิตไปด้วย เกิดความกลัดกลุ้มและเศร้าใจ ประกอบทั้ง
ขณะนั้นก็มีคนชราคนหนึ่งได้ลาออกจากหน้าที่ราชการตำแหน่งเจ้าเมืองกระบุรี พระเจ้าอยู่หัวทรง
อนุญาตและโปรดเกล้าฯ ให้นำเทพ ธนบัตร บุตรชาย คนที่สองของพระแก้วโกรพเป็นที่พระศรี
สมบัติ รับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองกระบุรีคนที่สองแทนพระแก้วโกรพบิดาต่อมา พระแก้วโกรพนั้น
เมื่อมีความชราแก่ก็กระวนกระวาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ พระศรีสมบัติบุตรจึงได้สร้างศาลาขึ้น
ที่หน้าเมือง จัดเป็นที่พระแก้วโกรพไปพักอาศัยอยู่ พระแก้วโกรพได้สมาทานศีลอุโบสถและกระทำ
วิปัสสนากรรมฐานจนสำเร็จ สามารถดูฤกษ์ยามและโชคชะตาได้แม่นยำ ชาวบ้านนิยมนับถือถึงกับ
นำทองมาปิดตามร่างกายและไม่ทำให้ ครั้นอายุล่วงได้ร้อยปีเศษจึงได้ถึงแก่กรรม ต่อจากนั้นมาก็มี
คนสรรเสริญนับถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ สมมุตินามเรียกกันใหม่ว่า “พ่อตาหลวงแก้ว” ซึ่งจนบัดนี้ก็ยังมี
ถือบนบานเส้นไหว้กันแพร่หลายไปถึงคนในจังหวัดใกล้เคียงด้วย

ในการสร้างเมืองพระแก้วโกรพได้ใช้ดินก่อเป็นกำแพงล้อมรอบ เรียกว่า บ้านค่าย ทำ
ให้มีหลักฐานที่หลงเหลืออยู่และพบเห็นได้ในปัจจุบัน คือ กำแพงเมืองเก่าๆข้างวัดสุวรรณคีรี (ปาก
จัน)

ภาพที่ 4.2 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองกระบุรี

เดชชัย ศรีฟ้า และคณะ (2554: 1) กล่าวว่าไว้ว่า ต่อมาเมื่อวันจันทร์ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 ปีชกาล รัตนโกสินทร์ศก 109 ตรงกับวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา จุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช ได้เสด็จประภาสทางบก ทางเรือ รอบแหลม มลายู และได้เสด็จพระราชดำเนินถึงเมืองตระ (หรือกระบี่ในปัจจุบัน) ทรงจารึกพระปรมาภิไธย จ.ป.ร. ไว้บนก้อนหินใหญ่ เป็นพระบรมราชานุสรณ์ ณ บริเวณที่ประทับ (ที่ประชาชนบริเวณนั้น เรียกว่า “เทือกพลับพลา” ปัจจุบันอยู่ที่หน้าโรงเรียนปากจั่นวิทยา)

ด้วยก้อนหินที่ทรงจารึกพระปรมาภิไธย จ.ป.ร.ไว้ ตั้งอยู่ใกล้เขตแดนระหว่างจังหวัด ระนองและชุมพร ต่อมาจึงได้มีการเคลื่อนย้ายก้อนหินที่ทรงจารึกพระปรมาภิไธย จ.ป.ร.ไว้ มาตั้งไว้ บริเวณเขตแดนระหว่างจังหวัดระนองและชุมพร และเป็นที่มาของการใช้ชื่อเป็นชื่อของตำบล จ.ป.ร. (แต่ผู้คนบางส่วนเชื่อว่าก้อนหินที่ทรงจารึกพระปรมาภิไธย จ.ป.ร.ไว้ นั้น น่าจะไม่มี การเคลื่อนย้าย แต่ตั้งอยู่ในจุดนี้มาตั้งแต่ต้น)

ต่อมาวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินถึงตำบล ปากจั่นเดิม และ เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จตำบล จ.ป.ร. ด้วยอีกพระองค์ นับเป็นเกียรติภูมิและเกียรติประวัติของตำบล จ.ป.ร.

ครั้นเมื่อปี พ.ศ. 2531 กระทรวงมหาดไทยได้อนุมัติให้ หมู่ที่ 8,9,10,11 และ 12 ตำบล ปากจั่น อำเภอกระบี่ จังหวัดระนอง แยกออกมาตั้งเป็นอีกตำบลหนึ่ง ราษฎรจึงพร้อมใจกันขอพระ บรมราชานุญาตตั้งชื่อเป็น “ตำบล จ.ป.ร.” เพื่อรำลึกถึงพระองค์ท่านสืบไป

ประชากรในตำบล จ.ป.ร.เดิมส่วนหนึ่งเป็นชาวจังหวัดชุมพร และบางส่วนเป็นคนไทย พลัดถิ่นที่แต่เดิมอาศัยอยู่ในทวาย มะริด และตะนาวศรีในสมัยที่ยังเป็นดินแดนของไทยอยู่ แต่ต่อมา เมื่อไทยเสียดินแดนส่วนนี้ไป คนไทยที่อยู่ในเมืองดังกล่าวเหล่านี้บางส่วนก็อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ ที่นี้ และกลุ่มต่อมาที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี้ก็มาจาก นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี เพชรบุรี ชุมพร และจากภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

2.1 ที่ตั้ง

พื้นที่ที่ทำการศึกษาอยู่ในตำบล จ.ป.ร. อำเภอกระบี่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกระบี่ ไปทางทิศตะวันออก ระยะทางประมาณ 23 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดระนองประมาณ 100 กิโลเมตร การคมนาคมสัญจรไปมาของคนในชุมชนส่วนใหญ่สะดวกที่จะติดต่อค้าขายกับจังหวัด ชุมพรมากกว่า เนื่องจากระยะทางจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาอยู่ห่างจากตัวจังหวัดชุมพรเพียง 50

กิโลเมตร นอกจากเป็นการติดต่อกับส่วนราชการเท่านั้นที่จะต้องเดินทางไปจังหวัดระนอง พื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นป่าดิบชื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก การเดินทางจากกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดระนอง ถ้าโดยรถยนต์ใช้เวลาประมาณ 7-8 ชั่วโมง

ภาพที่ 4.3 สภาพภูมิประเทศตำบลจ.ป.ร.

นอกจากนี้ตำบล จ.ป.ร.และพื้นที่ข้างเคียงยังมีอาณาเขตที่เป็นเขตติดต่อกับประเทศพม่าด้วย ทำให้เป็นช่องทางสำหรับการเดินทางผ่านไปมาของแรงงานต่างด้าวที่ทั้งผิดและถูกกฎหมาย ใช้เป็นเส้นทางสัญจรผ่านไปมาอยู่เป็นจำนวนมาก

2.2. อาณาเขต

ทิศเหนือ จรด ประเทศเมียนมาร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านทิศเหนือ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

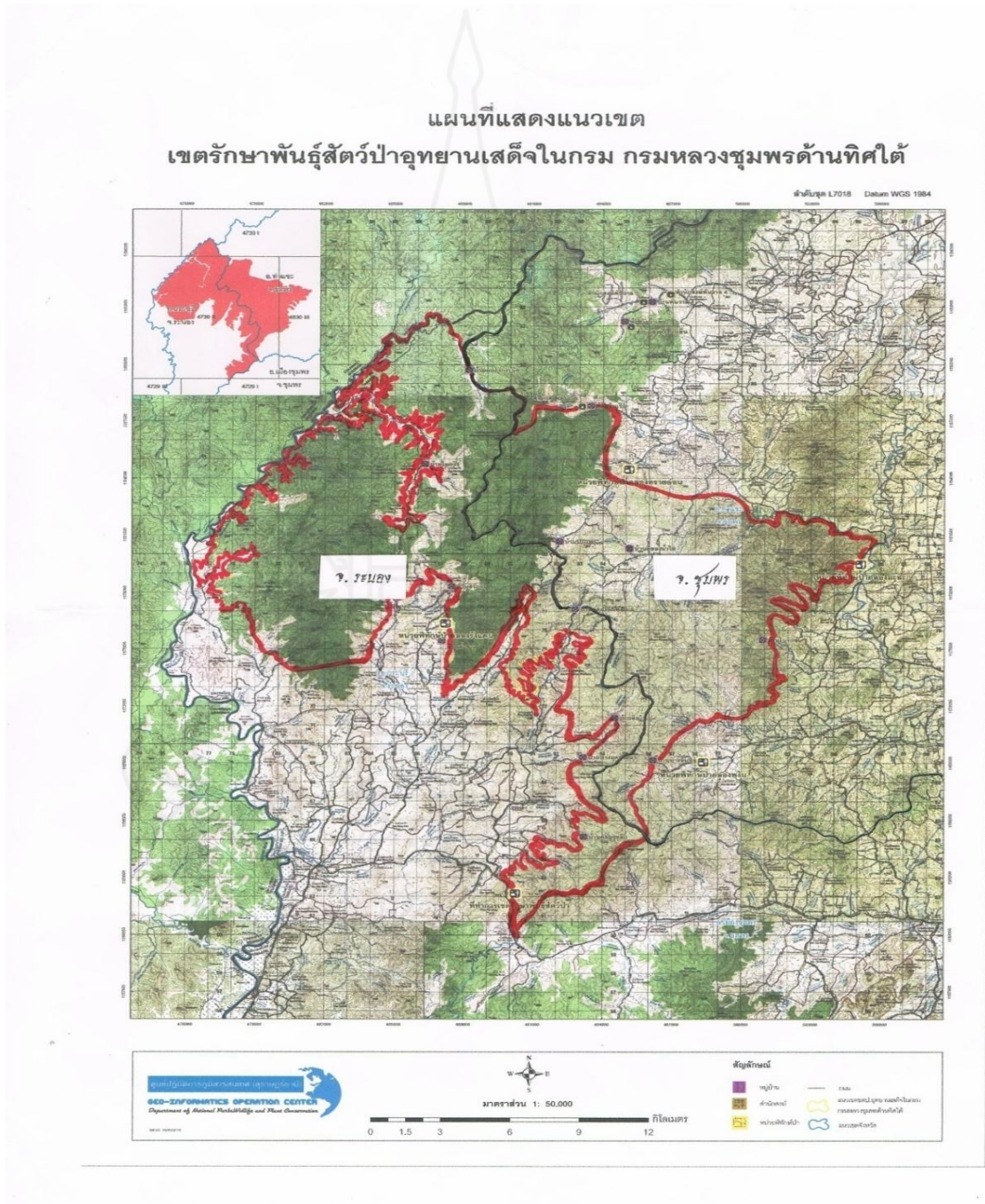
ทิศใต้ จรด ถนนเพชรเกษม นิคมสร้างตนเองปากจั่น ตำบล จ.ป.ร. อำเภอกระบุรี จังหวัด ระนอง

ทิศตะวันออกจรด บ้านหาดโน ตำบลรับร่อ บ้านในรักษ์ บ้านหินแก้ว อำเภอกำ
 แซะ ตำบลวังใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ทิศตะวันตกจรด ประเทศเมียนมาร์

2.3. พื้นที่

มีพื้นที่ทั้งหมด 100,173 ไร่

ภาพที่ 4.4 แผนที่แสดงแนวเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพรด้านทิศใต้

2.4. ภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่

ชุมชนในเขตป่าที่ทำการศึกษาในครั้งนี้มีลักษณะ ภูมิประเทศ ลักษณะพื้นที่และทรัพยากรป่าไม้ดังนี้

ลักษณะพื้นที่ในตำบล จ.ป.ร.ที่อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เติร์จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านใต้ ทั้งที่เป็นพื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่าส่วนใหญ่จะมีลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนสภาพป่าเป็นป่าดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ ป่าไผ่ และทุ่งหญ้า ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารสำคัญหลายสายและเป็นที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ แหล่งหลบภัย และแหล่งขยายพันธุ์สัตว์ป่านานาชนิด ส่วนที่เป็นพื้นที่ราบจะมีน้อยมาก

ภาพที่ 4.5 สภาพถนนในชุมชนบางส่วนของตำบลจ.ป.ร.

กล่าวได้ว่าตำบล จ.ป.ร.เป็นพื้นที่ที่อยู่ค่อนข้างห่างไกลกับตัวจังหวัดพอสสมควร การเดินทางถ้าไม่ใช้หน้าฝนก็เดินทางได้ค่อนข้างสะดวก แต่เนื่องจากระนองเป็นจังหวัดที่ฝนตกชุกที่สุด มีช่วงฤดูฝนที่ยาวนานที่สุด ทำให้ช่วงที่สามารถเดินทางได้สะดวกเป็นช่วงเวลาสั้นๆเท่านั้น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติก็มีบ้าง เช่น น้ำตก 2-3 แห่งเป็นน้ำตกเล็กๆที่พอจะพัฒนาเป็นที่พักท่องเที่ยวเล็กๆสำหรับคนในตำบลได้

2.5. ลักษณะภูมิอากาศ

ร้อนชื้น มีฝนตกชุก อากาศไม่ร้อน-หนาวจัด มี 2 ฤดูกาล คือฤดูร้อนและฤดูฝน

2.6. ชนิดป่าและพรรณไม้

มีลักษณะป่าเป็นป่าดงดิบชื้น ป่าเบญจพรรณ ป่าไผ่ พรรณไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ตะเคียนชนิดต่าง ๆ ไม้ตะแบก ไม้ยุง ไม้ยาง ไม้จำปาทอง ไม้จำปาป่า ไม้อินทนิล และไม้ไข่เขียว

2.7. ทรัพยากรสัตว์ป่า

เนื่องจากมีแนวเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ จึงมีสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ชุกชุมทั้ง สัตว์ป่าเลี้ยงลูกด้วยนม เช่น เลียงผา สมเสร็จ ช้างป่า เนื้อทราย กระจง กระทิง วัวแดง เสือโคร่ง เสือ ดาว เก้ง แมวป่า แมวลายหินอ่อน หมี หมูป่า ลิง ค่าง ค่างแว่นถิ่นใต้ ชะนี ชะมด อีเห็น พังพอน กระรอก กระแต ค้างคาว นกชนิดต่างๆ เช่น นกเงือก นกชนหิน นกตะขาบทุ่ง นกเป็ดน้ำ ไก่ป่า สัตว์ สะเทินน้ำสะเทินบก ปลาน้ำจืด และพวกแมลงต่าง ๆ ชุกชุม

2.8. สภาพพื้นที่ป่า

สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และทุ่งหญ้า มีแหล่งน้ำแหล่ง อาหารของสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองที่สำคัญหลายชนิดอาศัยอยู่ เป็น จำนวนมาก

แต่เนื่องจากพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ที่เคยได้รับอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ และ มีการประกาศจัดตั้งนิคมสร้างตนเองปากจั่น ในปี พ.ศ. 2517 ตามมติคณะรัฐมนตรี ที่กำหนดให้ใช้ พื้นที่ป่าเตรียมการสงวนแห่งชาติ บริเวณป่าน้ำขาว ตำบล ปากจั่น (ตำบล จ.ป.ร.ในปัจจุบัน) จำนวน ทั้งสิ้น 28,465 ไร่ และโดยเฉพาะเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2532 ได้เกิดพายุโซนร้อนเกย์หรือพายุเกย์ พัดถล่มอย่างรุนแรงทำให้ป่าไม้โค่นล้มเสียหายไปเป็นจำนวนมาก และหลังจากพายุโซนร้อนเกย์พัด ถล่มแล้ว ในปีถัดมาก็ได้เกิดอภิมภัยซ้ำขึ้นมาอีกทำให้สภาพป่าที่ทรุดโทรมอยู่แล้วก็ยิ่งทรุดโทรมลง ไปอีกจนแทบจะไม่มีเหลือเค้าเดิมอยู่เลย จึงเป็นเหตุให้มีการบุกรุกป่าที่มีทั้งนักการเมือง ข้าราชการ จากหลายหน่วยงาน แม้กระทั่งของกรมอุทยานฯเอง และประชาชนอีกเป็นจำนวนมาก ที่มาจากทุก สารทิศ ทั้งจากภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจากภาคใต้เองที่เข้ามาบุกรุกยึดครอง ที่ดินเพื่อทำกิน ปลูกพืชเศรษฐกิจกันอย่างหนาแน่น

ภาพที่ 4.6 สภพป่า

ส่วนสถานการณ์การบุกรุกป่าในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ ปัจจุบันต้องถือว่าน้อยลงไปมาก เนื่องจากป่ามีเหลือน้อยลงมาก และที่เหลืออยู่ก็ชาวบ้านเริ่มตระหนักและเห็นคุณค่ามากขึ้น การบุกรุกทำลายจึงน้อยลง

แต่ในขณะเดียวกัน ในพื้นที่ข้างเคียงที่เป็นเขตติดต่อกัน กลับมีการบุกรุกทำลายป่ากันอย่างกว้างขวาง จากบรรดาผู้มีอิทธิพลทั้งหลาย ในการบุกรุกแผ้วถางนั้นทำกันแบบเปิดเผย ไม่ได้เกรงกลัวต่อกฎหมายใดๆทั้งสิ้น จากคำบอกเล่าของคนในพื้นที่ มีการใช้อาวุธสงครามนาๆชนิดยิงชู้และข่มขู่ทั้งชาวบ้านและคู่แข่ง ที่อาจจะเกิดความขัดแย้งในเรื่องเขตแดนกันได้ในอนาคตต่อไป โดยไม่มีเจ้าหน้าที่หน่วยไหนเข้าไปดูแลและยับยั้งเลย ซึ่งแตกต่างกับกรณีของประชาชนคนจนๆที่เป็นผู้เดือดร้อนจากการไม่มีที่ดินทำกินอย่างสิ้นเชิง ที่เจ้าหน้าที่จะเข้มงวดกวาดขัน กวดขัน จับกุม รวมไปถึงการรื้อถอนทำลายผลอาสิน แม้จะอยู่และทำกินมานานแล้วก็ตาม

ภาพที่ 4.7 การล้กลอบเลื่อย และแปรรูปไม้

3. สภาพพื้นฐานทางสังคม

3.1 การปกครอง เดชชัย ศรีฟ้า และคณะ (2554: 1- 2) สรุปไว้ดังนี้ ในตำบล จ.ป.ร. ได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้านดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านหินซอง
- หมู่ที่ 2 บ้านนิคมสร้างตนเองฝั่ง 2
- หมู่ที่ 3 บ้านนิคมสร้างตนเองฝั่ง 3
- หมู่ที่ 4 บ้านนิคมสร้างตนเองฝั่ง 4
- หมู่ที่ 5 บ้านทุ่งมะพร้าว
- หมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว
- หมู่ที่ 7 บ้านรังแตน
- หมู่ที่ 8 บ้านคลองจั่น
- หมู่ที่ 9 บ้านในกรัง
- หมู่ที่ 10 บ้านนิคมสร้างตนเองฝั่ง 1
- หมู่ที่ 11 บ้านรังแตนใต้

3.2. ประชากร การศึกษา และศาสนา

ตำบล จ.ป.ร. มีประชากรทั้งสิ้น 13,205 คน แยกเป็นชาย 6,533 คน เป็นหญิง 6,672 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,588 ครัวเรือน เด็กๆ ได้เข้าเรียนหนังสือตามเกณฑ์ทุกคน ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 2 นับถือศาสนาคริสต์

3.3 หน่วยบริการสาธารณะทางสังคม/การศึกษา/สาธารณสุข ที่มีในตำบลมีดังนี้

3.3.1 วัด ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในตำบลจ.ป.ร. มีอยู่ 3 วัด คือ วัดนิคมปากจั่น วัดเวฬุวัน และวัดน้ำขาว โดยวัดนิคมปากจั่นเป็นวัดที่ใหญ่ที่สุดในตำบลจ.ป.ร. ตั้งอยู่บ้านนิคมสร้างตนเองฝั่ง 2 และแม้ชื่อวัดจะเป็นชื่อที่ไปพ้องกับชื่อของอีกตำบลหนึ่งที่อยู่ติดกัน แต่ก็เนื่องจากวัดนี้สร้างขึ้นมาก่อนที่พื้นที่บริเวณนี้จะแยกตัวออกมาจากตำบลปากจั่น แล้วตั้งเป็นตำบลจ.ป.ร.ขึ้นมา

วัดเวฬุวันหรือวัดทุ่งมะพร้าว ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 บ้านทุ่งมะพร้าว เป็นวัดที่ประชาชนจากหลายหมู่บ้าน หลากวัฒนธรรมประเพณีมักมาทำพิธีร่วมกัน เนื่องจากเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน มีถนนที่เดินทางไปมาได้สะดวก

วัดน้ำขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน แต่เป็นจุดที่ไม่ใช่ทางผ่านที่จะมีประชาชนผ่านไปมามากนัก ส่วนมากจึงมีแต่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบๆวัดเท่านั้นที่เดินทางมาทำบุญบ่อยๆ คนจากหมู่บ้านอื่นมาทำบุญกันค่อนข้างน้อย และเนื่องจากเคยมีความขัดแย้งกันระหว่างเจ้าอาวาสรูปก่อน กับคณะกรรมการของวัด จึงยังทำให้วัดนี้ตกอยู่ในสภาพพัฒนาได้ยากลำบากขึ้น

และสำนักสงฆ์หน้านิคม ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 10 บ้านนิคมสร้างตนเองฝั่ง 1 เป็นสำนักสงฆ์ที่ก่อตั้งได้ไม่นาน สาเหตุที่ได้ก่อตั้งก็สืบเนื่องมาจากเจ้าอาวาสสำนักสงฆ์นี้เคยเป็นเจ้าอาวาสวัดน้ำขาวมาก่อน และเมื่อเกิดความขัดแย้งกันขึ้นกับคณะกรรมการของวัด จึงมาก่อตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นใหม่ที่นี่ แต่ถึงแม้จะก่อตั้งได้ไม่นานก็มีผู้คนเลื่อมใสศรัทธามาก สำนักสงฆ์จึงพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

3.3.2 โบสถ์คริสต์ มี 1 แห่ง คือ โบสถ์แม่พระมารี ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2529 เป็นการร่วมแรงร่วมใจกันของคนที่นับถือศาสนาคริสต์ที่อพยพมาจากจังหวัดชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ และที่อื่นๆ ที่ร่วมกันเสียสละบริจาคที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ สร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ทำศาสนกิจร่วมกันของชาวคริสต์ที่นี่

3.3.3 โรงเรียน มี 6 แห่ง คือ โรงเรียนบ้าน จ.ป.ร. ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 นับเป็นโรงเรียนแห่งแรกของตำบลจ.ป.ร. ต่อมาก็มีการก่อตั้งโรงเรียนบ้านหินวัวตามมาเมื่อชุมชนเริ่มขยายตัว โดยตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 เช่นกัน และเมื่อมีการประกาศจัดตั้งนิคมสงเคราะห์ ก็มีการก่อตั้งโรงเรียนนิคมสงเคราะห์ขึ้นในพื้นที่ หมู่ที่ 2 เพื่อรองรับเด็กๆ ในวัยเรียนที่เข้ามาอยู่ในนิคมสงเคราะห์ด้วย ต่อมา

เมื่อชุมชนเริ่มขยายตัวมากขึ้น บริเวณบ้านทุ่งมะพร้าวหมู่ที่ 5 ก็เป็นชุมชนใหญ่อีกแห่งหนึ่ง ต่อมาจึงมีการก่อตั้งโรงเรียนบ้านทุ่งมะพร้าวขึ้นมารองรับนักเรียนอีกแห่งหนึ่ง และในเวลาไล่เลี่ยกันนั้นชุมชนบ้านรังแตนหมู่ที่ 7 ก็ขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง มีเด็กในวัยเรียนจำนวนมาก ถ้าจะให้เดินทางไปเรียนที่อื่นก็ไม่สะดวก เพราะถนนหนทางทุรกันดาร และไกลมาก ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาจึงได้มีการก่อตั้งโรงเรียนบ้านรังแตนขึ้นมาอีกแห่งหนึ่ง ต่อมาบริเวณบ้านน้ำขาวเองก็มีการขยายตัวของชุมชนมากขึ้นและและมีเด็กในวัยเรียนมากขึ้นเช่นกัน การเดินทางไปเรียนไกลๆ ของเด็กนักเรียนก็ไม่สะดวกจึงได้มีการก่อตั้งโรงเรียนบ้านน้ำขาวขึ้นมาในหมู่ที่ 6 อีกแห่งหนึ่ง แต่ในอนาคตอันใกล้โรงเรียนบ้านน้ำขาวกำลังจะถูกยุบ เนื่องจากมีเด็กนักเรียนมาเรียนที่นี้้อยมาก ในระยะหลังๆมานี้ ส่วนใหญ่ผู้ปกครองเด็กมักจะส่งบุตรหลานตัวเองไปเรียนที่ตัวอำเภอเป็นส่วนใหญ่

3.3.4 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล มี 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จ.ป.ร. ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 10 ให้บริการประชาชนหมู่ที่ 1,2,3,4,8 และ 10 เป็นส่วนใหญ่ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลทุ่งมะพร้าว ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 ให้บริการประชาชนพื้นที่หมู่ที่ 5,6,7,8,9 และ 11 เป็นส่วนใหญ่

3.3.5 ที่ทำการเทศบาลตำบล จ.ป.ร. 1 แห่ง

3.3.6 ด้านตรวจตำรวจภูธร ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม บริเวณหมู่ที่ 10 ให้บริการประชาชนที่สัญจรไปมาระหว่างจังหวัดระนองและจังหวัดชุมพร และให้บริการประชาชนหมู่ที่ 1,2,3,4,8 และ 10 เป็นส่วนใหญ่ และอีก 1 แห่ง เป็นป้อมตำรวจภูธรทุ่งมะพร้าว ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 ให้บริการประชาชนพื้นที่หมู่ที่ 5,6,7,8,9 และ 11 เป็นหลัก

3.3.7 ศูนย์พัฒนาสังคมที่ 47 จังหวัดระนอง 1 แห่ง (นิคมสร้างตนเองปากจั่น) มีประวัติความเป็นมาดังนี้ (เอกสารแนะนำประวัติความเป็นมานิคมสร้างตนเองปากจั่น)

1) ประวัติความเป็นมาของนิคมสร้างตนเองปากจั่น

ตำบลจ.ป.ร. เดิมเป็นส่วนหนึ่งของตำบลปากจั่นมีสภาพพื้นที่เป็นป่าดงดิบ มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่เหมาะสำหรับการทำการเกษตร ต่อมาได้มีประชาชนอพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร และพี่น้องเกษตรกรจากภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ เข้ามาบุกเบิกทำลายป่าเพื่อทำการเกษตร ทำไร่เลื่อนลอย และนำทรัพยากร เช่น ไม้ ของป่าไปใช้ประโยชน์ ทางกระทรวงมหาดไทยโดยกรมประชาสงเคราะห์ในสมัยนั้น จึงได้จัดระเบียบความเป็นอยู่ของเกษตรกรเหล่านี้ จึงได้ประกาศจัดตั้งเป็นนิคมสร้างตนเองนิคมสร้างตนเองปากจั่น จังหวัดระนองขึ้นในปี พ.ศ. 2517 ตามมติคณะรัฐมนตรี กำหนดให้ใช้ “พื้นที่ป่าเตรียมการสงวนแห่งชาติ บริเวณบ้านน้ำขาว” ตำบลปากจั่น (ตำบล จ.ป.ร. ในปัจจุบัน) อำเภอ

กระบือ จังหวัดระนอง โดยมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมฯ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2511 มีพื้นที่ 17,465 ไร่ และต่อมาจังหวัดระนอง ได้เห็นความสำคัญในการจัดตั้งนิคมฯ จึงได้มอบพื้นที่บริเวณทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์สาธารณะทุ่งมะพร้าว ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกัน ประมาณ 11,000 ไร่ ให้กรมประชาสัมพันธ์ เคารห์ดำเนินการจัดนิคมฯเพิ่มเติม และได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมฯ ฉบับที่ 2 เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2529 รวมพื้นที่ 2 เขต จำนวน 28,465 ไร่

2) เจื่อนใจในการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองปากจั่น

(1) เจื่อนใจทางการเมือง

ตั้งนิคมสร้างตนเองปากจั่น จังหวัดระนอง เป็นนิคมฯที่มีอาณาเขตติดต่อกับชายแดนประเทศเมียนมาร์ (สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าเดิม) จึงจำเป็นต้องเร่งรัดดำเนินการพัฒนานิคมฯแห่งนี้ให้เจริญโดยเร็ว เพื่อมิให้เป็นเขตแทรกซึมและบ่อนทำลายของฝั่งตรงข้าม

(2) เจื่อนใจทางด้านเศรษฐกิจ

เพื่อจัดสรรที่ดินที่ยังรกร้างว่างเปล่าให้เกษตรกรที่ยังไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอแก่การครองชีพ ให้สามารถมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยทำการส่งเสริมการปลูกยางพาราพันธุ์ดี กาแฟ หรือมะม่วงหิมพานต์ และไม้ยืนต้นที่เหมาะสมเป็นพืชหลัก ซึ่งจะทำให้สมาชิกนิคมฯมีรายได้เพียงพอและมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

(3) เจื่อนใจทางสังคม

เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคงแน่นอน เนื่องจากประชาชนในจังหวัดระนองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างเป็นคงานเหมืองแร่ ประมง ฯลฯ ซึ่งเมื่อเหมืองแร่ได้ล้มเลิกกิจการไปแล้วประชาชนเหล่านั้นจะได้มีที่ดินเป็นของตนเอง และสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามอัธยาศัย

3) การพัฒนานิคมสร้างตนเองปากจั่น จังหวัดระนอง

เพื่อให้การพัฒนานิคมสร้างตนเองบรรลุตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมประชาสัมพันธ์ เคารห์ได้นำรูปแบบการพัฒนาในลักษณะสมบูรณ์แบบมาใช้ กล่าวคือ ดำเนินงานพัฒนาในหลายๆด้านไปพร้อมๆกัน พัฒนาอาชีพโดยส่งเสริมให้สมาชิกนิคมฯปลูกยางพาราเป็นอาชีพหลัก และปาล์ม น้ำมัน ไม้ผล กาแฟ เป็นอาชีพรอง ในรูปแบบของการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมในลักษณะครบวงจร โดยมีการตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆขึ้น เพื่อให้สมาชิกนิคมฯมีรายได้สูงขึ้นอย่างมั่นคง โดยกรมประชาสัมพันธ์ เคารห์ได้ให้การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียน อุดหนุนสมาชิกนิคมฯให้กู้ยืมไปพัฒนาพื้นที่ดังนี้

(1) ตามโครงการเดิม สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนการนิคมสงเคราะห์

ครอบครัวละ 45,000 บาท

(2) ตามโครงการพัฒนานิคมปากจั่น-ท้ายเหมือง โดยใช้เงินกู้และเงินช่วยเหลือจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ผ่านสถาบันเครดิตเพื่อการบูรณะ (Kreditanstalt Fur Wiederaufbau) หรือ KfW ครอบคลุมวง 143,610 บาท สำหรับสมาชิกใหม่ที่ได้รับการจัดสรรที่ดินครอบคลุมวง 25 ไร่ และครอบคลุมวง 88,489 บาท สำหรับสมาชิกโครงการเดิมที่ยังมีพื้นที่เหลือ และยังไม่ได้นำมาดำเนินการพัฒนา เงินกู้ อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 6 ต่อปี ปลอดหนี้ 6 ปี ระยะเวลาใช้คืน 25 ปี การพัฒนาดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการพัฒนาสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต มุ่งให้ครอบครัวและชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือได้รับปัจจัยขั้นพื้นฐานตามสิทธิที่ควรจะได้รับ เช่น การพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง การพัฒนาสาธารณสุขพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกและปลอดภัยให้แก่ชุมชน และการมอบเอกสารสิทธิในที่ดิน ทำให้สมาชิกนิคมฯเริ่มมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ผลผลิตทางการเกษตรเริ่มออกสู่ตลาดโดยเฉพาะยางพารา ไม้ผล ปาล์มน้ำมัน และกาแฟ

4. สภาพทางเศรษฐกิจ

เดชชัย ศรีฟ้า และคณะ (2554: 2) กล่าวว่า ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเกี่ยวกับเกษตรกรรม ทั้งปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน กาแฟ และผลไม้ โดยมีอาชีพรองคือ ค้าขาย และมีอาชีพเสริม รับจ้าง โดยมีรายได้เฉลี่ย/คน/ปี เท่ากับ 41,157 บาท

5. แหล่งน้ำตามธรรมชาติ

ได้แก่ ลำคลอง ลำห้วย 7 สาย บึง หนอง และอื่นๆ 18 แห่ง ซึ่งสถานการณ์โดยทั่วไปของแหล่งน้ำธรรมชาติ กำลังคืนเงิน ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้อีกต่อไป และปริมาณน้ำก็น้อยลง จนบางที่แห้งขอดไม่มีน้ำไหลอีกต่อไป หรือบางที่ก็ปริมาณน้ำลดลงจนสามารถคาดการณ์ได้ว่าอีกไม่นานน้ำก็จะแห้งเช่นกัน ในอนาคตคงจะมีน้ำไหลเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น และปัจจุบันฤดูฝนที่นี้ก็ไม่ได้ยาวนานเช่นในอดีตอีกแล้ว

ภาพที่ 4.8 สภาพแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

6. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

แหล่งน้ำต่างๆที่สร้างขึ้น ได้แก่ ประปาหมู่บ้าน 18 แห่ง บ่อโยก 40 บ่อ ฝาย 14 แห่ง จากการสังเกตพบว่า บางส่วนแทบจะไม่มีการใช้ประโยชน์เลย เนื่องจากโครงการเหล่านี้เป็นของหน่วยงานต่างๆ จากส่วนกลางบ้าง จากจังหวัดบ้าง จนประชาชนในพื้นที่หลายคนไม่แน่ใจว่าโครงการก่อสร้างต่างๆที่เกิดขึ้นนี้ เป็นเพราะรัฐต้องช่วยเหลือประชาชน ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้ประชาชนหรืออย่างไร เพราะถ้าเป็นนโยบายช่วยเหลือประชาชนแล้วทำไมไม่เคยถามประชาชนว่าเดือดร้อนและลำบากในเรื่องใดบ้าง แล้วก็ช่วยในส่วนที่ชาวบ้านเดือดร้อนจริงๆ (อย่างเช่น ไฟฟ้า หรือถนนที่จะกล่าวถึงในลำดับต่อไป) เพราะหลายโครงการที่เอามาช่วยเหลือนั้น ชาวบ้านส่วนหนึ่งมองว่าเป็นการเอาปัญหาที่วิ่งไวให้ประชาชน เพราะในการบริหารจัดการน้ำนั้น ต้องอาศัยทั้งความสามัคคี เสียสละ และการมีส่วนร่วม ปัญหาจึงจะไม่เกิด แต่ที่ผ่านมาส่วนใหญ่มิมีปัญหาในการจัดการ จนนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชน และ ฝายที่กักเก็บน้ำนั้นถ้าจะมองว่าเป็นประโยชน์กับประชาชนก็มีประโยชน์อยู่บ้าง แต่จากสภาพพื้นที่ แม้ไม่มีฝายประชาชนก็ไม่ได้เดือดร้อนหรือว่าขาดแคลนน้ำมากนัก แถมยังจะช่วยกระตุ้นความตระหนักรู้ให้ช่วยกันรักษาป่าต้นน้ำ แหล่งน้ำเดิมที่มีอยู่ให้ใช้งานได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

แต่โครงการเหล่านี้ก็เป็นที่หมายปองของทั้งนักการเมืองและข้าราชการบางคน เพราะงบประมาณที่ลงมานั้น ใช้ในการก่อสร้างจริงไม่เกิน 70 เปอร์เซ็นต์

และสำหรับพื้นที่นี้แล้วถ้าดูจากผลงานที่ปรากฏ จะพบว่าท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสนใจหรือใส่ใจกับปัญหาเรื่องแหล่งน้ำหรือทรัพยากรธรรมชาติต่างๆที่มีอยู่มากนัก อาจจะเป็นเพราะความอุดมสมบูรณ์ที่มีมากจนล้นเกินของทรัพยากรธรรมชาติ จึงมองเห็นเป็นปัญหาแทนที่จะมองเห็นคุณค่า ดังนั้นในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นจึงมุ่งพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญตามสมัยนิยม โดยไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาตามฐานทรัพยากรที่มีในชุมชน หรือตามศักยภาพที่พื้นที่มี

ดังนั้นเมื่อแหล่งน้ำสร้างเสร็จก็จะมอบหมายให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล เพื่อให้บริหารและจัดการแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นให้มากที่สุด แต่ปรากฏว่าท้องถิ่นเองก็ได้แต่รับมาอยู่ในความดูแล แต่ทำไม่ได้ดูแล บำรุง รักษาและบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์กับชุมชนให้คุ้มค่าแก่การลงทุนไม่

ภาพที่ 4.9 สภาพแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

และถ้าจะเปรียบเทียบมูลค่าการลงทุนทั้งหมดกับการใช้ประโยชน์จริง เพื่อความคุ้มค่า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ต้องถือว่าการลงทุนที่ผ่านมาไม่คุ้มค่าแก่การลงทุน เหตุปัจจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจจะมาจากการที่ชุมชนเองยังไม่ได้เห็นความสำคัญ หรือความจำเป็นของแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเหล่านี้ เพราะยังไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำเกิดขึ้นอย่างชัดเจนมากนัก และอีกประการที่สำคัญก็คือ กว่าโครงการต่างๆ จะได้ดำเนินการตามที่เสนอ สภาพแวดล้อมที่เคยเหมาะสมของแหล่งน้ำเหล่านั้นก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจนไม่เหลือความเหมาะสมอีกต่อไป เช่น ฟายห้วยหินใหญ่นั้น ตอนที่มีการเสนอโครงการไปนั้น สภาพป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก เหมาะที่จะทำเป็นที่กักเก็บน้ำไว้อุปโภคและบริโภคในชุมชน แต่กว่าโครงการนี้จะได้รับการอนุมัติให้สร้างพื้นที่ป่าบริเวณนี้ก็ได้เปลี่ยนสภาพเป็นแปลงปลูกพืชเศรษฐกิจของชาวบ้านไปหมดแล้ว และตั้งแต่เริ่มก่อสร้างได้มีเจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรธรณีเข้าไปดูและทำนายไว้ว่าฟายแห่งนี้ใช้ประโยชน์ได้ไม่เกิน 2 ปี ซึ่งปัจจุบันก็เป็นจริงตามที่ทำนาย ส่วนที่ฟายคลองจั่นนั้น ตั้งแต่ก่อสร้างมาไม่เคยมีการใช้ประโยชน์เลย

ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วในการบริหารจัดการ ดูแลและบำรุงรักษาแหล่งน้ำเหล่านี้ นั้น ต้องมีการทำประชาคม ดึงผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วม วางกรอบและกฎระเบียบต่างๆที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืนที่สุด

7. ถนนและการคมนาคม

ในตำบลจ.ป.ร. มีถนนลาดยางสายหลัก 4 สาย คือ

1. สายเพชรเกษม-บ้านทุ่งมะพร้าว-บ้านน้ำขาว

ถนนสายนี้จากถนนเพชรเกษม ลาดยางไปสิ้นสุดที่บ้านหินใหญ่ตอนบนระยะทาง ประมาณ 19 กิโลเมตร ถัดจากนี้ไปประมาณ 4-5 กิโลเมตรก็จะเป็นเขตจังหวัดชุมพร ที่อำเภอท่าแซะ ตำบลรับร้อ หมู่ที่ 17 ถนนสายนี้มีการคาดการณ์ไว้ว่าจะเป็นทางลัดที่ตัดไปออกจังหวัดชุมพรและ ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเดินทางไปและกลับระหว่าง กรุงเทพฯ – ฟังอันตามัน ซึ่งการเดินทางที่สะดวก และรวดเร็วกว่า เพราะระยะทางที่ใกล้กว่ากันประมาณ 35-50 กิโลเมตร

แต่ปัจจุบันระยะทาง 4-5 กิโลเมตรที่ยังไม่ได้ลาดยางนี้ ในช่วงที่มีฝนตกการเดินทาง ล้อจรถไปมาค่อนข้างลำบาก ถนนลื่นมีหลุมบ่อขรุขระมาก ถ้าไม่ใช้รถขับเคลื่อน 4 ล้อแทบจะล้อจรถ ไปมาไม่ได้เลย บางช่วงแม้แต่รถขับเคลื่อน 4 ล้อก็ไม่สามารถล้อจรถไปมาได้เป็นเวลาหลายๆวัน ส่วนหน้าแล้ง เมื่อผ่านหน้าฝนมาแล้วร่องรอยหลุมบ่อทั้งหลายก็จะขยายมากขึ้นในหน้าแล้ง และเกิดฝุ่นละอองจำนวนมาก เพราะจะมีรถจำนวนมากมาใช้ถนนเส้นนี้ ถึงจะมีความลำบากอยู่บ้าง แต่ เพราะระยะทางที่ใกล้กว่ากันมาก

ถนนสายนี้เป็นความรับผิดชอบของกรมทางหลวงชนบท ที่เข้ามาปรับปรุงให้เกือบ ทุกปี ปีละครั้ง (บางปีนำเครื่องจักรเข้ามาตั้งในพื้นที่ 1 เดือน แต่ทำงานจริงๆไม่เกิน 10 ชั่วโมง) แต่ ถ้าถามว่าปัญหานี้สามารถแก้ไขแล้วเสร็จโดยลาดยางส่วนที่เหลือทั้งหมดได้หรือไม่ เจ้าหน้าที่ของ กรมทางหลวงชนบทคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า จริงๆแล้วกรมทางหลวงชนบทมีงบประมาณในการ ก่อสร้างถนนลาดยางอยู่ทุกปี แต่ที่ไม่สามารถก่อสร้างถนนสายนี้เพิ่มเติมได้เพราะอยู่ในเขตป่าฯ และถ้าจะก่อสร้างต้องขออนุญาตหน่วยงานป่าไม้ก่อน แต่ด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงเอาไป ใช้ในถนนสายที่ไม่ต้องขออนุญาตหน่วยงานไหนก่อน หรือในพื้นที่ที่เป็นเจ้าของพื้นที่(คือ องค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น) ดำเนินการขออนุญาตไว้ให้เรียบร้อยแล้ว

แต่ที่ตำบลจ.ป.ร.นี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ได้ดำเนินการอะไรเลยจึงยัง ไม่มีวิ้วแวว่าถนนสายนี้จะได้ลาดยางตลอดเส้นทางเมื่อใด ทั้งนี้ที่นี้คือการลงทุนที่ถือว่ามีความ เป็นไปได้มากกว่าจะคุ้มค่าแก่การลงทุน เนื่องจากจะเป็นการประหยัดพลังงานของประชาชน จึงเป็น การประหยัดพลังงานของชาติไปในตัวด้วย

2. สายเพชรเกษม-บ้านทุ่งมะพร้าว-บ้านในกรัง
  3. สายเพชรเกษม-บ้านนิคมฝั่ง 2-บ้านนิคมฝั่ง 4
  4. สายเพชรเกษม-น้ำตกชุมแสง
- ถนนคอนกรีตมีทุกหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่ที่ 8

8. ไฟฟ้า

มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้แล้ว 2,152 ครัวเรือน และที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ 436 ครัวเรือน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีจำนวนครัวเรือนที่ยังเข้าไม่ถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างไฟฟ้าอยู่เป็นจำนวนมาก นั้นเป็นเพราะหลายสาเหตุ

- มีการอพยพเข้ามาอยู่ใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และพื้นที่ที่มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานครบถ้วนแล้วนั้นมีเจ้าของแล้ว การซื้อขายกันราคาค่อนข้างแพง ดังนั้นผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่บางรายจึงเลือกที่จะอยู่ในที่ที่ห่างไกลออกไป ไม่มีไฟฟ้าใช้ แต่ราคาซื้อขายกันไม่แพงมาก

- ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งนั้น เป็นเรื่องของการเมือง ที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนเห็นว่าเป็นเวลานานมากแล้วที่การดำเนินการเรื่องไฟฟ้าไม่มีความคืบหน้าใดๆ แม้จะเคยผ่านประชามหมู่บ้านไปแล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2551 แต่เมื่อไปดูแผนงานของเทศบาลก็พบว่าไม่เคยอยู่ในแผนหรือโครงการที่จะดำเนินการใดๆของเทศบาลเลย และเมื่อสอบถามนักการเมืองท้องถิ่นก็จะได้รับคำตอบอยู่สองสามประโยค เช่น “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่อนุญาต” “จำนวนครัวเรือนยังน้อยอยู่ต้องสร้างบ้านเยอะๆ” และ “เทศบาลไม่มีงบอุดหนุน” ซึ่งคำตอบที่ได้รับนี้ทำให้ชาวบ้านกลับมาคิดหาหนทางช่วยตัวเอง และในขั้นแรกที่ต้องทำคือกลับไปดูข้อเท็จจริงก่อนว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่อนุญาตจริงหรือไม่ จำนวนครัวเรือนที่วาน้อยนั้นเท่าไรจึงจะถือว่ามากพอ และที่บอกว่าเทศบาลไม่มีงบอุดหนุน งบประมาณไม่พอจริงหรือไม่ ซึ่งเมื่อชาวบ้านเริ่มติดตามค้นหาคำตอบ ในคำถามที่ค้างคาใจก็พบว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าท้องถิ่นไม่เคยขออนุญาตหรือสอบถามเรื่องนี้มาก่อน ส่วนเรื่องจำนวนครัวเรือนยังน้อยอยู่ ต้องสร้างบ้านเยอะๆนั้นเมื่อสอบถามไปที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดชุมพร คำตอบที่ได้รับคือ ในปีงบประมาณ 2551 และ 2552 นั้นไม่ว่าท้องถิ่นไหนถ้าไฟฟ้าตกค้างอยู่ยังไม่ได้ใช้ไฟและติดต่อมา ทางการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดชุมพรมีงบประมาณที่สามารถดำเนินการปักเสาพาดสายให้ได้ใช้ไฟฟ้าได้เลยโดยเทศบาลไม่ต้องอุดหนุน ซึ่งคำตอบที่ได้มาทำให้ชาวบ้านไม่พอใจมาก และรวมตัวกันไปสอบถามหาความจริงกัน ว่าจริงๆแล้วที่นักการเมืองท้องถิ่นบางคนที่ยังกับชาวบ้านมาตลอดเวลาเกือบสิบปีว่ากำลังดำเนินการให้อยู่ นั้น ที่ดำเนินการอยู่นั้นเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้ใช้ไฟฟ้าหรือดำเนินการให้ไม่ได้ใช้ไฟฟ้ากันแน่ เพราะชาวบ้านเคยติดต่อประสานงานกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดชุมพร

มาสำรวจและประเมิน โครงการกันใหม่ ซึ่งเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฉบับครัวเรือนชาวบ้านได้จำนวนหนึ่ง ซึ่งใกล้เคียงกับงบประมาณที่จะใช้ เทศบาลอุดหนุนอีกเล็กน้อย แต่เมื่อนักการเมืองท้องถิ่นคนดังกล่าวทราบก็ได้ไปแจ้งจำนวนครัวเรือนใหม่ที่นับได้น้อยลงมาก โดยบอกกับเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าว่ามีบ้านหลายหลังที่สร้างยังไม่เสร็จเรียบร้อยจึงไม่ควรจะนับ ทำให้เป็นที่สงสัยของชาวบ้านมากที่บอกว่าช่วยอยู่ๆนั้น เป็นการช่วยให้ได้ใช้ไฟฟ้าหรือช่วยไม่ให้ใช้ไฟฟ้ากันแน่

9. โทรศัพท

มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ 12 ตู้ มีโทรศัพท์บ้าน 192 ครัวเรือน

10. แหล่งท่องเที่ยว/สถานบริการ

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในตำบล มี 4 แห่ง คือ

น้ำตกชุมแสง ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 1 ต. จ.ป.ร. น้ำตกงามมีศรี ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 9 ต. จ.ป.ร. และน้ำตกอินทร์พล ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 8 ต. จ.ป.ร. โดยภาพรวมทั้งหมดเป็นน้ำตกขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกลออกไป ดังนั้นเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวประจำท้องถิ่นเท่านั้น

อนุสาวรีย์ ศิลาสลักพระปรมาภิไธย ย่อ จ.ป.ร. ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 1 ต. จ.ป.ร.

ภาพที่ 4.10 อนุสาวรีย์ ศิลาสลักพระปรมาภิไธย ย่อ จ.ป.ร.

11. งานประเพณี/เทศกาลสำคัญ/การเล่นพื้นบ้าน ที่น่าสนใจของตำบลมีดังนี้

- ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นทุกปี
- งานเดือนสิบ ทำบุญส่งตา-ยาย
- แห่เทียนเข้าพรรษา
- แข่งขันกีฬาประจำปีภายในหมู่บ้าน (กีฬาสี่เสา)

- ประเพณีสวดกลางบ้าน มีการประกอบพิธีทางศาสนา สวดภาณยักษ์ไล่ภูตผีปีศาจทั้งหลายโดยชาวบ้านทุกครัวเรือนจะตัดผม ตัดเล็บ ห่อด้วยกระดาษขาวหรือกระดาษแดงใส่ลงแพที่ทำด้วยไม้ระกำ และประดับประดารอบๆแพด้วยธงแดงที่ทำจากกระดาษสี เมื่อน้ำทะเลหรือน้ำในแม่น้ำขึ้นเต็มทีก็จะมีการปล่อยแพไปตามแม่น้ำ ถือเป็นประเพณีสะเดาะเคราะห์ที่มีการจัดงาน 3 วัน 3 คืน และมีการจัดแสดงมหรสพด้วย กำหนดจัดงานประมาณเดือนเมษายนของทุกปี

ภาพที่ 4.11 พิธีสวดกลางบ้าน

12. ความสัมพันธ์ทางสังคมและกลุ่มในชุมชน

12.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมและกลุ่มต่างๆในชุมชนของชาวบ้านอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่เป็นจำนวนมาก หลากหลายกลุ่มและที่มา คนพื้นที่ดั้งเดิมมีจำนวนน้อย ผู้อพยพส่วนใหญ่อพยพมาจากนครศรีธรรมราช อพยพมาจากภาคอีสาน และรองลงมาเป็นจังหวัดอื่นๆของภาคใต้ไปจนถึงบางจังหวัดของภาคกลาง เช่น ประจวบคีรีขันธ์ และอื่นๆ แต่ทุกกลุ่มก็สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ค่อยมีปัญหาความขัดแย้งอะไรมากนักในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันแต่ละกลุ่มจะส่งตัวแทนเข้าไปเป็นผู้นำทางการเมืองเป็นผู้คอยประสานผลประโยชน์ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องต่างๆ

ซึ่งแกนหลักของกลุ่มการเมืองที่นี่ คือ กลุ่มที่มาจากนครศรีธรรมราช ทำให้กลุ่มอื่นๆต้องรวมตัวกันเพื่อถ่วงดุล คานอำนาจ และแข่งขัน แต่การแข่งขันทางการเมืองที่นี่ก็ไม่ได้ดุเดือดมากนัก เพราะส่วนใหญ่คะแนนเสียงจะได้จากญาติพี่น้อง รวมไปถึงสมัครพรรคพวก เพื่อนฝูงที่ส่วนใหญ่จะพบปะกันในงานประเพณีต่างๆบ้าง บ่อนการพนันบ้าง วงเหล้าบ้าง แล้วแต่กรณี โดยไม่ค่อยคำนึงถึงคุณสมบัติด้านอื่น เช่น ความรู้ความสามารถ หรือวิสัยทัศน์ในการพัฒนา รวมถึงโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาด้านต่างๆให้มีความเจริญทัดเทียมกับที่อื่นๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกผู้นำ ยังคงมีความผูกพันอยู่กับบุญคุณต่างๆที่เคยเกื้อหนุนจนเจือกันมาของคนในยุคบุกเบิก ที่คนในยุค

แรกๆเหล่านี้มักจะได้รับความเคารพนับหน้าถือตากันอยู่มาก จึงเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนในการกำหนดตัวผู้นำท้องถิ่นและท้องถิ่นอยู่มาก

แต่ปัจจุบันเริ่มมีการใช้เงินทอง หรือยาเสพติดเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น

12.2 กิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มในชุมชน

12.2.1 สหกรณ์ คือการที่บุคคลที่มารวมตัวกันไม่น้อยกว่า 10 คน ด้วยความสมัครใจดำเนินกิจการที่เป็นเจ้าของร่วมกัน ตามหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีจุดมุ่งหมายร่วมกันและมีการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตยภายใต้ พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 ในการทำนิติกรรม เพื่อสนองความต้องการและความมุ่งมั่นร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2538: 68)

กลุ่มสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ป่าน้ำขาว เป็นการรวมตัวของสมาชิก 348 คน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน แต่การดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากในระยะแรกเริ่มของการรวมตัวกันของสมาชิกบางส่วน เป็นการรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้าระยะสั้นเท่านั้น หากได้คำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาวในอนาคต และความยั่งยืนของกลุ่มไม่ สมาชิกบางส่วนเมื่อได้รู้แล้วจึงไม่ได้สนใจหรือใส่ใจที่จะชำระเงินกู้ให้ตรงตามกำหนด บางส่วนเลิกติดต่อกับสหกรณ์ไปแล้ว บางส่วนขอโอนหนี้สินไปกองทุนฟื้นฟูฯ ทำให้การดำเนินงานค่อนข้างกระท่อนกระแท่น ไม่ราบรื่นอย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เท่าที่พูดคุยกับสมาชิกสหกรณ์และวิเคราะห์ดูแล้วนั้น พบว่าปัญหานั้นจะมาจากกรณีที่สมาชิกสหกรณ์ยังขาดความรู้และความเข้าใจอยู่บ้าง ซึ่งส่วนที่ขาดไปนั้นอาจจะไม่มากแต่เป็นหัวใจของสหกรณ์เลยทีเดียว เช่นจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นสหกรณ์ และความรู้จักเสียสละ และส่วนที่รู้กันนั้นอยู่ในเรื่องของผลประโยชน์ที่จะได้รับ

12.2.2 วิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2555 : 117) กล่าวว่าวิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 7 ประการ คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ริเริ่ม สร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ทำให้ผลผลิตมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ วิสาหกิจชุมชนเกิดได้ สำเร็จได้ด้วย “ความรู้ และปัญญา”

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

วิสาหกิจชุมชนไม่ได้เริ่มจากการเรียนรู้วิธีทำ แต่เริ่มจากการเรียนรู้วิธีคิดที่ถูกต้อง

ในตำบลจ.ป.ร.นี้มีวิสาหกิจชุมชน 26 กลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนที่ยังคงดำเนินกิจกรรมอยู่มีไม่มากนัก เนื่องจากในระยะแรกๆสำนักงานเกษตรอำเภอเองต้องการให้ได้จำนวนวิสาหกิจชุมชนมากๆ โดยไม่ได้คำนึงหรือพูดถึงว่าจะทำอย่างไรให้วิสาหกิจชุมชนต่างๆ เข้มแข็งและมีคุณภาพได้ ทำให้การขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนในระยะแรกๆเป็นการขอจดทะเบียนเพื่อหวังเงินงบประมาณอุดหนุนมาแบ่งปันกันในหมู่สมาชิก แต่ต่อมาเมื่อไม่มีงบประมาณอุดหนุน กลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อรับประโยชน์จากเงินอุดหนุนก็ต้องหยุดไปโดยปริยาย และถ้าจะโทษประชาชนเสียทีเดียวก็ไม่เป็นธรรมนัก เพราะในอดีตที่ผ่านมาการส่งเสริมประเภทนี้มักจะมีงบประมาณลงไปด้วย แม้ส่วนใหญ่จะล้มเหลวและนำมาซึ่งความเสียหายของประชาชนผู้ร่วมโครงการ ดังนั้นเมื่อประชาชนเริ่มรู้ทันและพยายามปรับตัวเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบบ้างย่อมไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะความล้มเหลวและผิดพลาดที่ผ่านมาไม่เคยต้องมีคนรับผิดชอบ

แต่ในจำนวนนี้มีอยู่หนึ่งวิสาหกิจชุมชนที่โดดเด่น สามารถดำเนินการที่เป็นรูปธรรม มีกิจกรรมที่มีมูลค่ามากมาย และค่อนข้างต่อเนื่อง มีที่ทำการที่มั่นคงและเป็นสัดส่วน คือวิสาหกิจชุมชนรวมใจเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ได้ดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน เพิ่มศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ให้แก่เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้เกษตรกรมีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน มีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีคุณภาพชีวิตที่ดีสร้างมูลค่าที่ทำได้ ใช้จ่ายจากที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ รักษ์ผืนดิน ไม่ทิ้งถิ่น

ภาพที่ 4.12 ที่ทำการวิสาหกิจชุมชน

โดยให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน พลิกฟื้นทางเลือกอาชีพ เน้นความพอเพียง ด้วยการบูรณาการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” และสร้างความเข้มแข็งอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงเพื่อให้เกษตรกรดำเนินกิจกรรม ประกอบอาชีพการเกษตร หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร มีการบริหารจัดการ การผลิต การตลาดการเงิน การจัดการธุรกิจวิสาหกิจชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคน ให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้อุดมภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้ดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพ เน้นความพอเพียง โดยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน

และรัฐบาลเองกำหนดให้มี พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน ตาม พ.ร.บ. แล้วสามารถขอรับการส่งเสริม หรือสนับสนุนจากคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งคณะกรรมการฯ จะต้องจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริม และสนับสนุน การพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่าง ครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้ และสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร การจัดตั้งวิสาหกิจฯ การร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือ พึ่งพา ซึ่งกันและกัน การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ทรัพยากร หรือภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ ให้เหมาะสมกับกิจการวิสาหกิจชุมชน และสภาพท้องถิ่นนั้นๆ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับ ขบวนการผลิต การบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ทั้งในด้านการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด เพื่อให้กิจการวิสาหกิจชุมชน มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความรู้ และให้การสนับสนุนในการประกอบกิจการวิสาหกิจฯ เพื่อพัฒนาธุรกิจให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีความสมดุล ทันต่อสถานการณ์ตามความต้องการของตลาด เพื่อขยายธุรกิจวิสาหกิจของชุมชนให้มีความมั่นคง และยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี และความผาสุกของชุมชน

ดังนั้นเมื่อวิสาหกิจชุมชนนี้ซึ่งมีสมาชิกอยู่ทั้งหมด 40 คนได้รับการสนับสนุน ด้านสินเชื่อมาจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม คนละ 50,000 บาท รวมทั้งสิ้น จำนวน 2 ล้านบาท โดยมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี ในจำนวนนี้สมาชิกได้นำเงินกู้ดังกล่าวมาร่วมลงทุน คนละ 25,000 บาท ส่วนเงินที่เหลือแล้วแต่สมาชิกแต่ละคนจะนำไปใช้ประโยชน์ จึงเท่ากับวิสาหกิจชุมชนนี้มีเงินลงทุนทั้งสิ้น 1 ล้านบาท เพื่อดำเนินกิจกรรมรับซื้อผลผลิตปาล์มน้ำมันจากสมาชิกและเกษตรกรทั่วไป และต่อมาได้มีการเสนอขอของบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ระนอง และได้รับการอุดหนุนมาเป็นจำนวนเงิน 5 ล้านบาท เพื่อมาเป็นทุนในกิจการแปรรูปปาล์ม น้ำมันเป็นไบโอดีเซล และเปิดเป็นปั้มน้ำมันเพื่อบริการประชาชนทั่วไปด้วย

ซึ่งจะเห็นได้ว่า สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในขอบเขตความรับผิดชอบของตน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับวิสาหกิจชุมชนนั้น คนบางส่วนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มองว่าไม่เหมาะสมที่จะเอาเฉพาะเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพียงครั้งเดียวมาลงทุนในวิสาหกิจชุมชนแทนที่จะเอาเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำทั้งหมดมาลงทุน และควรมีเงินทุนส่วนตัวมาลงทุนด้วย เพราะเมื่อเงินกู้ก้อนนี้มีวัตถุประสงค์การกู้คือเอามาลงทุนในวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นถ้ามองแบบผิวเผินก็จะเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนนี้แค่สมัคร และได้รับการพิจารณาเป็นสมาชิกก็มีกำไรแล้วคนละ 25,000 บาท

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดระนองยังให้เงินอุดหนุนวิสาหกิจชุมชนนี้ อีก 5 ล้านบาท ซึ่งเป็นการอุดหนุนเพื่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจำนวน 40 คนเท่านั้น ประชาชนบางส่วนเห็นว่า ในโอกาสต่อไปถ้าการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จ แล้วสิ่งปลูกสร้าง และเครื่องมือเครื่องมืองทั้งหลายเหล่านั้นที่ลงทุนไป จะจัดการอย่างไร ดังนั้นถ้าวิสาหกิจชุมชนดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ การลงทุนต่างๆอาจจะคุ้มค่าแก่การลงทุน แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จ เงินอุดหนุนที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดระนองอุดหนุนไป ซึ่งมาจากเงินภาษีของประชาชนทั้งประเทศ ก็จะสูญเปล่า

ด้วยเหตุนี้การที่วิสาหกิจชุมชนไม่ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากการขาดความเข้มแข็งจากภายในของวิสาหกิจชุมชนเองแล้ว ในระบบราชการเองนั้นก็ยังมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการในลักษณะซ้ำซ้อนกัน ทั้งพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ ประมง ปศุสัตว์ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และองค์การบริหารส่วนจังหวัด เมื่อมีหลายหน่วยงานเข้ามารับผิดชอบในภารกิจที่ซ้ำซ้อนกัน แต่ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ทำให้กฎระเบียบที่ใช้แตกต่างกัน ทำให้เกิดบรรทัดฐานที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงเกิดความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมขึ้นในความรู้สึกของคนในชุมชน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนขึ้นได้ในระยะต่อไป

13. จุดแข็ง จุดอ่อนของชุมชน

ในด้านจุดแข็ง จุดอ่อนของชุมชนสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปการวิเคราะห์ จุดแข็ง และจุดอ่อน ของชุมชน

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1. ด้านบริบทชุมชน	
<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน 2. มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูงเพราะมีผู้อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่จากทั่วประเทศ 3. พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ปริมาณฝนมาก เหมาะแก่การเพาะปลูก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. อยู่ในเขตป่า ทำมาหากินได้ไม่เต็มที่ ไม่เต็มศักยภาพ เพราะต้องเฝ้าระวังเจ้าหน้าที่ด้วย 2. ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทำให้ขาดหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ทุกอย่างตั้งอยู่บนความไม่แน่นอน 3. พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง แต่ไม่สามารถใช้เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรงได้ เพราะเจ้าหน้าที่ไม่อนุญาต ทำให้ต้องใช้แรงงานคนมากขึ้นกว่าเดิม ต้นทุนการผลิตจึงสูงตาม 4. การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรออกไปขาย เป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะอยู่ในเขตป่าฯ จึงเป็นข้ออ้างให้ไม่มีการพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ ทั้งไฟฟ้าและถนน
2. ด้านเศรษฐกิจ	
<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร เนื่องจากที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ดี 2. เกษตรกรส่วนใหญ่แบ่งพื้นที่เป็นแปลงๆ เพื่อปลูกพืชหลายๆอย่าง เป็นการกระจายความเสี่ยง 3. เนื่องจากพื้นที่เป็นเขตติดต่อกับประเทศพม่า จึงมีแรงงานต่างด้าวเข้ามารับจ้างเป็นจำนวนมาก ทำงานได้ทุกประเภท แม้เป็นงานที่คนไทยไม่ยอมทำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง การกักเก็บน้ำของดินจึงไม่ดีนัก และไม่มีระบบชลประทานช่วยสนับสนุนในการผลิตของเกษตรกร 2. การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าอาจจะถูกจับกุมดำเนินคดีได้ 3. ต้นทุนการผลิตสูง เพราะต้องใช้แรงงานมากกว่าปกติ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<p>3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม</p> <p>1. ด้วยความหลากหลายของผู้อพยพ ที่มาจากทั่วสารทิศ ทำให้เกิดการผสมผสานกันทางประเพณีและวัฒนธรรม และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาของกันและกัน จนเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่ใช้ประโยชน์ได้ดีขึ้น</p>	<p>1. การที่ประชาชนมาจากต่างที่ ต่างถิ่นกัน อาจมีความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกันได้ในบางส่วน</p>

14. โอกาส และอุปสรรคของชุมชน

ในด้านโอกาสและอุปสรรคของชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 สรุปการวิเคราะห์ โอกาส และอุปสรรค ของประชาชนในพื้นที่

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<p>1. ด้านบริบทชุมชน</p> <p>1. สามารถใช้ประโยชน์จากป่าหลากหลายด้าน ตั้งแต่ขาย ที่ดินในป่า ใช้ไม้ในป่าเพื่อขาย เพื่อสร้างบ้าน ใช้พืชสมุนไพรเป็นยารักษาโรค ใช้พืชป่าเป็นอาหาร ล่าสัตว์ป่ามาเป็นอาหารบ้าง ขายเพื่อเลี้ยงชีพบ้าง ฯลฯ</p> <p>2. ที่ดินราคาถูก มีทุนน้อยก็สามารถซื้อได้</p>	<p>1. บางช่วงฝนตกมาก และนานเกินไป จนไม่สามารถเพาะปลูกได้ หรือถ้าเพาะปลูกแล้วก็เกิดความเสียหายขึ้นได้</p> <p>2. เจ้าหน้าที่ที่มาตรวจตรา อาจจะเข้าจับกุมได้ในขณะทำงานด้านการเกษตรในพื้นที่เขตป่า ที่ยังไม่ชัดเจน</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<p>2. ด้านเศรษฐกิจ</p> <p>1. มีแรงงานรับจ้างในการผลิตของภาคเกษตรกรรมอย่างเพียงพอ</p>	<p>1. การขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาดเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เนื่องจากขาดการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทั้งหลาย</p> <p>2. แรงงานต่างด้าวที่ไม่มีบัตรฯ ถ้าถูกจับกุมได้ นายจ้างก็จะถูกดำเนินคดีด้วยฐานให้ที่พักพิง ซึ่งก็จะทำให้เจ้าหน้าที่บางส่วนสามารถเรียกรับเงินได้ตลอดเวลา</p> <p>3. แรงงานรับจ้างส่วนใหญ่ ไม่มีฝีมือ ขาดความรู้ และเทคนิค</p>

สรุป

ชุมชนที่ทำการศึกษาคือชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เสต็จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านทิศใต้ เป็นชุมชนที่มีมาตรฐานการดำรงชีพที่ไม่ดีนัก อยู่ห่างจากตัวจังหวัดระนองประมาณ 100 กิโลเมตร ถนนหนทางในชุมชนมีทั้งถนนลาดยาง และถนนลูกรัง ส่วนที่เป็นถนนลูกรังในหน้าฝนจะเดินทางลำบากมาก ทั้งเป็นหลุมเป็นบ่อ และลื่นมาก การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรทำได้ยากมาก เด็กนักเรียนเดินทางไปเรียนหนังสือก็ยากลำบากเหมือนกัน ส่วนสาธารณูปโภคด้านอื่น เช่น ไฟฟ้า ก็มีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ เด็กๆนักเรียนต้องใช้เทียนหรือตะเกียงในการอ่านหนังสือหรือทำการบ้าน ซึ่งคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีอื่นๆที่จะช่วยในการเรียนรู้ของเด็กๆ จึงเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นจริงมากจนแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย

ซึ่งบริบทและโครงสร้างทางสังคมของชุมชนที่ทำการศึกษานี้จะได้นำไปอภิปรายและวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ใน ตำบล จ.ป.ร. ต่อไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ดินในเขตป่า

2.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ดินทำกินในเขตป่า

จากการศึกษาพบว่า ตัวแทนประชาชนตำบลจ.ป.ร.ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ดินทำกินในเขตป่าร้อยละ 71.89 เป็นเพศชาย และร้อยละ 28.11 เป็นเพศหญิง ในด้านอายุพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 31.35 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมาร้อยละ 22.70 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ร้อยละ 55.68 มีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน รองลงมาร้อยละ 43.24 มีสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน ระดับการศึกษาพบว่าร้อยละ 60 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 17.30 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชาชน

ประเด็น	จำนวน(ราย) (n=185)	ร้อยละ	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
1. เพศ					
ชาย	133	71.89	-	-	-
หญิง	52	28.11	-	-	-
2. อายุ					
20-30 ปี	17	9.19	-	-	-
31-40 ปี	42	22.70	-	-	-
41-50 ปี	58	31.35	-	-	-
51-60 ปี	35	18.92	-	-	-
61 ปีขึ้นไป	33	17.84	-	-	-
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน					
1-3 คน	80	43.24	-	-	-
4-6 คน	103	55.68	-	-	-
7 คนขึ้นไป	2	1.08	-	-	-

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน(ราย) (n=185)	ร้อยละ	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย
4. ระดับการศึกษา					
ไม่ได้เรียน		10	5.41		-
ประถมศึกษา		111	60		-
มัธยมศึกษาตอนต้น		23	12.43		-
มัธยมศึกษาตอนปลาย		32	17.30		-
สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย		9	4.86		-

2.2 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.95 มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม รองลงมา ร้อยละ 9.73 มีอาชีพรับจ้าง ด้านรายได้/ครัวเรือน/ปี พบว่าร้อยละ 34.60 มีรายได้ระหว่าง 100,001-250,000 บาท/ครัวเรือน/ปี รองลงมา ร้อยละ 24.86 มีรายได้ระหว่าง 250,001-400,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ด้านภาวะหนี้สินพบว่า ร้อยละ 55.14 มีหนี้สิน ที่เหลือร้อยละ 44.86 ไม่มีหนี้สิน

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

ประเด็น	จำนวน (ราย) (n=185)	ร้อยละ	เฉลี่ย
1.อาชีพหลัก			
เกษตรกรกรรม	159	85.95	-
ค้าขาย	6	3.24	-
รับจ้าง	18	9.73	-
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	2	1.08	-

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน (ราย) (n=185)	ร้อยละ	เฉลี่ย
2. รายได้/ครัวเรือน/ปี			
ไม่เกิน 100,000 บาท	32	17.30	-
100,001-250,000 บาท	64	34.60	-
250,001-400,000 บาท	46	24.86	-
400,001-550,000 บาท	23	13.43	-
3. ภาวะหนี้สิน			
ไม่มี	83	44.86	-
มี	102	55.14	-

2.3 ข้อมูลด้านการถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์จากป่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 96.76 ระบุว่าย้ายมาจากที่อื่น ที่เหลือร้อยละ 3.24 เกิดในชุมชน ระยะเวลาการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน พบว่า ร้อยละ 44.86 เข้ามาอยู่ช่วงปี พ.ศ. 2512-2532 รองลงมาร้อยละ 25.40 เข้ามาอยู่ช่วงปี พ.ศ. 2533-2537 ด้านขนาดการถือครองที่ดิน พบว่าร้อยละ 27.03 มีขนาดถือครองที่ดิน >11-20 ไร่ รองลงมาร้อยละ 23.78 มีขนาดถือครองที่ดิน >21-30 ไร่ ในด้านที่มาของการถือครองที่ดิน พบว่าร้อยละ 55.13 ได้มาจากการซื้อ รองลงมาร้อยละ 29.19 มรดกที่พ่อแม่/ญาติพี่น้องแบ่งให้

ด้านการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ พบว่าร้อยละ 94.05 ที่ตอบว่าใช้น้ำที่ป่ากักเก็บไว้เพื่อการบริโภคและอุปโภค และร้อยละ 85.04 ตอบว่าใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านและใช้สอยอื่นๆ

จากการศึกษาพบว่าประชาชนยังใช้ประโยชน์จากป่าสูงถึงเกือบร้อยละเก้าสิบ แต่เป็นลักษณะการพึ่งพิงป่าเพื่อใช้น้ำ และไม้เป็นหลัก

ผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า สาเหตุของการอพยพย้ายถิ่น พบว่า ร้อยละ 59.46 ที่ทำกินน้อยต้องการขยายพื้นที่ทำกิน รองลงมาร้อยละ 22.16 ย้ายตามญาติพี่น้อง

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลด้านการถือครองที่ดิน และการใช้ประโยชน์จากป่า

ประเด็น	จำนวน (ราย) (n=185)	ร้อยละ	เฉลี่ย
1. การอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชน			
เกิดในชุมชน	6	3.24	-
ย้ายมาจากที่อื่น	179	96.76	-
2. สาเหตุที่ย้ายถิ่นฐาน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
ย้ายตามญาติพี่น้อง	41	22.16	-
ไม่มีที่ดินทำกิน	34	18.38	-
ที่ดินทำกินน้อยต้องการขยาย	110	59.46	-
3. ระยะเวลาการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน			
ก่อนปี พ.ศ. 2512 (มากกว่า 43 ปี)	1	0.54	-
ปี พ.ศ. 2512-2532 (23-43 ปี)	83	44.86	-
ปี พ.ศ. 2533-2537 (18-22 ปี)	47	25.40	-
ปี พ.ศ. 2538-2542 (13-17 ปี)	26	14.06	-
ปี พ.ศ. 2543-2547 (8-12 ปี)	18	9.73	-
หลังปี พ.ศ. 2547 (น้อยกว่า 8 ปี)	10	5.41	-
4. ขนาดการถือครองที่ดิน			
ไม่เกิน 10 ไร่	30	16.22	-
11-20 ไร่	50	27.03	-
21-30 ไร่	44	23.78	-
31-40 ไร่	23	12.43	-
มากกว่า 41 ไร่	38	20.54	-
5. ที่มาของการถือครองที่ดิน			
บุกเบิก	28	15.68	-
พ่อแม่/ญาติพี่น้องแบ่งให้	54	29.19	-
ซื้อ	102	55.13	-

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน (ราย) (n=185)	ร้อยละ	เฉลี่ย
6. ประเภท/การใช้ประโยชน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
ใช้ไม้สร้างบ้าน/ใช้สอย	158	85.04	-
หาของป่า ล่าสัตว์ เก็บสมุนไพร	73	39.45	-
ใช้น้ำจากแหล่งต้นน้ำในป่า	174	94.05	-

2.4 ข้อมูลด้านความคิดเห็นต่อสภาพป่าในปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพคนออกจากป่า

ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 98.92 ตอบว่าสภาพป่าเสื่อมโทรมลง และที่เหลือร้อยละ 1.08 ตอบว่าไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพประชาชนออกจากป่าพบว่า ร้อยละ 99.46 ไม่เห็นด้วย และร้อยละ 0.54 ตอบว่าเห็นด้วย

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลด้านความคิดเห็นต่อสภาพป่าในปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพคนออกจากป่า

ประเด็น	จำนวน (ราย) (N=185)	ร้อยละ	เฉลี่ย
1. ความคิดเห็นต่อสภาพป่าไม่ในปัจจุบัน			
เสื่อมโทรมลง	183	98.92	-
ไม่เปลี่ยนแปลง	2	1.08	-
อุดมสมบูรณ์ขึ้น	0	0	-
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพประชาชนออกจากป่า			
เห็นด้วย	1	0.54	-
ไม่เห็นด้วย	184	99.46	-

ตอนที่ 3. วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า

วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่าในหัวข้อนี้จะขอแยกเอาช่วงหลังจากที่มีพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติประกาศใช้แล้วมาแบ่งเป็นยุคต่างๆดังนี้

1. ยุคเก็บหาของป่าและล่าสัตว์
2. ยุคบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อปรับสภาพพื้นที่เป็นที่ทำกิน
3. ยุคแรกๆของพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์
4. ยุคพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์เฟื่องฟู

1. ยุคเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ (ก่อนพ.ศ. 2525)

ในยุคนี้นอกจากเป็นการเก็บหาของป่าและล่าสัตว์เลี้ยงชีพแล้ว ยังเป็นการตระเวนออกสำรวจตรวจตราหาพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ทำเลดีเหมาะที่จะจับจองไว้เป็นพื้นที่เพาะปลูกหรืออาจจะขายในอนาคตต่อไป

ในบรรดาผู้คนในยุคบุกเบิกนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนที่ยอพยพมาจากนครศรีธรรมราช บางคนมาครั้งแรกแค่ตั้งใจมาหาของป่าเท่านั้น แต่เมื่อได้มาพบเห็นความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าและพื้นที่ดินที่นั่นแล้วจึงเข้าครอบครอง ซึ่งนอกจากครอบครองเองแล้วยังกลับไปชวนพรรคพวกญาติพี่น้องให้มาอยู่ด้วยกัน พรรคพวกญาติพี่น้องทั้งหลายที่ตามมาทีตามมาก็ตามมาด้วยเหตุผลที่หลากหลาย บ้างที่ดินเดิมที่นครศรีธรรมราชเสื่อมโทรมขาดความอุดมสมบูรณ์ บ้างที่ดินทำกินมีไม่เพียงพอ และมีบางส่วนที่มีคึดคิดตัวอยู่บ้างเลยไม่ยอมอาศัยในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องการหลบมาอยู่พื้นที่นี้เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่

ส่วนกลุ่มอื่นๆที่ยอพยพมาอยู่ที่นี่ในยุคนี้ บางส่วนมาทำงานขายแรง บางส่วนมาหาของป่าเหมือนกับกลุ่มที่มาจากนครศรีธรรมราช แต่โดยสรุปแล้วเหตุผลหลักๆที่ยอพยพมาอยู่ที่นี่ก็คือคล้ายๆกับกลุ่มที่ยอพยพมาจากนครศรีธรรมราช

ในการออกหาของป่าและล่าสัตว์ในยุคนี้จึงมีการสร้างสัญลักษณ์ต่างๆไว้มากมายเพื่อเป็นเครื่องหมายบอกคนที่มาทีหลังว่าบริเวณนี้มีคนจับจองแล้ว แต่ก็ยังมีหลายครั้งเหมือนกันที่เกิดการทับซ้อนกันขึ้นและนำมาซึ่งความขัดแย้ง และแม้จะสามารถตกลงกันได้แต่ก็ได้สร้างความบาดหมางให้เกิดขึ้นในใจของทั้งสองฝ่ายแล้ว และที่ผ่านมามากในยุคนักบุกเบิกที่เคยจับจองที่ดินไว้มากมายนั้นเมื่อมาถึงยุคปัจจุบันนี้ที่ดินทำกินทั้งหลายที่เคยจับจองไว้มากมายกลับร่อยหรอลงไปจนเหลือเพียงแค่ให้พอมือที่ทำกินโดยไม่ลำบากเท่านั้น แทบจะไม่มีรายใดสามารถรักษาพื้นที่ที่เคยจับจองไว้ทำกิน

ได้ทั้งหมด หรือสร้างฐานะให้มั่นคงได้จากการขายที่ดินทำกินในเขตป่า ในประเด็นนี้มีผู้อาวุโสท่านหนึ่งเคยพูดไว้ว่า

“ในบรรดาข้าวแผ่นดินทั้งหลายที่เคยขายที่ป่าสงวนกิน ถึงทุกวันนี้เมื่อไม่มีป่าให้ขายกินแล้วทุกคนก็กลับไปอยู่ในสภาพเดิม คือไม่มีเหมือนเดิม เรียกว่าป่าหมดก็แทบจะหมดลม”

ส่วนสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็ได้รับการยืนยันจากผู้รู้หลายท่านว่า คนพวกนี้ส่วนใหญ่มุ่งไปในทางที่จะทำงานรับจ้างเสียมากกว่า ที่ไหนให้ผลตอบแทนมากกว่าก็จะไปอยู่ที่นั่น ช่วงไหนไม่มีงานก็จะกลับมาแบ่งขายที่ดินเพื่อเอาเงินมาใช้จ่ายก่อน และเป็นที่น่าสังเกตว่า คนกลุ่มนี้จะเป็นคนกลุ่มแรกๆที่มีรถยนต์ใช้

ในยุคนี้บรรดาของป่าที่นิยมหากันมากที่สุดคือ หวาย น้ำผึ้ง และพืชสมุนไพรต่างๆ ส่วนในการล่าสัตว์นั้นสัตว์ที่เป็นที่ต้องการของบรรดานักล่าทั้งหลายได้แก่ กระตัง หมิ กวาง เลียงผา สมเสร็จ วัวแดง เก้ง กระซัง หมูป่า ชะมด อีเห็น ค่างแว่นถิ่นใต้ ลิง ชะนี และนกชนิดต่าง ๆ เช่น นกเงือก นกชนหิน นกตะขาบทุ่ง นกเป็ดน้ำ ไก่ป่า เป็นต้น

ภาพที่ 4.13 สัตว์ป่าที่ถูกล่ามาเป็นอาหาร

2. ยุคบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อปรับสภาพพื้นที่เป็นที่ทำกิน (ช่วงปี พ.ศ. 2526-2532)

ในยุคนี้ส่วนใหญ่เริ่มต้นที่พื้นที่บริเวณใกล้ๆบ้านกินพื้นที่ไม่มากนัก เพื่อเพาะปลูกพืชผักสวนครัว รวมไปถึงปลูกข้าวไร่ด้วย ด้วยการแผ้วถางป่าและตัดโค่นไม้ใหญ่ที่จะกีดขวางหรือบงกชเงาของพืชผักที่จะปลูกไว้เก็บกินในครัวเรือนเป็นเบื้องต้น

ขั้นตอนการบุกเบิกแผ้วถางเพื่อปรับสภาพพื้นที่ไปจนถึงเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้นได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ในการแผ้วถางป่าและตัดโค่นไม้ใหญ่เพื่อปรับสภาพพื้นที่เป็นที่ทำกินนั้นต้องมีการวางแผนไว้เป็นอย่างดี มิฉะนั้นแล้วถ้าไม่สามารถเพาะปลูกได้ทันตามฤดูกาลแล้วก็ต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติต่างๆจนทำให้ผลผลิตเสียหายได้ ดังนั้นแล้วในขั้นตอนการแผ้วถางป่าและตัดโค่นไม้ใหญ่นั้นส่วนใหญ่จะดำเนินการกันตั้งแต่ในเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคมของทุกปี เพราะในช่วงสอง

เดือนนี้ตามสภาพ โดยทั่วไปแล้วฝนฟ้าจะน้อยลงแต่ก็ยังมีตกอยู่บ้าง จึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะทำการปรับสภาพพื้นที่เป็นที่เพาะปลูก เนื่องจากอากาศไม่ร้อนหรือแล้งจนเกินไปและไม่ชื้นจนเกินไป และหลังจากแผ้วถางป่าและตัดโค่นไม้ใหญ่ลงเรียบร้อยแล้วก็ยังมีเวลามากพอที่จะให้ไม้เล็กไม้ใหญ่เหล่านั้นแห้งจนสามารถจุดไฟได้ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาในตากป่าที่ถางเสร็จเรียบร้อยแล้วประมาณ 2 สัปดาห์ ถึง 1 เดือน เมื่อป่าเริ่มแห้งดีจนพอจะจุดเผาได้แล้ว เจ้าของแปลงก็ต้องทำแนวกันไฟด้วยเพื่อกันไม่ให้ไฟลุกลามออกไปเป็นไฟป่าจนไม่สามารถควบคุมได้ และต้องออกให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกันให้มาช่วยกันควบคุมไม่ให้ไฟลุกลามจนไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งอาจจะลุกลามไปติดแปลงข้างเคียงที่เพาะปลูกแล้วให้ได้รับความเสียหายก็ได้ จึงต้องมีการขอแรงขอความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเป็นที่มาและพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้คนในชนบทมีความโอบอ้อมอารีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน และนิสัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันนี้เพิ่งมาเสื่อมถอยในยุคที่แข่งขันเรียนและแข่งขันรวย

ในการจุดไฟเผาป่าที่แผ้วถางเรียบร้อยแล้วนั้นส่วนใหญ่จะเผากันในช่วงบ่ายถึงเย็นซึ่งเป็นช่วงที่ป่าที่จะเผานั้นมีความชื้นน้อยที่สุด ไฟก็จะติดได้ดี คนเฝ้าไฟก็จะได้ไม่ร้อนจนเกินไป และประการสำคัญช่วงเย็นๆเป็นช่วงที่ใกล้มืด ซึ่งส่วนใหญ่คนที่มีความชำนาญสูงจะสามารถคาดการณ์ได้ว่าพื้นที่ขนาดนี้ใช้เวลาเท่าไรไฟจึงจะลุกลามไปมอดลงในช่วงเริ่มมืดพอดี เพราะถ้าเกิดไฟลุกลามออกไปนอกเขตก็จะได้ไม่ร้อนเกินไปที่จะเข้าไปช่วยกันดับ และเมื่อเริ่มมืดความชื้นในอากาศก็เพิ่มขึ้นทำให้ง่ายขึ้นในการควบคุมไฟ เพราะไฟจะไม่โหมกระพือจนเกินไป และที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการเตรียมการจุดไฟเผาป่าที่แผ้วถางเรียบร้อยแล้วก็คือ อุปกรณ์ต่างๆที่จะช่วยในการดับไฟหากมีการลุกลามออกไป ไม้ที่เตรียมไว้ตีไฟหากลุกลามซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กิ่งไม้สดที่มีลักษณะคล้ายไม้กวาด ส่วนอุปกรณ์อื่นๆเช่น มีดพร้า ขวาน น้ำและถังใส่น้ำ รวมไปถึงเครื่องฉีดพ่นน้ำในกรณีที่ต้องดับไฟในจุดที่ไม่สามารถเข้าถึงได้

ประการต่อมาสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอีกอย่างในการจุดไฟเผาป่าที่แผ้วถางเรียบร้อยแล้วนั้นก็คือน้องดูทิศทางลมด้วย โดยทั่วไปในการจุดไฟนั้นจุดที่เข้าไปวางเพลิงเป็นจุดที่เรียกว่า วาง “แม่ไฟ” ในการเข้าไปวางแม่ไฟนั้นต้องวางในจุดที่อยู่ใต้ลม สาเหตุที่ต้องวางแม่ไฟที่ใต้ลมก็เพื่อไม่ให้ไฟลุกลามรวดเร็วจนเกินไปจนไม่สามารถควบคุมได้ การวางแม่ไฟที่ใต้ลมนั้นจะทำให้ไฟเดินทางช้าลง การที่ไฟเดินทางช้าลงส่งผลดีคือทำให้เศษไม้ทั้งหลายที่ไม่เป็นที่ต้องการถูกไฟเผาไปมากที่สุด จะทำให้ง่ายในการ “ปรน” ซึ่งก็คือขั้นตอนต่อจากการจุดไฟเผาป่าที่แผ้วถางเรียบร้อยแล้ว เป็นการเก็บเศษไม้ที่เหลือเผาให้หมด

และข้อดีอีกประการหนึ่งของการที่ไฟเดินทางช้าลง คือ ทำให้เศษวัชพืชทั้งหลายที่จะสร้างปัญหาให้แปลงเกษตรต่อไปถูกทำลายลงอย่างราบคาบ และให้เวลานานกว่าจะฟื้นตัวได้อีก

แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงและยังมีปัจจัยอื่นอีกหลายอย่างทำให้บางครั้งไม่สามารถดำเนินการได้ครบทุกขั้นตอน ผลที่ตามมาคือทำให้ต้องเสียเวลาในการปรนและกำจัดวัชพืชมากขึ้น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นตามไปด้วย และโดยทั่วไปแล้วขั้นตอนเหล่านี้ทั้งหมดต้องเสร็จสิ้นลงภายในเดือนพฤษภาคมซึ่งเริ่มเข้าสู่ฤดูฝน เพื่อจะได้เริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูกกันต่อไป

ผู้อพยพที่อพยพมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดในทางภาคใต้อื่นๆส่วนใหญ่จะเริ่มต้นที่ปลูกข้าวไร่และพืชผักสวนครัวต่างๆเพื่อเก็บไว้กินกันก่อน จะได้ไม่ต้องสิ้นเปลืองลำบากกับเรื่องอาหารการกินอีกต่อไป จะได้เอาเวลาที่เหลือไปทำงานอย่างอื่นเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวต่อไป

3. ยุคแรกของพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ (ช่วงปี พ.ศ. 2533-2547)

ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2515 เป็นช่วงที่ป่าลุ่มน้ำมัน และกาแฟเริ่มเข้ามามีบทบาทในพื้นที่นี้ หลังจากที่ยางพาราเข้ามามีบทบาทอยู่ก่อนแล้ว แต่สาเหตุที่ยางพาราไม่แพร่หลายมากนักในพื้นที่นี้สืบเนื่องจากว่า ด้วยความเชื่อที่ว่าที่นี่เป็นพื้นที่ที่มีฝนตกชุกที่สุดในประเทศไทย จนเป็นที่เรียกขานกันว่าที่นี่เป็นดินแดน “ฝนแปดแดดสี่” เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่กล้าปลูกยางพาราเพราะกลัวฝนตกมากจนไม่สามารถกรีดยางได้ เหตุผลต่อมาที่ไม่ปลูกยางพาราก็เพราะยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกแล้วต้องดูแลและบำรุงรักษาอยู่ยาวนาน คือ ประมาณ 7 ปีจึงจะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ซึ่งนานเกินไป คนเฒ่าคนแก่เคยเล่าให้ฟังว่า “ปลูกยางพารานี้มันไม่ทันจน” ซึ่งก็หมายถึงว่า โดยปกติผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่นี้ก็จนอยู่แล้ว ถ้าปลูกยางพาราแล้วต้องรออีกหลายปีจึงจะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ แล้วในช่วงที่รอจะกินอะไร จะหาเงินที่ไหนมาเป็นทุนในการดูแลรักษาทั้งคนและต้นยางพาราที่ปลูก ดังนั้นจึงจำเป็นอยู่เองที่เกษตรกรที่นี้ส่วนใหญ่จึงเริ่มต้นด้วยพืชที่ “รอบเร็ว” กว่า ซึ่งก็คือพืชที่เมื่อปลูกแล้วสามารถเก็บผลผลิตได้เร็ว ในที่นี้ส่วนใหญ่เลือกที่จะปลูกกาแฟ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีคนปลูกยางพาราเลย ยางพาราเองก็เลยถูกจำกัดให้ปลูกอยู่ในวงแคบๆ คือ ปลูกกันในกลุ่มคนที่มีเงินทุนมากๆ มีที่ดินมากๆและคนจนๆอีกเล็กน้อยที่ยังเชื่อในอนาคตของยางพาราที่พากันปลูกทิ้งๆเอาไไว้คนละไม่กี่ไร่แต่ปล่อยตามยถากรรมไม่ค่อยได้เอาใจใส่ดูแลมากนัก

ดังนั้นในการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ในยุคแรกๆนี้ส่วนใหญ่ผู้คนที่ทั้งหลายจะปลูกกาแฟกัน ทั้งๆที่กาแฟนั้นก็ได้รับการส่งเสริมในเวลาไล่เลี่ยกันกับป่าลุ่มน้ำมัน แต่สาเหตุที่กาแฟได้รับความนิยมมากกว่าเป็นเพราะช่วงนั้นกาแฟมีแนวโน้มราคาสูงขึ้นทุกปี ปลูกแล้วสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เร็ว ต้นกล้าพันธุ์ราคาไม่แพง ปลูกง่าย และทนต่อสภาพภูมิอากาศได้ดี

ภาพที่ 4.14 กาแฟ

ส่วนปาล์มน้ำมันในระยะแรกๆนี้ ที่นี้ไม่ได้รับความนิยมนักก็มีสาเหตุหลายประการเช่นกัน เมื่อปลูกแล้วเก็บผลผลิตได้ช้ากว่ากาแฟ ต้นกล้าพันธุ์ที่มีราคาสูง และสาเหตุหลักจริงๆก็คือ การปลูกปาล์มน้ำมันต้องใช้ทุนมาก การเก็บเกี่ยวผลผลิตและการขนส่งทำได้ยากลำบาก เนื่องจากผลผลิตปาล์มน้ำมันมีน้ำหนักมาก ต้องใช้เครื่องจักรเครื่องยนต์ในการขนย้าย แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ถนนหนทางไม่สะดวก ช่วงฤดูฝนรถไม่สามารถสัญจรผ่านไปมาได้เลยและที่นี้ช่วงฤดูฝนเป็นช่วงที่ยาวนานที่สุด คือประมาณ 8 เดือน ทำให้ปาล์มน้ำมันไม่ค่อยได้รับความนิยมนัก ผิดกับกาแฟที่ปลูกกันมาก และส่งผลผลิตไปขายในเขตจังหวัดชุมพร ทำให้ชุมพรกลายเป็นแหล่งผลิตกาแฟรายใหญ่ในภาคใต้ไปเป็นที่สุด

โดยสรุปแล้วในยุคนี้การบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่าก็ยังไม่รุนแรงมากนัก เนื่องจากผู้ที่อพยพมาอยู่ที่นี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะยากจน จึงได้แต่สาละวนอยู่กับการทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพไปในวันหนึ่งๆก่อนเท่านั้น เมื่อขาดกำลังทุนที่จะขยายพื้นที่ออกไปมากๆ และขาดเครื่องจักรเครื่องทุ่นแรงที่จะอำนวยความสะดวก ทำให้ส่วนใหญ่ผู้ที่อพยพมาอยู่ที่นี้ทำได้แค่จับจองพื้นที่ไว้ก่อน รอขยับขยายในโอกาสต่อไป

4. ยุคพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์เฟื่องฟู (ช่วงปีพ.ศ. 2548-ปัจจุบัน)

ต้องยอมรับว่าเมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้แพร่กระจายไปทั่วประเทศและซึ่มลึกลงไปถึงชุมชนในชนบทที่ห่างไกล และได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมขึ้นอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ได้ทำให้เกิดปรากฏการณ์ปลาใหญ่กินปลาเล็ก หรือมือใครยาวสาวได้สาวเอาขึ้น ซึ่งถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายขึ้นก็คือวัฒนธรรมทางสังคมดั้งเดิมได้เสื่อมถอยลง สังคมในชนบทดั้งเดิมที่เคยอยู่กันแบบญาติมิตร พรรคพวก พี่น้อง ปรับเปลี่ยนมาเป็นการอยู่แบบแข่งขันกันเพื่อเอาชนะกัน แข่งกันร่ำรวย ทำให้สังคมขาดความยึดหยุ่น ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารีต่อกัน แล้วสังคมยุคใหม่ยังเป็นสังคมที่บ่มเพาะให้คนเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น เห็นเงินเป็นพระเจ้า ขาดจิตสำนึกที่ดี ให้ความสำคัญต่ออาชีพ เกษาดูแลอยู่กับโครงสร้างสังคมไทยยุคใหม่ที่ส่งผลกระทบต่างๆมากมายใน

สังคม จนมีนักวิชาการหลายๆท่านออกมาเรียกร้องให้ผู้คนในสังคมหันกลับมามองว่าปัญหาต่างๆในสังคมที่เกิดขึ้นและไม่สามารถแก้ได้นั้น เป็นเพราะปัญหาที่เกิดจากการขาดจิตสำนึก ถ้าแก้ปัญหานั้นที่จิตสำนึกได้แล้วปัญหาอย่างอื่นก็จะแก้ไขได้ง่ายขึ้น ได้รับความร่วมมือมากขึ้น ความร่วมมือยิ่งมากเท่าไรก็จะยังมีพลังมากขึ้นเท่านั้น พลังยิ่งมากเท่าไรปัญหาต่างๆก็จะแก้ไขง่ายขึ้นเท่านั้น

ยุคนี้จึงจัดเป็นยุคที่มีการบุกเบิกที่ทำกินในเขตป่าที่รุนแรงที่สุด โดยมีสาเหตุหลักอยู่หลายประการดังนี้

1. มีผู้อพยพรายใหม่ตามมาเพิ่มมากขึ้น
2. มีเครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น
3. ผู้อพยพยุคแรกเริ่มสะสมทุนได้
4. ราคาผลผลิตทางการเกษตรที่มีแนวโน้มสูงขึ้นมาก
5. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบป่าไม่มีกำลังน้อย

1. มีผู้อพยพรายใหม่ตามมาเพิ่มมากขึ้น

ด้วยระบบเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีทุนนิยมที่เป็นอยู่ในเมืองไทยขณะนี้ ถ้าจะมองในมุมที่เป็นการเปิดกว้าง เปิดเสรีในระบบเศรษฐกิจให้ทุกคนแข่งขันกันอย่างเสรี เป็นธรรมและเท่าเทียมกันแล้วก็จะเห็นข้อเท็จจริงแค่ครึ่งเดียว เพราะในอีกมุมหนึ่งนั้นการเปิดกว้างในระบบเศรษฐกิจให้แข่งขันกันอย่างเสรีนั้น ถ้าจะให้เกิดความเป็นธรรมจริงๆนั้น ผู้ที่เข้าแข่งขันทุกคนต้องอยู่บนพื้นฐานและบรรทัดฐานเดียวกัน ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วสำหรับประเทศไทยนั้น การเปิดเสรีในระบบเศรษฐกิจให้เกิดการแข่งขันกันนั้น เป็นไปไม่ได้เลยที่จะเกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมขึ้นได้ เพราะพื้นฐานต่างๆของคนในสังคมมีไม่เท่าเทียมกัน ความรู้ไม่เท่ากัน ฐานะทางการเงินไม่เท่ากัน และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารก็ไม่เท่ากัน

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงจำเป็นต้องอยู่ที่คนที่อ่อนด้อยกว่าในสังคมจำนวนมาก จำเป็นต้องอพยพย้ายถิ่น เพื่อหาถิ่นใหม่ที่เมื่ออยู่แล้วไม่เสียเปรียบมากนัก หรืออาจจะได้เปรียบคนอื่นเสียด้วยซ้ำไป ด้วยวิธีคิดแบบนี้การอพยพย้ายถิ่นจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา และคนที่ด้อยโอกาสที่สุดในสังคมจำนวนมากเลือกที่จะอพยพหนีความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทั้งหลายในสังคมไปบุกเบิกทำกินตั้งรกรากอยู่ในเขตป่า และกลายเป็นปัญหาที่แก้กันไม่จบไม่สิ้น

โดยสรุปจากที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ว่าผู้ที่อ่อนด้อยกว่าในสังคมจำนวนหนึ่งจึงอพยพตัวเองไปหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ตัวเองสามารถอยู่ได้โดยไม่เป็นผู้ที่อ่อนด้อยต่อไปในสังคม และเมื่อผู้อพยพเหล่านี้อพยพไปพร้อมกับทุนและข้อมูลข่าวสารความรู้ต่างๆที่เหนือกว่าคนในพื้นที่เดิม และยังได้นำเอาเทคโนโลยีและเครื่องทุนแรงสมัยใหม่ติดไปด้วย ซึ่งอาจทำให้ในโอกาส

ต่อไปคนพื้นถิ่นที่จำเป็นต้องอพยพไปหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ ถ้าไม่สามารถปรับตัวได้ทัน และหลง
ไปกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรีทุนนิยมนี้จนเกิดความประมาท

และนอกจากนี้กลุ่มทุนต่างๆที่มีโอกาสดีกว่าคนอื่นๆในสังคมก็หาได้ปล่อยให้กลุ่ม
คนที่คือโอกาสกว่าในสังคมได้แข่งกันเองไม่ แต่จะตามไปใช้ความได้เปรียบของตัวเองช่วงชิง
ความได้เปรียบในทุกพื้นที่

2. มีเครื่องมือที่ทันสมัยมากขึ้น

เครื่องมือเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้นทำให้การบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อทำกิน
ในยุคนี้เป็นไปในลักษณะที่เป็นไปอย่างกว้างขวางและทำลายล้างอย่างรวดเร็ว เพราะเครื่องจักร
เครื่องทุ่นแรงทั้งหลายสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วและเรียบร้อยจนสามารถเตรียมแปลงเพาะปลูก
ได้ทันฤดูกาลอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ซึ่งผิดกับสมัยก่อนๆที่ใช้เพียงเครื่องมือแบบใช้แรงคน เช่น
พวกมีดพร้า ขวานและจอบเท่านั้นในการบุกเบิกพื้นที่ทำกินในเขตป่า ทำให้แต่ละครัวเรือนสามารถ
บุกเบิกเปิดพื้นที่เพื่อทำกินใหม่ได้เพียงจำกัด ป่าจึงยังมีอยู่มากและคงสภาพได้นาน

เครื่องมือที่เป็นเครื่องจักรเครื่องยนต์ที่นิยมใช้กันในสมัยนี้เช่น รถเบ็คโฮ รถ
แทรกเตอร์ รถไถ เครื่องเลื่อยยนต์โค่นไม้ เครื่องตัดหญ้า และเครื่องฉีดพ่นยาฆ่าหญ้าฆ่าแมลง
ทั้งหลาย ซึ่งเครื่องมือเครื่องจักรเหล่านี้ก่อนหน้านี้แทบจะไม่มีเลยหรือถ้ามีก็น้อยมาก และในจำนวน
น้อยนี้ที่มีอยู่ส่วนใหญ่ก็จะเป็เพียงเครื่องตัดหญ้า และเครื่องฉีดพ่นยาฆ่าหญ้าฆ่าแมลงทั้งหลาย
เท่านั้น นอกเหนือจากนี้ก็เป็นเครื่องเลื่อยยนต์ที่มีอยู่น้อยมาก ซึ่งการครอบครองต้องไปขึ้นทะเบียน
กับเจ้าหน้าที่รัฐด้วย

3. ผู้อพยพยุคแรกเริ่มสะสมทุนได้

ผู้อพยพยุคแรกๆเมื่อได้เริ่มเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตได้สักระยะก็เริ่มสะสม
ทุนได้ ดังนั้นเมื่อเริ่มมีผู้อพยพรายใหม่ๆเพิ่มขึ้นมามาก ผู้อพยพยุคแรกๆก็ไม่สามารถนั่งอยู่เฉยๆได้
อีกต่อไป เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้วตัวเองก็จะกลายเป็นคนที่อ่อนด้อยที่สุดในสังคม

ดังนั้นในยุคนี้แม้ผู้อพยพยุคแรกๆบางคนไม่สามารถสะสมทุนได้ แต่เพื่อไม่ให้
น้อยหน้ากว่าคนอื่นๆจึงจำเป็นต้องขายที่ที่จับจองไว้ตั้งแต่ต้นตอนที่อพยพมาใหม่ๆบางส่วนออกไป
เพื่อนำเงินมาเป็นทุนในการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจต่อไป และแบ่งบางส่วนมาซื้อเครื่อง
อำนวยความสะดวกในการเดินทางสัญจรไปมา เช่นรถมอเตอร์ไซค์ หรือรถยนต์เป็นต้น

ในการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของกลุ่มผู้อพยพยุคแรกๆนี้ เมื่อมีทุนพร้อม
ก็สามารถจ้างเครื่องจักรกลต่างๆเข้ามาทำงานบุกเบิกเพิ่มเติมแทนแรงงานคนที่เริ่มอ่อนล้าลงทุกวัน
ได้ ทำให้การบุกเบิกเปิดที่ทำกินเพิ่มเติมเป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว พื้นที่ป่าจึงลดลงอย่าง
รวดเร็วตามไปด้วย และนอกจากนี้จากการที่อยู่ในพื้นที่มานานทำให้มีความชำนาญในพื้นที่ สามารถ

ประสานงานติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานต่างๆ ได้ดี ทำให้สามารถขอร้องโดยเสียค่าใช้จ่ายบ้างตามสมควรเพื่อขอกุญแจที่ทำกินโดยไม่ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่เข้ามาจับกุมดำเนินคดีอีก ซึ่งในกรณีนี้ไม่ได้มีเฉพาะกลุ่มผู้อพยพยุคแรกๆ นี้เท่านั้นที่ทำกัน แต่ทุกกลุ่มที่มีทุนมากพอก็ทำในทำนองเดียวกันเช่นกัน

4. ราคาผลผลิตทางการเกษตรที่มีแนวโน้มสูงขึ้น

สาเหตุหลักอีกอย่างหนึ่งของการบุกรุกเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำกินกันมากในระยะหลังๆ นี้ สืบเนื่องมาจากการบีบคั้นจากระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ทุกคนต้องมีเงินเท่านั้นจึงจะยืนอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ดังนี้แล้วด้วยสัญชาตญาณความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีความหวังในศักดิ์ศรีของตัวเองอยู่เต็มเปี่ยม ทุกคนจึงพยายามมองหา ว่ามีอะไรบ้างที่จะสามารถทำรายได้มากๆ ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด และโดยไม่ผิดกฎหมาย(การบุกรุกป่านั้นก็ผิดกฎหมาย แต่เป็นการผิดกฎหมายที่รัฐเป็นเจ้าของ) ทุกข์จึงไม่ค่อยมีการดำเนินการอย่างจริงจังมากนักถ้าไม่เป็นข่าวจนโด่งดังไปเป็นกระแสของสังคม) และที่ยังเป็นปัญหาโดยที่ยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ในหลายพื้นที่รวมถึงในพื้นที่นี้ด้วยนั่นก็คือ ประชาชนบุกรุกที่ของรัฐ หรือรัฐบุกรุกที่ทำกินของประชาชนกันแน่ ซึ่งจะขอกว่าถึงรายละเอียดในโอกาสต่อไป

โดยพื้นฐานของคนไทยเองที่ส่วนใหญ่มีรากเหง้าและสายเลือดของการเป็นเกษตรกรอยู่อย่างเต็มตัว ดังนั้นเมื่อสถานการณ์แนวโน้มสินค้าเกษตรสูงขึ้น ทำให้ทั้งคนที่เป็เกษตรกรอยู่แล้วและคนที่อยู่นอกภาคการเกษตรหันมาให้ความสนใจที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจกันมากขึ้น ถึงแม้ว่าราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่มีเสถียรภาพ ไม่เคยมีความแน่นอนก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ด้วยระบบแนวคิดแบบระบบเศรษฐกิจเสรีทุนนิยมที่ได้รับการปลูกฝังมาเป็นเวลานาน ทำให้ทุกคนคิดในเรื่องที่จะลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะฉะนั้นต้นทุนหลักในที่นี้คือที่ดิน ดังนั้นเกือบทั้งหมดเริ่มเห็นไปในแนวทางเดียวกันแล้วว่าที่ดินที่ราคาถูกที่สุดน่าจะเป็นที่ดินที่อยู่ในเขตป่า ถามว่าคนเหล่านี้ไม่มีความเกรงกลัวเลยหรือที่จะบุกรุกป่า ก็ต้องตอบว่ากลัว แต่ทั้งๆ ที่กลัวก็ยังทำก็เป็นเพราะว่าส่วนหนึ่งถูกบีบคั้นจากระบบเศรษฐกิจและสังคม จึงต้องทำเพื่อความอยู่รอด อีกบางส่วนที่เข้าไปเพราะไม่อยากตกกระแส และอีกส่วนหนึ่งที่ตั้งใจเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรที่ดินนี้ด้วยเพราะรู้ถึงข้อมูลความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน ในขณะที่ตัวเองมีสรรพกำลังพร้อม ทั้งความรู้ เงินทุน อำนาจหน้าที่ และบารมีที่จะอำนวยความสะดวกให้ตัวเองได้ และคนในกลุ่มสุดท้ายนี้ยังมีวิธีการครอบครองที่ดินที่ได้มาโดยใช้หลักการบริหารจัดการที่กฎหมายไม่สามารถเอาผิดได้ ทำให้กลุ่มนี้มีแต่ชื่อเรียกที่เรียกขานกันว่า “นายทุน” แต่ไม่สามารถหาตัวให้พบเจอได้ จึงมีแต่ชื่อที่เป็นจำเลยทางสังคมโดยไม่มีตัวตนที่แท้จริงมาเป็นจำเลยด้วย

ในบรรดากลุ่มต่างๆเหล่านี้ กลุ่มที่สร้างความเสียหายให้กับป่าได้มากที่สุดเกิดจากกลุ่มสุดท้ายนี้เอง รองลงมาคือกลุ่มที่เข้ามาเกาะกระแส ส่วนกลุ่มที่ทำเพื่อความอยู่รอดนั้นสร้างความเสียหายได้น้อยที่สุด เนื่องจากขาดทั้งความรู้ เงินทุน อำนาจหน้าที่ และบารมี จึงเป็นภัยกับป่าน้อยที่สุด

พืชเศรษฐกิจหลักที่นิยมปลูกร่วมกันมากในพื้นที่นี้มีตั้งแต่ ยางพารา กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน และผลไม้ต่างๆ ทั้งทุเรียน มังคุด ลองกอง และฯลฯ

แต่ในระยะหลังๆมานี้พืชเศรษฐกิจที่เป็นที่นิยมมากที่สุดคือ ยางพารา ด้วยสถานการณ์ด้านราคาที่สูงขึ้นไปและที่ราคากิโลกรัมละ 180 บาทกว่า ทำให้หลายคนที่ปลูกกาแฟ ปาล์ม น้ำมัน และผลไม้ต่างๆ ทั้งทุเรียน มังคุด ลองกอง เริ่มหันมาปลูกยางพาราแซมในแปลงพืชเศรษฐกิจเหล่านี้บ้างแล้ว และกำลังเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย โดยมีสาเหตุหลักๆดังนี้

ด้วยสถานการณ์ที่ราคากาแฟในตลาดโลกสูงขึ้น ราคากาแฟแปรรูปแล้วก็สูงขึ้น แต่ราคากาแฟดิบในพื้นที่ภาคใต้กลับราคาไม่เป็นไปตามกลไกตลาดโลกและราคากาแฟแปรรูป ไม่มีเสถียรภาพด้านราคาผลผลิต เมื่อผนวกเข้ากับกาแฟเก็บผลผลิตได้ปีละครั้งเท่านั้น แต่การบำรุงดูแลรักษาต้องทำกันทั้งปี ปุ๋ยและยาเคมีปราบศัตรูพืชก็ขาดไม่ได้ และที่สำคัญเมื่อเทียบกับยางพาราแล้ว ยางพาราให้ผลตอบแทนต่อไร่ดีกว่ามาก

และในการปรับเปลี่ยนจากการปลูกกาแฟมาเป็นยางพารานั้นทำได้ง่ายมาก โดยสามารถปลูกยางพาราแซมลงไประหว่างแถวกาแฟได้เลยโดยไม่ต้องเอากาแฟออก ยางพาราเองช่วงยังเล็กอยู่สามารถเจริญเติบโตได้ในที่ทรงแสงบ้าง เช่นในสภาพแปลงกาแฟ ข้อดีของการปลูกยางพาราทดแทนในแปลงกาแฟนี้คือ กาแฟยังสามารถให้ผลผลิตได้จนยางพาราอายุครบ 4 ปี ทำให้ในช่วง 4 ปีแรกที่ปลูกยางพาราแซมในแปลงกาแฟ เกษตรกรก็ยังมียาได้จากกาแฟอยู่ และใน 4 ปีนี้ยางพาราเองเองก็ได้กินปุ๋ยจากกาแฟด้วย ทำให้ยางพาราเจริญเติบโตได้ดีมากในแปลงกาแฟ

ปาล์มน้ำมัน โดยข้อเท็จจริงแล้ว ต้นทุนการผลิตน้ำมันปาล์มในประเทศไทยสูงกว่าของประเทศมาเลเซียมาก ดังนั้นหากไม่ได้รับการปกป้องด้วยการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงมากแล้วและยังควบคุมการนำเข้าอีก ผลผลิตน้ำมันปาล์มของประเทศไทยก็ไม่สามารถแข่งขันกับมาเลเซียได้ แต่ที่ต้องชัดเจนในเร็วๆนี้คือนโยบายด้านพืชพลังงานของไทยว่าจะไปทิศทางไหน เพราะในปี พ.ศ. 2558 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10 ประเทศต้องรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน มาตรการที่เคยใช้ปกป้องพืชเกษตรของไทยไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไป ปาล์มน้ำมันไม่สามารถแข่งขันกับมาเลเซียได้ แล้วเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันควรจะปรับตัวอย่างไรในอนาคต

ตามข้อเท็จจริงที่กล่าวมาเมื่อนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุในสภาพพื้นที่จริง พบว่าการปลูกปาล์มน้ำมันที่มีข้อจำกัดหลายอย่างที่ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตสูงจนไม่สามารถแข่งขัน

มาเลเซียได้ ประการแรกที่นี่พื้นที่ส่วนใหญ่มีความลาดชันสูงจึงไม่น่าจะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะปลูกปาล์มน้ำมันได้ เพราะปาล์มน้ำมันนั้นต้องการน้ำในปริมาณที่มากเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของลำต้น ดังนั้นการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ลาดชันจึงเป็นการไม่เหมาะสม เพราะความลาดชันของพื้นที่ทำให้ดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำได้น้อยกว่า ประการต่อมาในการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงนั้น เมื่อถึงคราวต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยการแทงทะลยปาล์มลงมานั้น คนที่จะแทงทะลยปาล์มจะหาที่ยืนที่ถนัดๆ ในการยืนแทงทะลยปาล์มได้ยากมาก และทะลยปาล์มที่แทงลงมานั้นจะกลิ้งจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำซึ่งอาจจะทำให้เกิดอันตรายได้ทั้งคนแทงทะลยปาล์มและคนแบกทะลยปาล์ม นอกจากนี้การกลิ้งลงมาจากที่สูงมากๆของทะลยปาล์มยังทำให้ผลปาล์มร่วงไปบางส่วน แล้วบางทีแทงทะลยปาล์มลงมาแล้วหาไม่เจอทำให้เกิดความสูญเสียขึ้นได้ แล้วยังต้องเสียค่าแรงในการแทงและขนทะลยปาล์มในราคาที่แพงขึ้นด้วย ประการสุดท้ายมาเลเซียปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ราบ มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์สามารถบริหารจัดการน้ำได้ และสามารถให้น้ำและปุ๋ยได้พร้อมๆกันในเวลาเดียวกันทำให้ปาล์มน้ำมันสามารถให้ผลผลิตสูงจนต้นทุนการผลิตต่ำลงมาก แต่ในพื้นที่นี้แม้จะเป็นพื้นที่ที่มีฝนตกชุกที่สุด แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงและไม่มีอ่างเก็บน้ำไว้ใช้ในช่่วงหน้าแล้ง ทำให้ปาล์มน้ำมันที่นี่ในหน้าฝนก็ได้รับแต่น้ำอย่างเดียวเพราะไม่สามารถใส่ปุ๋ยได้ ส่วนหน้าแล้งก็ได้รับปุ๋ยแต่ขาดน้ำ ทำให้ปาล์มน้ำมันขาดความอุดมสมบูรณ์และให้ผลผลิตน้อย ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงตามจนไม่สามารถแข่งขันกับมาเลเซียได้ นอกจากนี้ต้นทุนด้านปุ๋ยเคมีของไทยยังสูงกว่าของมาเลเซียด้วย

ด้วยสถานการณ์ที่ราคาปาล์มน้ำมันไม่มีเสถียรภาพ ประกอบกับแนวโน้มที่สถานการณ์ราคายางพาราจะมียากีติกว่า ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันหลายรายหันมาปลูกยางพาราทดแทนปาล์มน้ำมันกันมากขึ้น แต่ในการปลูกยางพาราทดแทนปาล์มน้ำมันนั้น ไม่สามารถใช้วิธีการเดียวกันกับการปลูกยางพาราแซมลงไปแปลงกาแฟได้ เพราะปาล์มน้ำมันนั้นมีใบมากและมีรากหนาแน่นมาก ดังนั้นถ้าไม่ทำลายปาล์มน้ำมันเสียก่อนก็ไม่สามารถปลูกยางพาราได้ หรือแม้จะปลูกได้แต่ก็จะไม่สามารถเจริญเติบโตได้ดี

ผลไม้ต่างๆที่ทุเรียน มังคุด ลองกองและฯลฯต่างราคาปรวนแปรจนขาดเสถียรภาพ ประกอบกับผลไม้ต่างๆนั้นส่วนใหญ่มีความอ่อนแอต่อโรคสูง อยู่ได้ด้วยสารเคมี ในขณะที่สารเคมีราคาเพิ่มสูงขึ้นตลอด แต่ราคาผลผลิตกลับไม่เคยมีความแน่นอน ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการผลิตผลไม้คือ การบริหารจัดการน้ำและปุ๋ย ซึ่งในพื้นที่นี้ไม่มีแหล่งน้ำที่เก็บน้ำได้ให้บริหารจัดการ ทำให้การผลิตผลไม้ไม่สามารถควบคุมคุณภาพและปริมาณได้

เกษตรกรบางส่วนจึงปลูกยางพาราแซมในแปลงผลไม้เหล่านี้แล้ว และในการปลูกยางพาราแซมในแปลงผลไม้ดังกล่าว เกษตรกรจะใช้วิธีเดียวกันกับการปลูกยางพาราแซมในแปลงกาแฟ

ซึ่งก็ได้ผลดีเช่นเดียวกัน คือผลไม้ก็ยังสามารถให้ผลผลิตได้ต่อไปจนกว่าจะขางจะกริดได้ หรือ บางครั้งขางพารากริดได้แล้ว แต่ผลไม้ก็ยังให้ผลผลิตได้อยู่ ทำให้เกษตรกรมีรายได้สองทางแม้ผลผลิตเริ่มลดลงบ้างก็ตาม

5. เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบป่าไม้มีกำลังน้อย

หลังจากที่รัฐเริ่มใช้พระราชบัญญัติป่าไม้และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ระบบกฎหมายของรัฐนั้นแยกสิทธิครอบครอง กับการใช้ประโยชน์ออกจากกันอย่างเด็ดขาด กล่าวคือ รัฐอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ป่า ก่อนที่รัฐจะมีกำลังหรือปัญหาในการใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

การเข้าไปทำกินในเขตพื้นที่ป่าสงวน แม้ไม่ได้มีเฉพาะราษฎรที่เข้าไปทำกินในพื้นที่ก่อนที่กรมป่าไม้จะประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนเท่านั้น ยังมีกลุ่มราษฎรที่เข้าไปทำกินในพื้นที่ภายหลังจากที่กรมป่าไม้ประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแล้วก็มีอีกเป็นจำนวนมาก แต่กรมป่าไม้เองก็ไม่สามารถจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ได้ เนื่องจากมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ จึงมักจะแต่งตั้งให้นำชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ติดต่อกับเขตป่าสงวนเป็นผู้ช่วยดูแลป่าด้วยอีกทางหนึ่ง แต่ก็มีบางกรณีที่ผู้นำชุมชนที่ได้รับแต่งตั้งจากหน่วยงานเป็นผู้ใช้สิทธิปลูกป่าเสียเอง และก็มีอีกหลายกรณีที่ผู้นำชุมชนไม่สามารถป้องกันพื้นที่ป่าไว้ได้ เนื่องจากราษฎรมีฐานะยากจน หรือราษฎรอาจจะมีความมากจนเกินกำลังของผู้นำที่จะดูแล

และจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าด้วยกำลังเจ้าหน้าที่มีน้อย และงบประมาณก็มีอยู่อย่างจำกัด แต่พื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบมีเนื้อที่กว้างขวางมาก เมื่อประกอบกับการบุกรุกป่าที่ยังทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จึงยากที่จะรักษาป่าไว้ได้ แม้จะว่าจ้างคนในพื้นที่มาเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ เพื่อดูแลรับผิดชอบพื้นที่ป่าด้วย แต่ด้วยอัตราค่าจ้างที่ถือว่าค่อนข้างต่ำทำให้ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่เหล่านี้มีรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพและไม่ทัดเทียมคนอื่นในสังคม บางคนจึงทำงานเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ควบคู่ไปกับการเป็นผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ด้วย ตั้งแต่มีเอี่ยวในขบวนการเลื่อยและแปรรูปไม้เถื่อน (ด้วยการให้พรรคพวกเอาเลื่อยยนต์ของกลางที่จับได้ไปแปรรูปไม้ในป่า แล้วตัวเองก็จะคอยส่งข่าวให้หากมีหน่วยงานอื่นเข้ามาตรวจพื้นที่ โดยแบ่งผลประโยชน์กันแล้วแต่จะตกลง) จึงขอให้บุกรุกป่าเพื่อขอส่วนแบ่ง (เพราะรู้สภาพพื้นที่และรู้พิภคในแผนที่ดี รู้ว่าส่วนไหนที่แม้จะคาบเกี่ยวกับเขตป่าอยู่บ้างแต่มีโอกาสสูงที่จะอนุญาตให้ทำกินได้ในอนาคต) หรือเป็นนายหน้าขายที่ดินในเขตป่าให้คนนอกพื้นที่ แล้วปล่อยให้มีการแผ้วถางได้ เพื่อจะได้รับเงินหลายต่อ คือทั้งเงินเดือน เงินค่านายหน้าจากการขายที่ดิน และเงินที่ได้จากการปล่อยให้มีการแผ้วถางได้ แต่ในกรณีนี้ถ้าผู้ซื้อเป็นชาวบ้านธรรมดา อาจจะมีการดำเนินคดีโดยไม่มีผู้ต้องหาเมื่อแผ้วถางป่าเสร็จแล้ว หรือในขั้นตอนจุดไฟเผาป่าที่แผ้วถางแล้วนั้น ทำให้ผู้ซื้อที่เป็นชาวบ้านธรรมดาไม่กล้า

มาทำกินต่อ และป่าผืนนั้นทิ้งไว้ไม่นานเมื่อสภาพป่าเริ่มฟื้นคืน แต่วัฏจักรการขายแบบเก่าก็จะเวียนมาอีก และนอกจากนี้เจ้าหน้าที่เอง ทั้งๆที่โดยข้อเท็จจริงแล้วทราบดีว่าลูกจ้างที่จ้างมาเป็นผู้ช่วยมีประวัติความเป็นมาอย่างไร แต่ก็ไม่มีการแก้ไข้ปัญหา

จนกระทั่ง 1 มกราคม พ.ศ. 2553 ทหารโดย กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัดระนองได้ประกาศ เรื่องการสกัดกั้นและป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่า ด้วยคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ท้องที่อำเภอกระบุรี อยู่ในความควบคุมตามพระราชบัญญัติ กฎอัยการศึก พุทธศักราช 2457 ขึ้นในพื้นที่ เป็นการประกาศกฎอัยการศึกเพื่อสกัดกั้นและป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่า จึงห้ามบุคคลใดเข้าไปหรืออาศัย หรือกระทำการใดๆ อันเป็นการยัคิดื้อ ครอบครองที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า บุกรุกทำลายป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านทิศใต้ อย่างเด็ดขาด ทำให้สถานการณ์การบุกรุกแผ้วถางป่าเริ่มชะลอตัวลง เนื่องจากการเอาจริงเอาจังของผู้บังคับบัญชา และในวงการทหารเองก็ยังมีทหารนอกแถวที่คิดจะหาประโยชน์โดยมิชอบจากป่าอยู่น้อย ทหารจึงเป็นความหวังที่จะหยุดยั้งการทำลายป่าลงได้ แม้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วทำให้ทราบว่าทหารก็มีปัญหาทั้งเรื่องกำลังพลที่น้อย และขาดงบประมาณอุดหนุนในด้านนี้อยู่เช่นกัน และแม้โดยข้อเท็จจริงแล้วในการปฏิบัติหน้าที่ของทหารอาจจะปฏิบัติด้วยความเข้มแข็ง และตรงไปตรงมาจนได้รับความเชื่อถือและเชื่อใจ แต่ทหารก็ยังมีจุดอ่อนตรงที่อาจจะมีความเข้าใจในบริบทชุมชนน้อย และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้น้อยกว่าเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ได้

ภาพที่ 4.15 ป้ายประกาศกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดระนอง

ตอนที่ 4. ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ และการแก้ปัญหาที่ดินป่าไม้ของประชาชน

ผลจากการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและตัวแทนชุมชน สามารถสรุปข้อคิดเห็นโดยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญไว้ 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ สภาพปัญหาและข้อเท็จจริงด้านการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ สาเหตุ/ ปัจจัย ที่ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า มาตรการที่ดำเนินการแก้ไขปัญหา ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน แลข้อเสนอแนะมาตรการในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า

4.1 สภาพปัญหาและข้อเท็จจริงด้านการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

สำหรับสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่ป่านั้น โดยข้อเท็จจริงแล้วพบว่า เดิมตำบลจ.ป.ร.เคยเป็นพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่า ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่านานาชนิดอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อปี พ.ศ. 2532 เกิดวาตภัยพายุไต้ฝุ่นเกย์ขึ้นทำให้ป่าไม้ได้รับความเสียหายเกือบทั้งหมด และในปีต่อมาก็เกิดไฟป่าซ้ำอีก ยิ่งทำให้ป่าได้รับความเสียหายมากขึ้นไปอีก และเป็นที่มาของการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ที่รุนแรงขึ้น เนื่องจากเมื่อเกิดพายุไต้ฝุ่นเกย์ขึ้นหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้าช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ต่างต้องประสบปัญหาในการเข้าถึงพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากช่วงนั้นถนนหนทางยังไม่มี หรือที่พอมืออยู่บ้างบางช่วงรถก็ไม่สามารถสัญจรผ่านไปมาได้ หน่วยงานต่างๆจึงได้ช่วยกันตัดถนนสร้างทางเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เดินทางไปได้สะดวกขึ้น และเมื่อประกอบกับการที่รัฐให้ออกชนเข้าสัมปทานไม้ในป่าที่ล้มจากภัยธรรมชาติด้วยแล้ว ซึ่งบริษัทเอกชนเหล่านั้นก็จำเป็นต้องสร้างทางขึ้นมา เพื่อนำไม้ออกจากป่ามาแปรรูป ทำให้ในป่าผืนนี้มีถนนหนทางเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก การเดินทางจึงสะดวกและรวดเร็วขึ้น

ดังนั้น นี่จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่กระตุ้นการบุกรุกป่าให้มากขึ้น เนื่องจากเดิมสภาพผืนป่าเคยเป็นป่าใหญ่ที่มีต้นไม้ใหญ่ๆขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก การแผ้วถางหรือโค่นต้นไม้ใหญ่ๆเหล่านี้ทำได้ยาก แต่เมื่อเกิดภัยธรรมชาติขึ้น ต้นไม้ใหญ่โค่นล้มไปเกือบหมด หรือแม้จะมีเหลืออยู่บ้างแต่ก็จะถูกตัดโค่นไปด้วยพร้อมๆกับไม้ล้มที่ทางบริษัทเอกชนสัมปทานได้ การบุกรุกแผ้วถางป่าของประชาชนเพื่อขยายที่ทำกินจึงทำได้ง่ายขึ้นมาก และเมื่อมีการตัดถนนหนทางเข้าไปในป่ามากขึ้น การเดินทางสะดวกขึ้น และยิ่งในบริเวณที่เป็นป่าลึกยังมีการบุกรุกกันมาก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถดูแลให้ทั่วถึงได้

นอกจากนี้ ป่าผืนนี้ยังมีแนวเขตเส้นกั้นพรมแดนไปทับซ้อนกับเขตแดนของประเทศเพื่อนบ้าน คือ พม่า จากความไม่ชัดเจนและคลุมเครือดังกล่าวนี้ ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ถูกบุกรุก

รุกอย่างรุนแรงและรวดเร็ว เนื่องจากฝั่งพม่าไม่มีประชาชนและเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ และเจ้าหน้าที่ฝั่งไทยเองเห็นว่าไม่ใช่ดินแดนของไทย จึงได้แค่ตัดเตือน แต่ไม่ได้ดูแลหรือห้ามปรามการบุกรุกดังกล่าวอย่างจริงจังมากนัก แต่สำหรับประชาชนคนไทยที่บุกรุกพื้นที่ดังกล่าวแล้ว ก่อนข้างมันใจและแน่ใจว่าดินแดนส่วนนี้เป็นของไทยแน่นอน เพราะจากประวัติศาสตร์เดิมและเส้นแบ่งแนวเขตแดนในพื้นที่ที่ทำให้คนไทยจำนวนหนึ่งเชื่ออย่างนั้น และเพราะว่าบริเวณดังกล่าวนี้เส้นแนวเขตแบ่งพรมแดนบริเวณนี้ใช้แม่น้ำกระบุรีเป็นเส้นแบ่ง เมื่อแม่น้ำกระบุรีมีการเปลี่ยนเส้นทางไหลของน้ำ ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากฝีมือของนายทุนฝั่งประเทศไทยที่จะเอาไม้ในพื้นที่ดังกล่าว แล้วสวมต่อว่าเป็นไม้จากฝั่งพม่า ซึ่งยุคนั้นบริเวณนี้จะไม่มีการพม่าประจำการอยู่แล้ว เพราะเป็นเขตอิทธิพลของทหารกะเหรี่ยง การเข้าไปทำไม้ของคนไทยในสมัยนั้นก็อาศัยจ่ายค่าคุ้มครองให้กับทหารกะเหรี่ยงก็สามารถทำได้แล้ว

ปัจจุบันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ที่ไม่ใช่พื้นที่ทับซ้อนกับประเทศเพื่อนบ้านโดยภาพรวมถือลดน้อยลง เนื่องจากผืนป่าเกือบทั้งหมดถูกจับจองและเปลี่ยนสภาพไปเป็นแปลงปลูกพืชเศรษฐกิจจนแล้ว ซึ่งการบุกรุกพื้นที่ป่าในบางส่วนใช้วิธีการแอบแฝงเข้าไปในพื้นที่แล้วปลูกพืชแซมไว้ในป่า เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะจึงค่อยเอาไม้ต่างๆที่ไม่ต้องการออก นอกจากนี้มีการจับจองพื้นที่เป็นแปลงขนาดใหญ่โดยมีกลุ่มนายทุน เป็นผู้รับซื้อผลผลิตและบางส่วนรับซื้อที่ดินที่ปลูกสร้างเรียบร้อยแล้วด้วย การบุกรุกส่วนใหญ่มาจากคน 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มนายทุนและผู้มีอิทธิพลที่ใช้ชาวบ้านเป็นเครื่องมือในบุกเบิกพื้นที่ก่อนแล้วเข้าครอบครองภายหลัง และ (2) กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่บุกรุกเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจเพิ่มเติม เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และภาวะเศรษฐกิจที่บีบรัดให้ต้องทำการผลิตเพิ่ม เพื่อให้พอกับค่าใช้จ่ายที่ตามมา ส่วนการไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำให้ราษฎรรู้สึกไม่มั่นคงและส่งผลกระทบต่อการลงทุนระยะยาว จากการศึกษายังพบว่าการบุกรุกเกิดจากกลุ่มราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีแต่ไม่เพียงพอเป็นส่วนใหญ่

สำหรับการลักลอบตัดไม้ยังมีปรากฏอยู่บ้างโดยมีนายทุนอยู่เบื้องหลังในการลักลอบตัดและแปรรูปไม้ โดยมีคนในชุมชนที่รับจ้างทำงานให้นายทุน อีกทั้งเจ้าหน้าที่บางกลุ่มรู้เห็นกับการกระทำดังกล่าว การลักลอบตัดไม้อีกประการหนึ่ง คือ การตัดไม้เพื่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน

4.2 สาเหตุ/ปัจจัย ที่ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า

การบุกรุกป่าส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาความยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่ไม่พอที่จะทำกินให้ครอบครัวมีความมั่นคงได้ รวมไปถึงการขายพื้นที่เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันนโยบายส่งเสริมการปลูกยางพารา ทำให้นายทุน/ผู้มีอิทธิพลกว้านซื้อที่ดินมากขึ้นเพื่อจ้างคนในพื้นที่ปลูกยาง ขณะที่ชาวบ้านก็หันมาให้ความสนใจปลูกยางพารามากขึ้น

เช่นกัน นอกจากนี้ การขาดที่ดินทำกินหรือไม่เพียงพอกับปริมาณคนในหมู่บ้านที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องบุกรุกพื้นที่ป่า แม้ว่าจะเกรงกลัวต่อมาตรการของรัฐ แต่ไม่มีศักยภาพหาที่ดินทำกินใหม่ เพราะขาดการพัฒนาอาชีพการเกษตร ประกอบกับหน่วยงานของรัฐขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจัง ตลอดจนมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องของงบประมาณกำลังคนและเครื่องมือต่างๆ ทำให้การบุกรุกพื้นที่ถูกละเลยในช่วงแรก และทำให้ยากต่อการแก้ไขเมื่อชาวบ้านเข้าไปตั้งถิ่นฐาน หรือ พืชผลที่ปลูกเริ่มให้ผลผลิตแล้ว การขาดเอกสารสิทธิในที่ดินเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินในเขตป่า เพราะชาวบ้านจะไม่ได้รับการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพเท่าที่ควรและเกิดความไม่มั่นใจในการลงทุนทางการเกษตรในระยะยาว ที่สำคัญคือ รัฐยังไม่มีมาตรการการจัดการเชิงพื้นที่ที่ชัดเจนแน่นอน เช่น การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณสุขเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอาชีพเกษตร อย่างไรก็ตาม สาเหตุการบุกรุกพื้นที่ป่าที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขด่วนคือ การที่รัฐไม่มีมาตรการแนวทางการจัดทำแนวเขตที่ชัดเจนระหว่างพื้นที่ป่าและที่ทำกินของชาวบ้าน ซึ่งหากแนวเขตโดยรวมมีความชัดเจนการลักลอบ/บุกรุกก็ทำได้ไม่สะดวก ประกอบกับเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชนต้องให้ความร่วมมือด้วยนอกจากนี้หน่วยงานของรัฐขาดการสื่อสารกับชาวบ้าน ทำให้ขาดความเข้าใจในนโยบายการปกป้องป่า เมื่อแนวเขตไม่ชัดเจนทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชน

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การบุกรุกโดยกลุ่มนายทุน/ผู้มีอิทธิพลภายในนอกชุมชนที่อยู่เบื้องหลังการลักลอบ และมีเป้าหมายในการครอบครองพื้นที่แต่ใช้คนในชุมชนเป็นเครื่องมือ และมีเจ้าหน้าที่บางกลุ่มคอยให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง

4.3 มาตรการการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านมา

จากสถานการณ์ที่ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมและถูกทำลายเพิ่มมากขึ้นจนเหลือพื้นที่ป่าน้อยมากในปัจจุบัน ก่อให้เกิดผลกระทบทางระบบนิเวศและการดำรงชีวิตของมนุษย์มากมายหลายประการ และมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น ทำให้ทุกฝ่ายมีความตื่นตัวทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรต่างๆ และองค์กรประชาชนในพื้นที่ต่างก็ให้ความสนใจและหาแนวทางแก้ไขปัญหาในรูปแบบต่างๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการป้องกันและปราบปรามพฤติกรรมกรบุกรุกทำลายป่า ส่งเสริมการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่า สนับสนุนการจัดตั้งป่าชุมชน จัดทำโครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์ป่า โดยเฉพาะในระยะหลังหน่วยงานเริ่มให้ความสำคัญกับการดำเนินงานเชิงรุกโดยใช้หลักมวลชนสัมพันธ์มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชน/องค์กรภาคประชาชนจัดตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพและสิ่งแวดล้อม และที่น่าสนใจคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบบางหน่วยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่พิจารณามิติทางสังคมร่วมกับการรักษาผืนป่าและการสร้างป่าที่เป็นแหล่งอาหาร และไม่ใช้สอยให้กับชุมชน โดยการใช้กลไกการส่งเสริมและ

พัฒนาเครือข่ายเกษตรกรในลักษณะเครือข่ายวนเกษตร และเชื่อมโยงการทำงานกับเครือข่ายองค์กรชุมชนอื่นๆ เช่นกรณีของหน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ อำเภอบางสะพาน จังหวัดชุมพร ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าการทำงานในระดับท้องถิ่นมีการขับเคลื่อนผ่านโครงการ “คนอยู่ป่ายัง” และ “ธนาคารต้นไม้” โดยการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น และการทำการเกษตรโดยปลอดสารเคมี เป็นต้น

จากการศึกษาถึงผลการดำเนินมาตรการต่างๆ โดยรัฐเพื่อลดการบุกรุกป่านั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การออกเอกสารสิทธิ การจัดทำแนวเขต

ในเชิงกฎหมาย นโยบายที่รัฐใช้เป็นมาตรการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าโดยภาพรวมนั้น ถึงแม้มาตรการทางกฎหมายใช้ไม่ได้ผลเต็มที่แต่สามารถชะลอการบุกรุกได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของประชาชนในพื้นที่ที่ไม่ต้องการทำผิดกฎหมาย แต่สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านบางส่วนยังกล้าทำผิดกฎหมาย คือ เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนเข้าใจและเห็นใจชาวบ้านที่ลำบากจนจึงจะลุ่ม่อช่วยให้ทำกินได้บ้าง และมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่อยากเสียเปรียบ เช่น หากมีนายทุน/ผู้มีอิทธิพลสามารถบุกรุกได้โดยไม่มีการดำเนินการใดๆจากเจ้าหน้าที่รัฐ ก็อยากจะบุกรุกบ้าง โดยหวังว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะไม่ดำเนินการใดๆเช่นกัน และในบางกรณี พื้นที่ป่าซึ่งอยู่ติดกับพื้นที่ทำกินของประชาชน และประชาชนหวังใช้น้ำจากพื้นที่ป่านี้ แต่ก็ไม่สามารถต้านทานนายทุน/ผู้มีอิทธิพลได้ เพราะขาดความร่วมมืออย่างจริงจังและจริงจังจากเจ้าหน้าที่ เลยอดโอกาสแอบบุกรุกเสียเองเพราะคิดว่าดีกว่าปล่อยให้นายทุน/ผู้มีอิทธิพลจากที่อื่นเข้ามาครอบครอง

4.4 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการดำเนินงานแก้ไขการบุกรุกป่า

ปัญหาสำคัญคือ แผนที่แสดงแนวเขตของแต่ละหน่วยงานใช้ไม่ตรงกันทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในเรื่องแนวเขต รวมถึงแนวเขตที่ใช้ในปัจจุบันไม่สะท้อนความเป็นจริงในแง่ของความเป็นป่าไม้ และบางส่วนทับซ้อนกับที่ดินทำกินเดิมของชาวบ้าน เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐบางรายมีส่วนรู้เห็นกับการกระทำผิดกฎหมายเมื่อพบเห็นการบุกรุกป่าเจ้าหน้าที่กลุ่มหนึ่งเพิกเฉยไม่ดำเนินการใดๆ หน่วยงานรัฐที่ดูแลรักษาป่ามีความซ้ำซ้อนทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสน ปัญหาอีกประการหนึ่งคือหน่วยงานรับผิดชอบหลักส่วนใหญ่ขาดแคลนอุปกรณ์ ยานพาหนะ กำลังคนและงบประมาณ อีกทั้งเจ้าหน้าที่บางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ จึงสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนในพื้นที่ได้น้อย

และในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นพบว่า จากปัญหาการบุกรุกป่า ซึ่งกฎหมายเปิดโอกาสให้นายทุนผู้มีอิทธิพลบุกรุกได้โดยถูกต้องกฎหมาย นำไปสู่การบุกรุกของชาวบ้านและประชาชนจนเกิดปัญหาวิกฤติป่าไม้ ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ

4.5 ข้อเสนอแนะมาตรการ

จากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้นำชุมชน ผู้แทนชุมชนและกลุ่ม เครือข่ายต่างๆ สามารถแยกคิดเห็นด้านมาตรการเป็น 2 ระดับ คือ ระดับนโยบายและ ระดับปฏิบัติ

1) ระดับนโยบาย

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความเห็นว่า ควรมีการแก้ไขกฎหมายที่นิยามคำว่าป่าให้ชัดเจน และควรมีกฎหมายที่จะมารองรับความถูกต้องของชุมชนกับการใช้ประโยชน์จากป่าที่แท้จริง และเปิดโอกาสให้ชุมชน คูแผล บริหารจัดการป่าไม้อย่างอิสระ หรือควรรอกกฎหมาย/แก้ไขเพื่อรองรับสิทธิการใช้ประโยชน์ป่าไม้ และควรให้สิทธิชาวบ้านเป็นเจ้าของป่า นอกจากนี้มีความเห็นเพิ่มเติมว่า กฎหมายต้องมีความชัดเจนและแน่นอน คนที่นำมาใช้ต้องเข้มงวดมากขึ้น

นอกจากด้านกฎหมายแล้ว ด้านนโยบายของรัฐและโครงการหน่วยงานที่รับผิดชอบคูแผลควรมีความชัดเจน ไม่ควรเปลี่ยนแปลงบ่อย ซึ่งที่ผ่านมาสร้างความสับสนกับเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติ นโยบายของรัฐควรมีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ และควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ

สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาเป็นหลักการในการดำเนินงาน และพบว่าทุกภาคส่วนมีความเห็นตรงกัน คือ การยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และการทำงานแบบบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ วิธีการแก้ไขปัญหาและหลักเกณฑ์ที่ใช้ควรเป็นเอกภาพ ไม่ควรแยกส่วนมอบหมายให้แต่ละหน่วยงานดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน

2) ระดับปฏิบัติ

(1) การปรับปรุงการดำเนินงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ยอมรับและใช้วิธีการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่รัฐ ชาวบ้านและองค์กรในชุมชนมากขึ้น
- หน่วยงานภาครัฐต้องมีความชัดเจน ในบทบาทหน้าที่ โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง และด้านกฎหมายเป็นปัจจัยรอง
- หน่วยงานของรัฐยอมรับกฎกติกาที่ชุมชนตั้งขึ้น
- ภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแลในด้านสิทธิในที่ดินและพัฒนาด้านอาชีพและสวัสดิภาพของชาวบ้านให้มีสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกับพื้นที่อื่น เพื่อให้ชาวบ้านเป็นเกราะป้องกันคนจากพื้นที่อื่นบุกรุกป่า ต้องให้ความสำคัญกับคนที่อยู่กับป่าโดยพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ให้เป็นรูปธรรม
- เจ้าหน้าที่ต้องมีมาตรการการทำงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน

- ควรใช้หลักรัฐศาสตร์ควบคู่ไปกับการใช้กฎหมาย
- มีการแก้ไขปัญหาที่ทันทั่วถึง โดยเฉพาะปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า
- ควรทำความเข้าใจ หรือ สื่อสารกับชุมชนเพื่อเข้าใจพื้นฐานของชุมชน
- ปรับโครงสร้าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เน้นให้ความสำคัญกับงาน

พัฒนาชนบท

(2) มาตรการ / วิธีการ

ก. การดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

• ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้และพื้นที่ป่าไม้ ในทุกระดับ โดยสร้างกลไกที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

• ต้องมีเวทีชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาร่วมพูดคุยสร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อรักษาป่า

• ให้ชาวบ้านช่วยเป็นหูเป็นตาแทนเจ้าหน้าที่ซึ่งมีกำลังน้อย

• ส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน โดยชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการและมีเจ้าหน้าที่คอยเป็นที่ปรึกษาให้

• ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มของประชาชนในชุมชน และสร้างเครือข่ายในทุกระดับเป็นกลไกหนึ่งในการดำเนินงาน เช่น เครือข่ายเกษตรกรและประชาชนในชุมชน เครือข่ายระหว่างชุมชน กับหน่วยงานราชการ และเอกชน เป็นต้น เพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ข. การรณรงค์ ให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก

• พัฒนาระบบการเรียนรู้ และความคิดของคนในหมู่บ้านเกี่ยวกับการปกป้องดูแลป่าไม้

• เน้นการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อในชุมชน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต.

• สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าไม้ ให้ชาวบ้านเกิดความรักและหวงแหนป่า สร้างความรู้สึกรักว่าทุกคนเป็นเจ้าของ

• ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์โดยเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นๆ เช่น การจัดสวัสดิการ

• อบรมให้ความรู้ความเข้าใจวิธีการรักษาป่าให้ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์

• เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร/ระเบียบ/กฎหมายให้ชาวบ้านได้รับทราบอยู่

ตลอดเวลา

- มีการจัดสัมมนาคุยกันระหว่างชาวบ้านและภาครัฐ

ค. กำหนดแนวเขตป่าให้ชัดเจน

- กำหนดแนวเขตที่ชัดเจน ระหว่างพื้นที่ป่าและที่ทำกินของชาวบ้าน

ง. สร้างความมั่นคงด้านสิทธิในที่ดิน

- ควรออกเอกสารสิทธิให้ประชาชน อาจเป็นในรูปแบบเอกสารสิทธิ หรือกรรมสิทธิ์รวม
- การปฏิรูปที่ดินเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า แต่รัฐต้องกำหนดวิธีการ ขั้นตอนปฏิบัติให้ชัดเจน และเป็นธรรม
- จัดหาพื้นที่รองรับให้กรณีที่จะกันคนออกจากพื้นที่อนุรักษ์
- ให้เอกสารสิทธิในที่ดินทำกินแก่ชาวบ้านเพื่อสร้างความมั่นใจว่าเป็นเจ้าของที่ดินแน่นอน ซึ่งอาจจะช่วยให้ชาวบ้าน ไม่บุกรุกต่อ เอกสารสิทธิที่จะมอบให้จะเป็นประเภทใดก็ได้ หรือหน่วยงานป่าไม้ควรมอบที่ดินให้ ส.ป.ก.จัดการ หรืออาจเป็นเอกสารสิทธิที่มีเงื่อนไขให้ช่วยดูแลป่าหัวไร่ปลายนา หรือพื้นที่ที่กำหนด เป็นอะไรเช่น ส.ป.ก. เป็นต้น

จ. พัฒนาอาชีพและรายได้

- พัฒนาอาชีพ/กลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างรายได้รายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว
- ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีประสิทธิภาพที่สุด
- สนับสนุนรูปแบบการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ และสภาพครัวเรือน ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิม
- ส่งเสริมการตลาดสำหรับสินค้าที่สามารถขายได้
- พัฒนาอาชีพให้มีรายได้เพียงพอ โดยเน้นอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากป่า หรือธุรกิจเกษตร

ฉ. ฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่า

- ส่งเสริมพัฒนาป่าชุมชน
- ส่งเสริมการฟื้นฟูป่าหัวไร่ปลายนา
- ส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่ม เช่น กระถินเทพา มะฮอกกานี ตะเคียนทอง จำปาทอง ก้าม ขางพารา และปาล์มน้ำ
- ส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน
- สนับสนุนงบประมาณให้ชาวบ้านที่มีกิจกรรมดูแลป่าไม้ เช่น ค่าลาดตระเวน

- สนับสนุนงบประมาณ พาหนะ กำลังคน อุปกรณ์ แก่หน่วยงานรับผิดชอบให้เพียงพอ เพื่อดูแลป่า
- มีการจัดสรรงบประมาณมาดูแลและกระตุ้นสร้างแรงจูงใจของชุมชน รวมถึงเป็นทุนเสริม อาจในรูปกองทุนที่สามารถมาเป็นทุนหมุนเวียนในการดูแลรักษาป่าและพัฒนาอาชีพชุมชนที่ดูแลป่านั้น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นที่จำแนกออกเป็น 3 ส่วนคือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บริบทของชุมชน สภาพพื้นฐานทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชากรในตำบล จ.ป.ร. อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง (2) ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า (3) การใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ดินในเขตป่า และความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า เกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในตำบล จ.ป.ร. (4) วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชน และลักษณะการดำรงชีพในปัจจุบันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ทำกินในเขตป่า (5) ความคิดเห็น และความต้องการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาพื้นที่ป่าไม้ลดลงของชาวบ้าน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ กลุ่มผู้และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพร ด้านทิศใต้ ที่อยู่ในพื้นที่ ตำบลจ.ป.ร. มีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว หมู่ที่ 7 บ้านรังแตน หมู่ที่ 8 บ้านคลองจั่น หมู่ที่ 9 บ้านในกรัง และหมู่ที่ 11 บ้านรังแตนใต้ รวมทั้งสิ้น 876 ครัวเรือน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านแบบง่าย ได้หมู่ที่ 6 บ้านน้ำขาว หมู่ที่ 7 บ้านรังแตน และหมู่ที่ 8 บ้านคลองจั่น ซึ่งมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตป่าทั้งสิ้น 362 ครัวเรือน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนแบบง่ายอีกครั้งหนึ่ง ได้จำนวน ครัวเรือนตัวอย่าง 185 ครัวเรือน เท่ากับร้อยละ 51.10 ของจำนวนประชากร และเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้และผู้ที่เกี่ยวข้อง 16 คน และร่วมสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้อง 8 คน

1.2.2 เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไป เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเชิงลึก โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ ดังนี้ คือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนทั่วไป (2) ข้อมูลชุมชน (3) ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ดินในเขตป่า และความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในตำบล จ.ป.ร. 2) ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพื่อสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า

1.2.3 การทดสอบแบบสัมภาษณ์

การหาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) แบบสัมภาษณ์ที่สร้างจากกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการวิจัย ได้นำมาให้คณะอาจารย์ที่ปริญญาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ก่อนที่จะนำไปทดสอบความถูกต้องกับชาวบ้าน โดยเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ส่วนหนึ่งนำมาจากข้อมูลประเด็นการสนทนากลุ่ม

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ (1) ข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน และข้อมูลทั่วไปของชาวบ้าน โดยเก็บรวบรวมจากเอกสารต่างๆ (2) ข้อมูลปฐมภูมิ จากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์ การพูดคุย สังเกต และการบันทึก เพื่อศึกษาพฤติกรรมและเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับชุมชนและชาวบ้านที่ใช้วิจัย และ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนและผู้รู้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการพูดคุยรายบุคคลและกลุ่ม สังเกตพฤติกรรม ทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ พัฒนาการ วิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล รวมถึงการจัดลำดับขั้นตอนและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis) ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา

1.3 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการที่ดินป่าไม้ กรณีศึกษาตำบลจ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง ปรากฏผลดังนี้

1.3.1 บริบทชุมชน สภาพพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของประชาชนชาวตำบล จ.ป.ร. ที่อาศัยอยู่ในเขตป่า

1) *ลักษณะพื้นฐานบางประการของบริบทชุมชน* พบว่า พื้นที่ที่ทำการศึกษามีประวัติความเป็นมาที่เป็นเรื่องเล่ามายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ท่านก็เคยเสด็จประพาสที่นี่ ตรงกับวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2433 และทรงสลักพระปรมาภิไธยย่อไว้บนหินก้อนใหญ่จนเป็นที่มาของชื่อดำบลในเวลาต่อมา และเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถก็ได้เสด็จพระราชดำเนินถึงที่นี่เช่นกัน และต่อมาเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีก็ได้เสด็จตำบลจ.ป.ร.ด้วยอีกพระองค์ พื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ตั้งอยู่ในเขตป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง สลับซับซ้อน มีความลาดชันสูง และเพราะชุมชนตั้งอยู่ในเขตป่าทำให้ประชาชนบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานได้

2) *ลักษณะสภาพพื้นฐานบางประการทางสังคม และวัฒนธรรม* พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอายุเฉลี่ย 47.19 ปี ประกอบอาชีพอยู่ในภาคการเกษตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 3.70 คน การถือครองที่ดินของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่าเป็นที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ส่วนใหญ่ได้มาจากการซื้อ และเข้ามาอยู่ในชุมชนช่วงปี พ.ศ. 2512-2532 มากที่สุด ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมและมีความสัมพันธ์ทางสังคมกันในระดับปานกลาง มีการรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ทั้งที่เป็นกลุ่มสหกรณ์การเกษตร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านวัฒนธรรมและประเพณีพบว่า ในพื้นที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย เนื่องจากที่นี่มีผู้คนจากทั่วสารทิศอพยพเข้ามาอยู่อาศัย

3) *ลักษณะพื้นฐานบางประการทางเศรษฐกิจ* พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 34.60 มีรายได้/ครัวเรือน/ปี 100,001-250,000 บาท ร้อยละ 55.14 มีหนี้สิน และส่วนใหญ่ร้อยละ 27.03 มีขนาดถือครองที่ดิน 11-20 ไร่ แต่ที่น่าสนใจในขนาดการถือครองที่ดิน คือ ในลำดับที่ 3 ร้อยละ 20.54 ที่มีขนาดการถือครองที่ดินมากกว่า 41 ไร่ นั้น ในจำนวนนี้มีเป็นจำนวนมากที่ถือครองที่ดินเกิน 100 ไร่ และเกือบทั้งหมดยังใช้ประโยชน์จากป่า

1.3.2 สถานการณ์ของทรัพยากรป่าไม้ในตำบลจ.ป.ร. การบุกรุกที่ดินทำกินของประชาชนและการจัดการที่ดินป่าไม้

1) *สภาพทั่วไปของทรัพยากรป่าไม้ในตำบลจ.ป.ร.* พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า จากเดิมที่สภาพป่าเคยมีความอุดมสมบูรณ์มากเมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ป่าถูกบุกรุกเพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ไม้ใหญ่ถูกตัดโค่นเพื่อแปรรูปใช้สร้างบ้านเรือนของประชาชนในพื้นที่

และขายออกนอกพื้นที่เป็นจำนวนมาก ส่วนไม้เบญจพรรณและไม้เนื้ออ่อนทั้งหลายก็จะถูกตัดไปขายเป็นไม้ฟืนให้คนนอกชุมชน ทำให้เหลือพื้นที่ป่าที่ยังอุดมสมบูรณ์น้อยมาก

2) การบุกรุกที่ดินทำกินในเขตป่าของประชาชน พบว่า จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเข้มข้นและจริงจังในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรบุกรุกป่า และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการบุกรุกป่าเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ความยากจน ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ พืชเศรษฐกิจหลายชนิดมีแนวโน้มราคาสูงขึ้น แนวเขตป่าไม่ชัดเจน ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและขาดจิตสำนึก เจ้าหน้าที่รัฐมีกำลังน้อย และบางส่วนก็ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัดและอาจหาประโยชน์ใส่ตัว อย่างไรก็ตามจากการศึกษานี้พบว่าปัญหาการบุกรุกพื้นที่ใหม่เพื่อครอบครองที่ดินและเปลี่ยนสภาพเป็นที่ทำกิน ไม่รุนแรงมากเมื่อเทียบกับในอดีต แต่ปัญหาที่รุนแรงในปัจจุบันกลับเป็นปัญหา “การทับซ้อนของที่ดินป่าไม้และที่ดินทำกิน” อันเป็นผลจากการบุกรุกในอดีต

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาความไม่ชัดเจนของแนวเขตเส้นกั้นพรมแดนชายแดนไทย-พม่าในบริเวณนี้ได้ส่งผลให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าทิวความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเนื่องจากประชาชนบางส่วนแต่เป็นจำนวนมากเชื่อว่าผืนแผ่นดินบริเวณนี้เป็นของคนไทย และการบุกรุกผืนป่าบริเวณนี้ทำได้ง่ายดายมาก ด้วยเครื่องมือเครื่องจักรทันสมัยขนาดใหญ่ทั้งหลายสามารถขนเข้าไปได้ในพื้นที่ที่สะดวกสบาย เพราะฝั่งพม่าไม่มีประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ ส่วนฝ่ายไทยเจ้าหน้าที่เชื่อว่าผืนป่าบริเวณนี้เป็นของพม่า จึงได้แค่ตัดเตือน แต่ไม่ได้ดูแลหรือห้ามปรามการบุกรุกดังกล่าวอย่างจริงจังมากนัก จนเหตุการณ์ดำเนินมาถึงการจับกุมคนไทยในพื้นที่ดังกล่าวของทหารพม่า คนภายนอกทั่วไปจึงได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราวดังกล่าวนี้ด้วย

1.3.3 ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเกี่ยวกับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ และการแก้ปัญหาที่ดินป่าไม้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ด้วยสภาพสังคมที่เป็นสังคมชนบทอาศัยอยู่ในเขตป่า ประกอบอาชีพอยู่ในภาคการเกษตรเป็นหลัก วิธีการดำเนินชีวิตจึงต้องไปเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับทรัพยากร ดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งถูกกำหนดให้อยู่ในความควบคุมและดูแลของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ด้วยแนวเขตป่าที่ไม่ชัดเจนและไม่สะท้อนความเป็นจริงในแง่ของความเป็นป่าไม้ และเนื่องจากพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงรัฐกลับปล่อยปละละเลยจนมีการบุกรุกเพิ่ม ในขณะที่พื้นที่ส่วนที่ประชาชนทำกินมานานแล้วกลับมีความพยายามเข้มงวดกวดขันเป็นพิเศษ ที่จะเรียกคืนพื้นที่ป่าโดยไม่มีกระบวนการ หรือขั้นตอนในการพิสูจน์ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ว่าคนอยู่มาก่อนประกาศเป็นเขตป่า หรือว่าป่าถูกบุกรุกโดยประชาชน ทำให้ประชาชนบางส่วนมีความคิดเห็นว่า การที่รัฐพยายามทวงคืนพื้นที่ป่าจากประชาชน โดยให้ความ

สนใจกับพื้นที่ป่าที่กำลังถูกรุกน้อยกว่าพื้นที่ป่าที่ถูกเปลี่ยนสภาพเป็นที่ทำกินมานานมากแล้วนั้น ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้เกี่ยวข้องกับภารกิจบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สามารถทำให้เกิดความเท่าเทียมเป็นบรรทัดฐานเดียวกันได้ การฉกฉวยโอกาสของผู้มีอิทธิพลจากช่องโหว่ของกฎหมาย และความหย่อนยานในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่บางส่วนยังมีอยู่ ทำให้การบุกป่ายังมีอยู่ และในการแก้ไขปัญหาที่ผ่านๆมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การทำงานเชิงขาดเอกภาพ และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง เนื่องจากประชาชนบางส่วนยังขาดความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

1.3.4 การวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-อุปสรรค

จากการวิเคราะห์ จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-อุปสรรค ของชุมชน พบว่า ชุมชนมีประวัติความเป็นมายาวนาน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง เพราะมีผู้คนจากทุกสารทิศอพยพเข้ามาอยู่ในชุมชน ทำให้เกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมและประเพณี และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาของกันและกัน จนเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ขึ้น และชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ในภาคการเกษตร โดยมีแรงงานรับจ้างต่างด้าวเข้ามาทำงานรับจ้างอย่างเพียงพอต่อความต้องการ

แต่เนื่องจากพื้นที่ทำกินอยู่ในเขตป่า ไม่มีเอกสารสิทธิ์ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ไม่สามารถใช้เครื่องจักรทุ่นแรงได้ และยังคงเฝ้าระวังเจ้าหน้าที่ที่มาตรวจตราซึ่งอาจเข้าจับกุมขณะทำงานได้ บางช่วงอาจเกิดภัยธรรมชาติ เช่น ฝนตกติดต่อกันเป็นเวลาหลายวันทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายได้ การขนส่งผลผลิตเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงตาม

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของประชาชนทั่วไป พบว่าตัวแทนประชาชนตำบลจ.ป.ร. ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าหรือมีที่ดินทำกินในเขตป่าร้อยละ 71.89 เป็นเพศชาย และมีอายุโดยเฉลี่ย 47.19 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยเฉลี่ย 3.70 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่มีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาสูงขึ้นเรื่อยๆ ส่วนใหญ่มีขนาดถือครองที่ดิน 11-20 ไร่ รองลงมา มีขนาดถือครองที่ดิน 21-30 ไร่ และที่น่าสนใจคือ ในลำดับที่สาม ที่มีขนาดถือครองที่ดินมากกว่า 41 ไร่ มีมากถึงร้อยละ 20.54 โดยในจำนวนนี้หลายรายถือครองที่ดินหลายร้อยไร่ มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม

ซึ่งเป็นอาชีพที่มีความใกล้ชิดกับป่า เพราะจำเป็นต้องพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรดินและน้ำ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ และมีรายได้/ครัวเรือน/ปี ระหว่าง 100,001-250,000 บาท และพบว่า ร้อยละ 55.14 มีหนี้สิน ซึ่งสอดคล้องกับ นพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 93) ที่กล่าวว่า ประชาชนที่มีขนาดพื้นที่ถือครองมาก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร และ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 96.76 ระบุว่าย้ายมาจากที่อื่น โดยอพยพมาจากทั่วสารทิศ ทั่วทุกภาค เกือบทุกจังหวัด ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2512-2532 ส่วนที่มาของการถือครองที่ดิน พบว่าร้อยละ 55.13 ได้มาจากการซื้อ

2.2 ด้านการใช้ประโยชน์จากป่า พบว่า ร้อยละ 94.05 ที่ใช้น้ำที่ป่ากักเก็บไว้เพื่อการบริโภคและอุปโภค และร้อยละ 85.04 ใช้น้ำเพื่อสร้างบ้านและใช้สอยอื่นๆ สอดคล้องกับ ไพโรจน์ โลกนิยม และคณะ (2551: 61) ที่ระบุว่าผู้ตอบแบบสอบถามยังใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 73.8 และสอดคล้องกับ สมภาร จันทะวงศ์ (2551: 74) ที่ระบุว่า ลักษณะการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณธรรมชาติที่ได้จากป่าไม้ของชุมชน มีลักษณะเป็นประโยชน์ทางตรง มุ่งสนองความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อยู่ในรูปของพืชอาหาร พืชสมุนไพร ไม้ท่อนหรือไม้ก่อสร้างเช่น ใช้หาอาหารป่า ใช้เป็นแหล่งสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว โดยการหาของป่า เก็บเห็ด เก็บฟืน การใช้พืชพรรณบางชนิดเป็นยาสมุนไพร พืชพรรณต่างๆ นอกจากนี้ป่ายังได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ราษฎรในชุมชนอย่างมาก จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้เฒ่าผู้แก่ที่สืบทอดกันมาช้านานทำให้ราษฎรในชุมชนยังคงสืบทอดและรู้จักเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากพืชพันธุ์ธรรมชาติในป่าได้เป็นอย่างดี และจากการศึกษานี้ยังพบว่า การใช้ประโยชน์จากป่าสูงเป็นลักษณะการพึ่งพิงพึ่งป่าเพื่อใช้น้ำ และไม้เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ นพวรรณ เสวตานนท์ (2546: 93) ที่กล่าวไว้ว่าประชาชนที่มีอาชีพทางการเกษตร ยังจำเป็นต้องพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอยู่ และสอดคล้องกับ ปัญญา ตาละลักษมณ์ (2548: 79) ที่พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนพื้นที่ที่ถือครอง ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่า และสอดคล้องกับ ัญญา รัศมิเลิศกุล (2548: 73) ที่พบว่าปัจจัยที่มีผลทำให้ความคิดเห็นของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แตกต่างกัน ได้แก่ อาชีพหลัก ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และการรับรู้ข่าวสารการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสอดคล้องกับ เพิ่มบุญ จูฑะเดมิย์ (2547: 127) พบว่าปัจจัยที่มีผล

ต่อความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการป่าแบบอนุรักษ์ ได้แก่ อาชีพหลัก ขนาดพื้นที่ทำกิน ความต้องการที่ดินและการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้โดยเฉพาะไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือนและเครื่องใช้

และนอกจากนี้ผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า สาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีที่ทำกินน้อยต้องการขยาย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 98.92 เห็นว่าสภาพป่าเสื่อมโทรมลงมากเมื่อเทียบกับ 10 ปีที่แล้ว เมื่อถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการอพยพประชาชนออกจากป่าพบว่า ร้อยละ 99.46 ไม่เห็นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับไพโรจน์ โลกนิยม และคณะ (2551: 61) ที่ระบุว่า มีการประเมินความอุดมสมบูรณ์ของป่าในท้องถิ่นแล้ว ให้ความเห็นว่าสภาพป่าไม้ในปัจจุบันเสื่อมโทรมลงมาก

2.3 ด้านวิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ในระยะแรกเข้ามาเพื่อเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง และบางส่วนไม่ต้องซื้อหา แค้จับจองแสดงความเป็นเจ้าของเท่านั้น หรือแม้บางส่วนต้องซื้อ ก็ซื้อขายกันในราคาไม่แพงจนเกินไป ทำให้คนจนๆสามารถขยับขยายที่ดินทำกินของตนเองได้ จึงได้เข้าครอบครองที่ดินในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้เพื่อทำกิน เนื่องจากที่ดินเดิมมีน้อย และที่ดินเริ่มขาดความอุดมสมบูรณ์ไม่พอแบ่งให้ลูกหลาน ประกอบกับพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจหลายอย่าง ทั้งกาแฟ ปาล์มน้ำมัน และยางพารา การบุกเบิกป่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก

2.4 ประเด็น ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการบุกเบิกป่า พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดจากแนวเขตป่าในพื้นที่ไม่ชัดเจน แนวเขตป่าขยับเข้า ออกได้ตามความต้องการของผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม เจ้าหน้าที่รัฐมีกำลังและงบประมาณน้อย และบางส่วนไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดและเป็นธรรมกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า และไม่ได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างจริงจังตามเจตนาของรัฐธรรมนุญ

3. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา การจัดการที่ดินป่าไม้ : กรณีศึกษาตำบล จ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัด ระนอง สามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 **เนื่องจากการศึกษา** พบว่า ปัญหาของชุมชน ได้แก่ (1) ปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ (2) ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง และมีหนี้สิน (3) ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนระหว่างพื้นที่ทำกินกับเขตป่าไม้ (4) ปัญหาเจ้าหน้าที่รัฐมีกำลังน้อย และบางส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบุกรุกทำลายป่าด้วย ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการแก้ปัญหาในพื้นที่ ดังนี้

จากปัญหาดังกล่าวที่ส่วนหนึ่งเกิดจากระบบเศรษฐกิจที่บีบคั้นให้ประชาชนบางส่วนต้องบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อความอยู่รอด และดำเนินชีวิตโดยการผลิตสินค้าเกษตรเชิงพาณิชย์เป็นการผลิตพืชเชิงเดี่ยวที่เป็นการทำลายปัจจัยภายใน แล้วหันไปพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากขึ้น เป็นผลให้ป่าไม้และแหล่งน้ำเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ผลที่ตามมา คือ ที่ดินทำกินเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติตามมามากมาย ทั้งแล้ง ไฟป่า น้ำท่วม และโรคระบาด ผลกระทบต่อเนื่องที่ตามมาคือ ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งจากราคาผลผลิตตกต่ำ ผลผลิตเสียหายจากภัยธรรมชาติต่างๆ เพราะฉะนั้น หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการดังนี้

1) ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทูทางสังคม และหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเหล่านี้ คือสิ่งที่มัคร้อยผู้คนให้เป็นพี่เป็นน้อง เป็นครอบครัว เป็นชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถแสดงออกเป็นรูปธรรมในจารีตประเพณี วิถีชุมชน กฎระเบียบต่างๆที่เกิดขึ้น สังคม ถ่ายทอดและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญเพื่อการอยู่แบบพอเพียงที่หมายถึงการ “อุ้มชูตัวเอง” นั้น ไม่ได้หมายถึงการพึ่งตนเองแบบโดดเดี่ยว แต่หมายถึงการพึ่งพาอาศัยกันและกัน เอื้ออาทรต่อกัน ไม่เอาเปรียบกัน เพราะสิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

2) ส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้าร่วมแก้ไขปัญหา ตามหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงการร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการทุกขั้นตอนจริงๆ ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งมีแนวทาง หรือวาระที่สำเร็จมาแล้ว แล้วมาให้อีกฝ่ายหนึ่งมาร่วมและสนับสนุน เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหา ส่วนการทับซ้อนของพื้นที่ ท้องถิ่นอาจจะประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาข้อสรุปร่วมกับประชาชน ทำแนวเขตป่าให้ชัดเจนขึ้น ส่วนการขออนุญาตที่บ้านต้องมีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดและรัดกุมขึ้น เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเพิ่มเติมในภายหลัง

3) รัฐต้องส่งเสริม และยินยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าอย่างจริงจังมากขึ้น ต้องเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ความรู้ และทำความเข้าใจอย่างใกล้ชิดกับชุมชน โดยเน้น

ที่ชุมชนเป็นหลักเพราะชุมชนอยู่กับป่า ดังนั้นถ้าชุมชนรู้และเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริงแล้ว ปัญหาต่างๆก็จะน้อยลง ส่วนกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีน้อย และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ อาจจะต้องแก้ปัญหาในรูปแบบอาสาสมัครรักษาป่า โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อช่วยงานเจ้าหน้าที่ เป็นการประหยัดงบประมาณ และได้กำลังเจ้าหน้าที่มากเท่าที่ต้องการ

3.1.2 ข้อเสนอแนะระดับนโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าไม้ และข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีรายละเอียด ดังนี้

1) ระดับนโยบาย

มีประเด็นนโยบายที่สำคัญ 3 ประการคือ

(1) มาตรการทางกฎหมาย

ที่ผ่านมาทางราชการมีกฎหมายที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามผู้บุกรุกพื้นที่ป่าไม้หลายฉบับ แต่ความเห็นภาคประชาชนที่สำคัญคือ มาตรการเพิ่มเติมทางด้านกฎหมายจากที่มีอยู่แล้วได้แก่ ปรับปรุงกฎหมายป่าไม้วาดด้วยคำนิยาม “ป่า” ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทำให้ลดข้อขัดแย้งในการบริหารจัดการป่าไม้ระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้มากขึ้น

(2) นโยบายของรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า

จากการสำรวจข้อคิดเห็นของประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นต่อแนวนโยบายของรัฐ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตรงกันในเรื่ององค์กรและกลไกการจัดการป่าไม้ของภาครัฐ ดังนี้

ก. องค์กรในการกำกับดูแลทรัพยากรป่าไม้จะมีกี่องค์กรก็ตามแต่ นโยบายต้องเป็นเอกภาพ มิใช่ต่างคนต่างทำ ต้องมีกลไกทำงานร่วมกันในเรื่องเดียวกัน

ข. การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชน กรณีหนึ่งคือ การทับซ้อนของที่ดินทำกินในเขตป่าฯ ประชาชนมีความคิดเห็น ว่า ต้องการแก้ไขปัญหา ร่วมกับหน่วยงานของรัฐ โดยนำหลักฐานแผนที่หรือหลักฐานแนวเขตที่ชัดเจนมาพิสูจน์ร่วมกัน

ค. ประเด็นนโยบายอีกประเด็นหนึ่ง คือ การป้องกันรักษาป่าไม้ที่เหลืออยู่ตามความเป็นจริงเอาไว้ให้ได้ ดังนั้นหากมีการปรับปรุงแนวเขตโดยเห็นชอบร่วมกัน รัฐสามารถกำหนดนโยบายและแนวทางการรักษาป่าไม้ที่เหลือ ตามความเป็นจริงอย่างเคร่งครัด โดยการสนับสนุนของภาคประชาชนได้ โดยอาศัยหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า

(3) นโยบายด้านบริหารจัดการและการปรับปรุงองค์กรดำเนินการ

ความคิดเห็นของประชาชนอีกประเด็นหนึ่งในเชิงนโยบายคือ องค์กรที่มีหน้าที่ดูแลรักษาป่ามีกำลังคน และเครื่องมือในการดูแลรักษาป่าไม่เพียงพอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนยินดีสนับสนุน และพร้อมมีส่วนร่วมในการรักษาป่าไม้ของชาติ หากส่วนราชการจะเข้าดำเนินงานอย่างรวดเร็ว ในการป้องกันและปราบปราม ผู้ลักลอบบุกรุกหรือตัดไม้ทำลายป่า ฉะนั้นในทางนโยบาย ถ้ารัฐสามารถสร้างอาสาสมัครที่เป็นคนในพื้นที่ขึ้นมาได้ ซึ่งก็จะเท่ากับว่า รัฐได้ผู้ดูแลป่าไม้โดยไม่ต้องจ่ายเงินเดือน ไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ และมีกำลังมากมายเท่าที่ต้องการ

การปรับปรุงองค์กรนั้น สมควรทำร่วมกับการปรับปรุงกฎหมายให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้นโยบายขององค์กรเป็นเอกภาพ ร่วมกับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าด้วย

2) ระดับปฏิบัติ

ข้อเสนอระดับนโยบายจะเป็นผลในระดับปฏิบัติได้ต่อเมื่อมีการกำหนดยุทธศาสตร์และกลไก ในการวางแผนงานโครงการร่วมกันที่ดี ในระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาป่าร่วมกันอย่างมีเอกภาพ ตามนโยบายที่กำหนดร่วมกันไว้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นของประชาชนแล้วหน่วยงานในพื้นที่สมควรแบ่งวิธีปฏิบัติสำหรับเรื่องเร่งด่วน เป็นระยะสั้น และระดับปฏิบัติที่อาจต้องแก้ไขกฎหมายหรือกำหนดแผนงานในระยะยาวไว้เป็นระดับปฏิบัติระยะยาว เพื่อสะดวกในการทำความเข้าใจ

(1) ระยะสั้น

ก. การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จำเป็นต้องปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานหรือองค์กรรักษาป่าให้สามารถปฏิบัติได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ด้วงความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามประมวลได้ ดังนี้

ก) หน่วยงานของรัฐต้องเข้าถึงพื้นที่อย่างรวดเร็ว เมื่อได้รับแจ้งหรือรับทราบว่ามี การบุกรุกป่าหรือตัดไม้ทำลายป่า เพื่อป้องกันหรือปราบปรามมิให้การบุกรุกทำลายป่าขยายวงกว้าง

ข) ประชาชนมีความเห็นว่า หน่วยงานของรัฐมีปัญหาเรื่องอัตรากำลัง และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการดูแลรักษาป่า แต่ถ้ารัฐบาลเห็นความสำคัญของการรักษาป่าไม้ของชาติ รัฐบาลต้องเพิ่มอัตรากำลัง เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับการดูแลรักษาป้องกันหรือปราบปรามในพื้นที่ป่าให้รวดเร็ว

ค) เรื่องเร่งด่วนในข้อคิดเห็นของประชาชน ในการเพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อีกประการหนึ่งคือ การสื่อสารหรือสัมพันธ์ภาพกับชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีจิตวิทยา ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน มีความเข้าใจร่วมกันและ

สนับสนุนซึ่งกันและกันในการดูแลรักษาป่า ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐจะได้รับข่าวสารที่รวดเร็วสามารถปกป้องป่าไม้ไว้ได้เมื่อมีการบุกรุกเข้าไปในพื้นที่

(2) ระยะยาว

ก. การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การฟื้นฟูสามารถทำได้ทั้งในเขตพื้นที่ป่า ป่าเสื่อมโทรม และนอกเขตป่า เช่น การส่งเสริมพัฒนาป่าชุมชน ส่งเสริมการฟื้นฟูป่าหัวไร่ปลายน่า ส่งเสริมการปลูกป่าทดแทนส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่ม โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณให้ชาวบ้านที่มีกิจกรรมดูแลป่าไม้ หรือการจัดสรรงบประมาณมาดูแลและกระตุ้นสร้างแรงจูงใจของชุมชนรวมถึงเป็นทุนเสริม อาจในรูปกองทุนที่สามารถมาเป็นทุนหมุนเวียนในการดูแลรักษาป่าและพัฒนาอาชีพชุมชนที่ดูแลป่าไม้ นอกจากนี้ หากมีการส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำวนเกษตรแล้วจะทำให้ราษฎรสามารถสร้างประโยชน์ได้ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม

ข. การปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องกระตุ้น หรือจัดทำแผนแม่บทให้กับรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการหรือทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ รวมทั้งการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีหลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรมหรือการให้ความรู้อย่างจริงจัง ในการให้ความสำคัญกับพื้นที่ป่าไม้และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หากสูญเสียป่าไม้ของชาติ ภัยพิบัติทางธรรมชาติจะเกิดขึ้นอย่างมากมายและหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพนิเวศวิทยาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นผลร้าย ต่อสังคมและชุมชนโดยรอบพื้นที่ป่าไม้ การปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนของชาติในระยะยาวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรเตรียมการและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง หวังผลให้ชนรุ่นหลังได้มีจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากกว่าในปัจจุบัน

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อนำผลการศึกษามาปรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายมากขึ้น
2. ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้ทราบแนวทางการดำเนินการให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาช่วยทำการศึกษาแนวคิด วิธีปฏิบัติและการจัดการในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ประสบความสำเร็จ เช่น การศึกษาแนวคิดและวิธีการในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ เป็นต้น เพื่อนำไปปรับใช้กับที่อื่นที่มีสภาพพื้นที่และบริบทชุมชนคล้ายๆกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กึ่งกร นรินทรกุล ณ อยุธยา (2543) “เครือข่ายชาวบ้าน การจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน” เอกสารประกอบการสัมมนา (ชุดที่ 2/4) โครงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน วันที่ 26-27 ตุลาคม 2543 ณ โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ จังหวัดเชียงใหม่ โรงพิมพ์ หจก.บีเอสการพิมพ์ เกษม จันทร์แก้ว (2536) *สิ่งแวดล้อมศึกษา* กรุงเทพมหานคร อักษรสยามการพิมพ์
- คณะศิษย์พ่อตาหลวงแก้ว อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง เรียบเรียงประวัติความเป็นมา เป็นเอกสาร เก็บไว้ที่วัดสุวรรณคีรี
- จิระชัย อากะจักร (2548) “คนกับป่า: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านฉนวน จังหวัดชัยภูมิ” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2536) *วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า* กรุงเทพมหานคร พิมพ์ ตูลาโยทะกา
- ชล บุนนาค (2554) *แนวคิดว่าด้วยการจัดการทรัพยากรร่วม: ประสบการณ์จากต่างประเทศและแนวคิดในประเทศ* นนทบุรี สำนักงานปฏิรูป (สปร)
- ณัญญา รัศมีเลิศกุล (2548) “ความคิดเห็นของราษฎรต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ณัฐวุฒิ พิมพ์ลัดดา (2551) “ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งของทรัพยากรป่าไม้โดยการจัดการร่วม กรณีศึกษาบ้านห้วยขนุน ตำบลคอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เดชชัย ศรีฟ้า (2554) เอกสารโครงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ม.ป.ท.
- ทรงศักดิ์ พิริยะกฤติ (2543) *องค์การและการจัดการ* กรุงเทพมหานคร สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
- ธนู แนนเนียน (2550) “การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านย่าหมี ตำบลเกาะยาวใหญ่ อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นิวัติ เรืองพานิช (2536) “การจัดการป่าไม้ของประเทศไทย” *วารสารสัททอง 18-2* (เมษายน-มิถุนายน) : 17-27

- ปรมาภรณ์ บุญเชื้อ (2548) “ความคิดเห็นของราษฎรในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้บริเวณหนอง
หาร จังหวัดสกลนคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร
ทรัพยากรป่าไม้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ประพันธ์ เสวตนันท์. (2538) *เศรษฐศาสตร์สหกรณ์กับการพัฒนาชนบท* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปัญญา ตาละลักษมณ์ (2548) “ความคิดเห็นของราษฎรท้องถิ่นต่อโครงการจัดการทรัพยากรที่ดิน
และป่าไม้ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่ายางหัก-เขาปู่ม จังหวัดเพชรบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2522) *ธรรมะกับการเมือง* กรุงเทพมหานคร *ธรรมทานมูลนิธิ*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2543) *คนไทยกับป่า* กรุงเทพมหานคร ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรม
วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525) กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์
- ไพโรจน์ โลกนิยม และคณะ (2551) “มาตรการแก้ไขปัญหาคาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวน
แห่งชาติและเขตพื้นที่ป่าไม้” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ กรุงเทพมหานคร สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย
- เพิ่มบุญ จูฑะเดมิย์ (2547) “ความคิดเห็นของราษฎรที่มีต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้
สำหรับหมู่บ้านแม่วัลลวองลาน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร” วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ภักดี จันทวงศ์ ธนบัตร ประวัติเมือง <http://www.ranongcities.com> ค้นคืน 14/5/2555
- วลาวัณย์ มนต์ไทรเวศย์ (2528) “ความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับสิทธิทำกิน ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า
ไม้ ศึกษาเฉพาะกรณี : เขตป่าวังเพลิง- ม่วงค่อม-ลำนารายณ์ จังหวัดลพบุรี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วีรัชย์ นาควิบูลย์วงศ์ (2550) “การจัดการพื้นที่กันชนในประเทศไทย” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- สนิท สมสร้าง (2544) “การก่อคดีที่อ้างอิงถึงความล้มเหลวของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่
ชายแดน” การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- สินีนุช ทรุทเมือง (2550) “แนวคิดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร”ใน เอกสารการสอนชุด
วิชา การจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 5 หน้า 16-27 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- สมชัย เพียรสถาพร (2545) เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การระดมสมองในฐานะ
รักษาการแทนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่
บทบาทและภารกิจ ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด กรุงเทพมหานคร
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
- สมภาร จันทะวงศ์ (2551) “บทบาทของชุมชนในการจัดการป่าไม้ : กรณีศึกษาป่าโสภณชัย ตำบล
เหล่าเสือโก้ก อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี” ปริญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี
- สุวรรณ เอี่ยมสุขประเสริฐ (2545) “ความคิดเห็นของราษฎร เกี่ยวกับการจัดการป่าไม้แบบชุมชนมี
ส่วนร่วม ในพื้นที่ป่าโรงเรียนป่าไม้จังหวัดแพร่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2534) คนกับป่า ในรวมบทความว่าด้วยการอนุรักษ์ป่าของชาวบ้าน
กรุงเทพมหานคร ปิยะชนวิษฐ์การพิมพ์
- เสรี พงศ์พิศ (2555) แผนที่ชีวิต เข้มทิศชุมชน เพื่อแก้หนี้แก้จนอย่างยั่งยืน กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์พลังปัญญา
- หนูเกณฑ์ จันทาสี และคณะ (บรรณาธิการ) (2543) รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
เรื่อง “ศักยภาพชุมชนอีสานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ” กรุงเทพมหานคร
ชมรมศิษย์เก่าบูรณะชนบทและเพื่อน 2543
- อภิชัย พันธเสน (2545) ทำอย่างไรจึงจะได้ป่าและพื้นที่สีเขียวคืนมา กรุงเทพมหานคร คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- อุษา เขียวรอด (2537) “การศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ศึกษาเฉพาะ
กรณีประชาชนพื้นที่โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ (สปท.) จังหวัดเชียงราย” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อำนวยการ คอวนิช (2539ก) “การจัดการป่าไม้” วารสารสักทอง 21,2 (เมษายน-มิถุนายน) : 14-19
เอกสารแนะนำประวัติความเป็นมานิคมสร้างตนเองปากจั่น

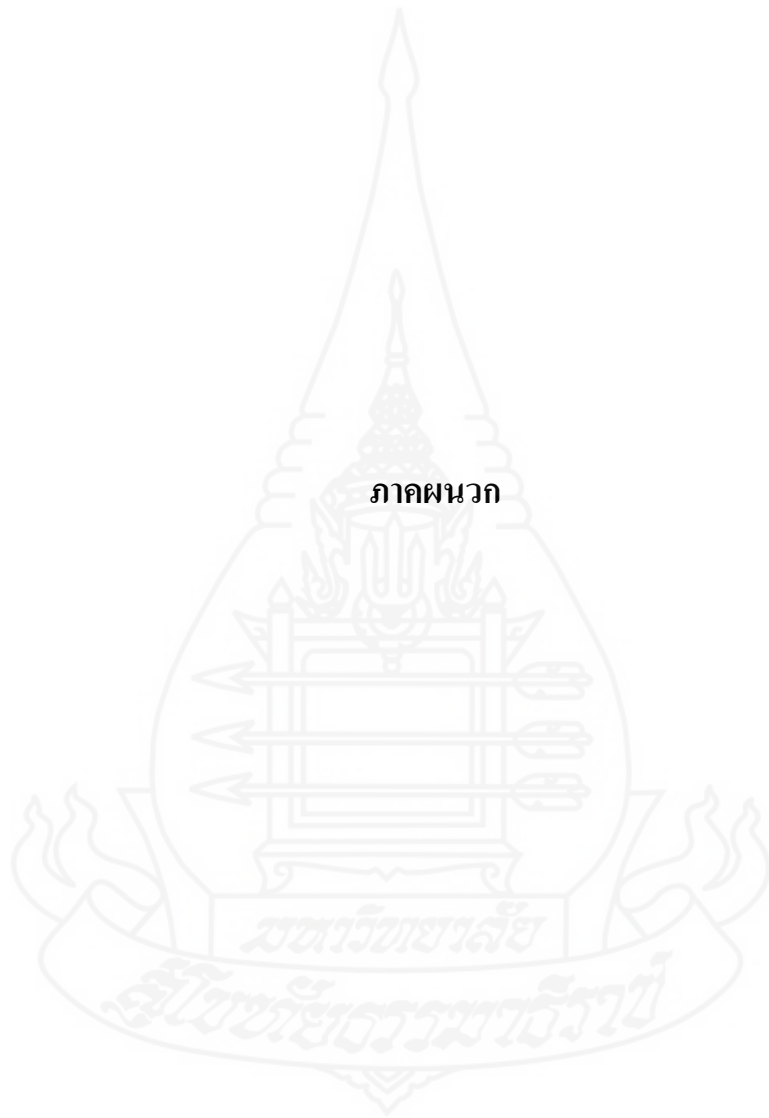
Andrew J. Dubrin. (1994) *Essentials of Management*. Third Edition. South-between
Publishing. Ohio, 1994

Bryant. (1992) *Political Ecologie : an Emerging Research Agenda in Third World Studies Political
Geography*.n.p.

Courtland L. Bovee and other.(1996) *International Edition Management*. McGraw – Hill

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การจัดการที่ดินป่าไม้ :กรณีศึกษา ตำบล จ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง

- คำชี้แจง 1. แบบสัมภาษณ์เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยประกอบการศึกษาระดับปริญญาโท สาขา
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ให้ทำเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อความ และเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับตัว
ท่านมากที่สุด

1 ข้อมูลส่วนบุคคลประชาชนทั่วไป

- 1.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ .....
- 1.2 เพศ ชาย หญิง
- 1.3 อายุ.....ปี
- 1.4 การศึกษา ไม่ได้เรียน ประถมศึกษา
 มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย
 สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย
- 1.5 ศาสนา พุทธ คริสต์ อื่นๆ.....
- 1.6 สถานภาพ โสด สมรส หย่าร้าง หม้าย
- 1.7 สถานที่เกิด (จังหวัด).....
อพยพมาจาก(จังหวัด).....เพราะ.....
อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้มาเป็นเวลา.....ปี(มาอยู่ปี พ.ศ.....)
- 1.8 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน
- 1.9 อาชีพหลัก.....
- 1.10 รายได้.....ต่อปี
- 1.11 หนี้สิน ไม่มี มี จำนวน.....บาท
- 1.12 ถือครองที่ดิน.....ไร่
- 1.13 ที่ดินได้มาโดย.....
- 1.14 ได้ใช้ประโยชน์อะไรจากป่าบ้าง.....
- 1.15 สภาพป่าปัจจุบันต่างจาก 10 ปีที่แล้วอย่างไร เสื่อมโทรม ไม่เปลี่ยนแปลง ดีขึ้น
- 1.16 ถ้ามีมาตรการให้อพยพคนออกจากป่า เห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย

ข้อมูลชุมชน (ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน)

1 ประวัติชุมชน

- การรวมตัวของชุมชนมีความเป็นมาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไร
.....
- แต่ละกลุ่มในชุมชนอพยพมาจากที่ไหน เพราะเหตุใด และรู้จักที่นี่ได้อย่างไร
.....
- และเมื่อคนหลายกลุ่มที่มาจากหลากหลายที่มา มาอยู่รวมกัน ได้ก่อให้เกิดปัญหา
อะไรขึ้นบ้าง มีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร และคนกลุ่มไหนมีบทบาทมากที่สุด
.....
- มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นวัตถุหรือสถานที่อะไรบ้าง มีอายุเท่าไร
.....
- มีการบันทึกความเป็นมาของชุมชนไว้หรือไม่ อย่างไร
.....
- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในปัจจุบันแตกต่างจากอดีตหรือไม่ อย่างไร
.....

2 ด้านสังคม

- ความสัมพันธ์/เครือข่ายของคนในชุมชนเป็นอย่างไร
.....
- ใครเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหา เพราะเหตุใดจึงมีผู้คนนับหน้าถือตา มีตำแหน่ง
สำคัญในชุมชนหรือไม่อย่างไร
.....
- ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชน และระหว่างคนในชุมชนกับ
หน่วยงานของรัฐเป็นอย่างไร
.....

3 ด้านเศรษฐกิจ

- มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพหรือไม่อย่างไร
.....
- การถือครองที่ดินของคนในชุมชนเป็นอย่างไร
.....

- ภาวะหนี้สินของคนในชุมชนเป็นอย่างไร

- พฤติกรรมการใช้จ่ายที่ไม่เกิดประโยชน์ของคนในชุมชนมีอะไรบ้าง

- ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนเป็นอย่างไร

4 ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่างๆ

- การที่คนจากหลายท้องถิ่นมาอยู่ร่วมกัน ทั้งคนท้องถิ่นดั้งเดิม คนงานนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ประจวบคีรีขันธ์ และที่มาจากภาคอีสานอีกกลุ่มใหญ่ และที่มาจากที่อื่นๆอีก ประปราย ทำให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ประเพณีบ้างหรือไม่ หรือเกิดการหลอมรวมวัฒนธรรม ประเพณีอย่างไร

- มีประเพณีและความเชื่ออะไรบ้างในหมู่บ้าน

5 ด้านทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

- มีการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างไรบ้าง

- ไม้ที่สำคัญๆอะไรบ้าง

- มีสัตว์ป่าที่สำคัญๆอะไรบ้าง

- มีสัตว์อะไรบ้างที่เคยมีในอดีต แต่ไม่สามารถพบเห็นได้ในปัจจุบัน

- มีการดูแลรักษาหรืออนุรักษ์ป่าหรือไม่อย่างไร

- มีอาหารอะไรบ้างที่ได้จากป่า

6 ความคิดเห็นของชุมชนต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้

- มีความคิดเห็นอย่างไรต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทั้งทางบวกและทางลบ

- ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชุมชนควรเป็นลักษณะใด

- รัฐควรแก้ปัญหานี้อย่างไร

7 กลุ่มกิจกรรม

- ในเขตตำบล จ.ป.ร.มีกลุ่มกิจกรรมอะไรบ้าง การดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร และได้รับการสนับสนุนอะไรจากหน่วยงานไหนบ้าง มีความเข้มแข็งพอหรือไม่ และมีอะไรที่ทำให้กิจกรรมของกลุ่มยังคงดำเนินต่อไป

ข้อเท็จจริงสาเหตุการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ การจัดการ และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้

1. ตามข้อเท็จจริงแล้วมีอะไรบ้างที่เป็นสาเหตุของการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ในเขตตำบล จ.ป.ร.

- วนดภัย / อัคคีภัย

- การบุกรุกของประชาชน

- นโยบายที่ผิดพลาด และอื่นๆ

2. ยุคแรกๆการดำเนินชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าต้องประสบปัญหาอะไรบ้าง และผ่านพ้นปัญหามาได้อย่างไร

3. มีนโยบายอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ อย่างไร

4. ปัจจุบันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่ดินในเขตป่าเป็นอย่างไร

5. การขยายตัวของพืชเกษตรเชิงพาณิชย์ เช่น ยางพารา กาแฟ ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลต่างๆ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าอย่างไรบ้าง

.....

6. ชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีจะขาดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินเนื่องจากอาศัยอยู่ในเขตป่า

.....

7. ชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
- เป็นธรรมดีแล้ว อะลุ่มอล่วยกันดี หรือไม่เป็นธรรม

.....

8. ชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และคิดว่ารัฐควรดำเนินนโยบายอย่างไรในการจัดการป่า

.....

ประเด็นคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ (ผู้รู้และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า)

1. หน่วยงานของท่านมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการ ป้องกัน และบำรุงรักษาป่าไม้อย่างไรบ้าง

.....

2. ท่านคิดว่าคนกับป่าอยู่ร่วมกันได้หรือไม่ ถ้าได้ควรอยู่ร่วมกันอย่างไร

.....

ถ้าไม่ได้ เพราะอะไรคนจึงอยู่ร่วมกับป่าไม่ได้

.....

3. ท่านคิดว่ามีแต่ชาวบ้านและนายทุนเท่านั้นที่บุกรุกที่ป่าใช่หรือไม่

ถ้าใช่เพราะเหตุใดท่านจึงคิดและเชื่ออย่างนั้น

.....

ถ้าไม่ใช่เพราะเหตุใดข่าวที่ออกมาจึงมีแต่ชาวบ้านและนายทุนที่บุกรุกป่า

.....

4. ท่านคิดว่าปัญหานี้ควรแก้ไขอย่างไร

.....

5. ท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ทั้งหมดทุกคน ทุกหน่วยงาน ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบุกรุกป่าใช่หรือไม่ ถ้าใช่เพราะอะไรท่านถึงคิดและเชื่อแบบนั้น

.....

ถ้าหากไม่ใช่ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้เจ้าหน้าที่เหล่านี้ ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบุกรุกป่า

.....

และไม่เจ้าหน้าที่เหล่านี้ถึงไม่ถูกจับกุมดำเนินคดี และไม่ค่อยเป็นข่าว

.....

6. ประชานกรรมาธิการ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสภาผู้แทนราษฎรเคยให้สัมภาษณ์ว่าพื้นที่ป่าในประเทศไทยที่ลดลง 70 เปอร์เซ็นต์เกี่ยวข้องกับผู้เจ้าหน้าที่รัฐ ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่าอย่างไร

.....

7. ที่มี การ พุดถึง กัน มาก เรื่อง การ ซื่อ ขาย ตำแหน่ง กัน ของ เจ้าหน้าที่ รัฐ ท่าน คิด ว่า เจ้าหน้าที่ ที่ เกี่ยว ข้อง กับ การ จัด การ ป่า ไม้ ตก อยู่ ใน วัน งวน นี้ ด้วย หรือ ไม่ เพราะ เหตุ ไດ

.....

8. ถ้าท่านคิดว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ก็ตกอยู่ในวังวนนี้เช่นกัน ท่านคิดว่ามีผลต่อกำลังใจ ความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพของท่านอย่างไร

.....

9. และปัญหาเหล่านี้ควรจะแก้ไขอย่างไร

.....

10. ท่านคิดว่าพื้นที่ป่าไม้ในตำบล จ.ป.ร. ควรจะจัดการอย่างไร

.....

11. ท่านคิดว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ควรดำเนินการอย่างไร ถ้าต้องการบริหารจัดการทรัพยากรป่าให้มีประสิทธิภาพ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาล อำเภอ จังหวัด กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐบาล ทหาร และประชาชน

.....

12. ปัญหาหลักที่ทำให้การจัดการเรื่องป่าไม้ในประเทศไทย ยังจัดการ ป่าไม้ยังลดมึสาเหตุมาจากอะไร

.....

13. อุปสรรคและปัญหาในการทำงานตามหน้าที่ของท่านคืออะไร

.....

14. ถ้าท่านมีอำนาจเด็ดขาดอยู่ในมือท่านจะจัดการกับปัญหาเรื่องป่าไม้อย่างไร

.....

15. ท่านมีข้อคิด คำแนะนำ และข้อเสนอแนะในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างไรบ้าง

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสุริยา คงคำ
วัน เดือน ปี	14 พฤษภาคม 2511
สถานที่เกิด	อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี เมื่อ พ.ศ.2551 วุฒิการศึกษา เกษตรศาสตรบัณฑิต (ส่งเสริม การเกษตร) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
สถานที่ทำงาน	107 หมู่ที่ 6 ตำบลจ.ป.ร. อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง
ตำแหน่ง	เกษตรกร

